

Relatie tussen persoonlijkheidseigenschappen en risicogedrag

bij Antilliaanse jongeren op Curaçao

C.L.W. van Geffen & T.T. Gumbs
Afstudeerrichting Kinder- en Jeugdpsychologie
Universiteit van Tilburg

Afstudeerbegeleider: Dr. M.J.A. Feltzer
Tweede beoordelaar: Prof. Dr. H. Van der Vlugt
Begeleider FAJ: Drs. E. Hellings

Voorwoord

Deze scriptie is het eindresultaat van onze studie Kinder- en Jeugdpsychologie aan de Universiteit van Tilburg.

De kans die ons gegeven is om ons afstudeeronderzoek op Curaçao uit te voeren, hebben wij met beide handen aangepakt. Het is voor ons beiden een zeer leerzame ervaring geweest. Het onderzoek is erg goed verlopen en daarvoor willen wij in het bijzonder één persoon bedanken, namelijk Drs. Elly Hellings van de Federatie Antilliaanse Jeugdzorg. Elly je hebt ons geweldig goed geholpen en stond altijd voor ons klaar als er onduidelijkheden waren. Zonder jou was het niet zo'n succes geweest, bedankt! Tevens willen wij onze dank uitspreken naar de andere medewerkers van de FAJ, die ons ook hebben gesteund op alle gebieden.

Daarnaast willen wij van de gelegenheid gebruik maken om alle meewerkende scholen en instellingen op Curaçao te bedanken. Zonder uw medewerking hadden wij niet tot dit eindresultaat kunnen komen. In alfabetische volgorde zijn dit:

Albert Schweitzer College, Ancilla Domini, Gouvernements Opvoedings Gesticht, Huize Rose Pelletier, Internaat Kinderoorden Brakkeput, Joseph Civilis, Marnix College, Peter Stuyvesant College, Radulphus College en St. Martinus.

Als laatste willen wij graag Dr. Max Feltzer bedanken voor zijn begeleiding in Nederland. Door zijn enthousiasme voor zijn vak en zijn toewijding, hebben wij de eindstreep gehaald. Soms waren er dagen dat we er echt doorheen zaten, maar Dr. Feltzer wist ons dan altijd weer te motiveren.

Cecile van Geffen & Tamara Gumbs
Tilburg, maart 2005

Samenvatting

Risicogedrag, zoals drugsgebruik, roken en delinquent gedrag, wordt het meest vertoond in de adolescentiefase. In deze fase is de jongere op zoek naar zijn eigen identiteit. Grenzen worden verlegd en de jongere durft meer risico's te nemen. Maatschappelijke regels en normen worden getest. De vraag is echter waarom sommige jongeren geen of weinig risicogedrag vertonen en anderen juist heel veel.

In dit onderzoek wordt de vraag gesteld in hoeverre risicogedrag van Antilliaanse jongeren op Curaçao te voorspellen is, aan de hand van een aantal persoonlijkheidskenmerken. In veel onderzoeken wordt een relatie gevonden tussen persoonlijkheid en risicogedrag. Echter in het grootste deel van die onderzoeken wordt slechts gekeken naar een beperkt aantal risicogedragingen en maar één of twee persoonlijkheidskenmerken. Het doel van dit onderzoek is om na te gaan of verschillende vormen van risicogedrag, en dan met name jeugddelinquentie, een samenhang vertonen met een aantal persoonlijkheidseigenschappen, inclusief zelfwaardering.

De uitspraak in de Criem-nota (Ministerie van Binnenlandse Zaken, 1997) dat in herkomstlanden van allochtone jongeren geen noemenswaardige jeugdcriminaliteit bestaat, is wat de Antillen betreft onjuist met name voor Curaçao. Op Curaçao wordt jeugdcriminaliteit als een steeds groter probleem ervaren. Gezien deze feiten is vanuit de Federatie Antilliaanse Jeugdzorg de vraag gekomen om de steeds groeiende problematiek van de jongeren op Curaçao te onderzoeken.

Er wordt in dit onderzoek gekeken naar de verschillen tussen risicjongens (dat zijn jongens in een internaat en in een jeugdgevangenis) en jongens op de middelbare school en naar de verschillen tussen jongens en meisjes op de middelbare school. Ook wordt er onderzocht in welke mate toekomstoriëntatie een rol speelt bij het voorspellen van risicogedrag bij de bovengenoemde groepen.

Er is in dit onderzoek gebruik gemaakt van bestaande vragenlijsten te weten: Adolescenten Temperament Lijst, Zelfhandhavingsagressie schaal, Locus of Control schaal, Vragenlijst Risicogedrag, Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten, Utrechtse Coping Lijst, bepaalde schalen van de Youth Self Report en Toekomstoriëntatie vragenlijst. Deze vragenlijsten zijn afgenomen op verschillende middelbare scholen en instellingen op Curaçao bij jongeren van 12 tot en met 18 jaar. De totale onderzoeksgroep bestaat uit 321 jongeren,

waarvan er 111 jongens en 180 meisjes op de middelbare school zitten. Twintig jongens en tien meisjes verblijven in een instelling.

Uit de resultaten blijkt dat er enkele persoonlijkheidskenmerken zijn die correleren met de verschillende vormen van risicogedrag. Dit is met name terug te zien bij de persoonlijkheidskenmerken normoverschrijdende spanningsbehoefte, zelfhandhavingsagressie en zelfwaardering met betrekking tot gedragshouding. Deze laatste echter vertoont alleen correlaties bij de jongeren op de middelbare school. Wat persoonlijkheid betreft zijn er tussen de jongens op de middelbare school en de risicjongens verschillen gevonden voor normoverschrijdende spanningsbehoefte, passieve coping en externe locus of control. De risicjongens vertonen gemiddeld meer normoverschrijdende spanningsbehoefte en maken meer gebruik van passieve copingstrategieën. De jongens op de middelbare school hebben een hogere mate van externe locus of control. Wat betreft de zelfwaardering schatten risicjongens hun uiterlijk gemiddeld hoger in dan de jongens op de middelbare school. Tevens voelen de risicjongens zich beter sociaal geaccepteerd dan de jongens op de middelbare school.

Wanneer gekeken wordt naar het verschil tussen jongens en meisjes op de middelbare school, blijkt uit het onderzoek dat er bij een aantal persoonlijkheidskenmerken verschillen gevonden worden. Dit is met name terug te zien bij normoverschrijdende en maatschappelijk aanvaarde spanningsbehoefte, zelfhandhavingsagressie en passieve coping. Bij de eerste drie persoonlijkheidskenmerken scoren de jongens hoger. Alleen bij passieve coping blijkt dat de meisjes gemiddeld een hogere score hebben. Wat zelfwaardering betreft blijkt dat de jongens zich gemiddeld atletisch competent vinden dan de meisjes.

Er is in dit onderzoek geen relatie gevonden tussen toekomstoriëntatie en risicogedrag. Ook tussen de verschillende onderzoeksgroepen is er geen verschil gevonden in toekomstoriëntatie. De toekomstoriëntatie was bij alle groepen positief.

Tenslotte blijkt uit het onderzoek dat de risicjongens over het algemeen meer risicogedrag vertonen dan de jongens op de middelbare school. Voornamelijk voor delinquent gedrag is het verschil groot. Als we kijken naar het verschil tussen jongens en meisjes op de middelbare school dan is te zien dat er verschillen zijn voor riskant verkeersgedrag, spijbelen en delinquent gedrag. De jongens scoren op al deze risicogedragingen hoger dan de meisjes.

Resúmen

Komportashon riskante manera uso di droga, humamentu di sigaria i komportashon deliquente ta wordu mas mustra den e fase di adolescencia. Den e fase aki e hoben ta buskando su mes identidat. Fronteranan ta wordu amplia i e hoben tin kurashi pa tuma mas risikonan. Reglanan i normanan di e komunidad ta wordu di test. E pregunta ta dikun algun hobenan ta demostra un tiki of nada di komportashon riskante i otro hobenan si hopi.

Den e investigashon aki e pregunta ta wordu hasi, te na ki altura por predisi e komportashon riskante di hobenan Antiyano na Korsow pa medio di algun karakteristikanan di nan personalidad. Den hopi investigashonan un relashon ta wordu hanja entre personalidad i komportashon riskante. Pero den un mayoria di e investigashonan aki un kantidat limita di komportashon riskante i un of dos karakteristikanan di personalidad ta wordu investiga. E meta di e investigashon aki ta pa averigua si e diferente formanan di komportashon riskante i en partikular delinkwensha hubenil, ta demostra un konekshon ku algun karakteristikanan di personalidad, inklusive balor propio.

E deklarashon den Criem-nota (BiZA,1997) ku den e paisnan di origen di hobenan alogtono no tin masha criminalidat hubenil ku ta bale la pena pa menshona, ta robes. Antiyas i especialmente Korsow ta demostra esei. Na Korsow tambe e criminalidat hubenil ta wordu experensha komo un problema ku ta birando mas grandi. Mirando e hechonan aki e Federatie Antilliaanse Jeugdzorg algun anja pasa a hasi un petishon pa investiga e problema kresiente di hobenan na Korsow.

Den e estudio aki ta wordu investiga (1) e diferensianan entre hobenan ku ta kore risiko (esakinan ta hobenan den un internaat of prison pa hobenan) i mucha hombernan na skol sekundario i (2) e diferensianan entre muchanan homber i muchanan muher na skol sekundario. Tambe ta wordu investiga na ki grado orientashon pa futuro ta hunga un pampel pa predisi e komportashon riskante serka e gruponan ariba menshona.

Den e investigashon aki diferente listanan existente di pregunta a wordu usa manera: Adolescenten Temperament Lijst, Zelfhandhavingsagressie, Locus of Control, Vragenlijst Risicogedrag, Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten, Utrechtse Coping Lijst, sierto skalanen di Youth Self Report i Toekomstoriëntatie. E listanan di pregunta aki a wordu jena dor di hobenan di 12 te ku 18 anja ku ta bayendo skolnan sekundario i institutonan na Korsow. E grupo total ku a wordu investiga ta konsisti di 321 hobenan di kual 111 muchanan homber i 180 muchanan muher ku ta bayendo skolnan sekundario. Binti muchanan homber i dies muchanan muher ta di un instituto. E dies muchanan muher for die e grupo di risiko den e

investigashon aki a wordu laga afor di e analysisnan, pasobra nan kantidat tabata asina tiki, ku e konsekuensia ku e resultadonan lo no tabata confiabel.

For di resultadonan ta sali na kla ku tin algun karakteristikanan di personalidad ku ta korela ku e diferente formanan di komportashon riskante. Esaki ta wordu mira mas klaramente serka e karakteristikanan di personalidad manera nesesidad di preshon ku ta sobrepasa normanan, preservashon propio di agresion i balorashon propio en konekshon ku aktitut di komportashon. Esun ultimo aki ta demonstra un korelashon solamente serka hobenan di skol sekundario. Loke ta toka personalidad a hanja diferensianan entre e muchanan homber di skol sekundario i hobenan ku ta kore risiko serka nesesidad di preshon ku ta sobrepasa normanan, coping passivo i locus of control exterior. E hobenan ku ta kore risiko ta demostra na average mas nesesidad di preshon ku ta sobrepasa normanan i nan ta hasi mas uso di strategianan passivo pa coping. E muchanan homber di skol sekundario tin un grado mas haltu di locus of control exterior. Loke tin di haber ku balorashon propio, e hobenan ku ta kore risiko ta balora nan aspekto exterior mas haltu en komparashon ku e muchanan homber di skol sekundario. Tambe e hobenan ku ta kore risiko ta sinti nan mes socialmente mas mehor asepta en komparashon ku e muchanan homber di skol sekundario.

Si wak e diferencia entre muchanan homber i muher na skol sekundario, e investigashon ta demonstra ku tin diferencia serka algun di e karakteristikanan di personalidad. Esaki ta wordu mira mas klaramente serka nesesidad di preshon ku ta sobrepasa normanan i nesesidad di preshon ku ta wordu akseptá den comunidad, agresion pa balorashon propio i coping passivo. Serka e tres prome karakteristikanan di personalidad e muchanan homber ta skor mas haltu. Solamente serka coping passivo e muchanan muher riba average tin un skor mas haltu. Loke ta conserni balorashon propio ta sali na kla ku e muchanan homber riba average ta sinti nan mes mas competente en komparashon ku e muchanan muher.

Den e investigashon aki un relashon entre orientashon pa futuro i komportashon riskante no a wordu hanja. Tampoko no a hanja un diferencia den orientashon pa futuro entre e diferente gruponan ku a wordu investiga. E orientashon pa futuro tabata positivo serka tur e gruponan.

Finalmente ta sali na kla for di e investigashon ku e hobenan ku ta kore risiko en general ta demonstra mas komportashon riskante en komparashon ku e muchanan homber di skol sekundario. Principalmente pa aktitut delinkuente e diferencia ta grandi. Si nos wak e diferencia entre muchanan homber i muher na skol sekundario por mira ku tin diferensianan serka komportashon riskante den trafiko, speibelmentu i komportashon delinkuente. E muchanan homber ta skor riba e komportashon riskantenan aki mas haltu ku e muchanan muher.

Inhoudsopgave

VOORWOORD	I
SAMENVATTING	II
RESÚMEN.....	IV
INHOUDSOPGAVE.....	VI
INLEIDING	1
1. RISICOGEDRAG	3
1.1. INLEIDING	3
1.2. DEFINITIE VAN RISICOGEDRAG.....	5
1.3. VORMEN VAN RISICOGEDRAG	6
1.3.1. <i>Delinquent gedrag</i>	6
1.3.2. <i>Middelengebruik</i>	6
1.3.3. <i>Riskant verkeersgedrag</i>	8
1.3.4. <i>Onveilig vrijen</i>	8
1.3.5. <i>Gokken</i>	10
1.3.6. <i>Spijbelen</i>	11
1.4. SOORTEN DRUGS EN HUN WERKING	12
1.4.1. <i>Alcoholgebruik</i>	12
1.4.2. <i>Roken</i>	12
1.4.3. <i>Marihuana (hasj) en weed</i>	13
1.4.4. <i>XTC</i>	15
1.4.5. <i>Heroïne</i>	16
1.4.6. <i>Cocaïne en Base</i>	17
2. CRIMINALITEIT	19
2.1. INLEIDING	19
2.2. CRIMINALITEIT OP CURAÇAO	20
2.3. CRIMINELE CARRIÈRE	23
3. PERSOONLIJKHEID	28
3.1. INLEIDING	28
3.2. ONTWIKKELING VAN DE PERSOONLIJKHEID	28
3.2.1. <i>Spanningsbehoefte</i>	31
3.2.2. <i>Impulsiviteit</i>	32

3.2.3.	<i>Zelfhandhavingsagressie</i>	33
3.2.4.	<i>Locus of control</i>	33
3.2.5.	<i>Zelfbeeld en zelfwaardering</i>	34
3.2.6.	<i>Copingstrategieën</i>	35
3.3.	TOEKOMSTORIËNTATIE	37
4.	METHODE	38
4.1.	INLEIDING	38
4.2.	ONDERZOEKSGROEP	38
4.3.	INSTELLINGEN	41
4.3.1.	<i>Gouvernements Opvoedings Gesticht</i>	41
4.3.2.	<i>Kinderoorden Brakkeput</i>	43
4.3.3.	<i>Huize Rose Pelletier</i>	43
4.4.	INSTRUMENTEN	44
4.4.1.	<i>Adolescenten Temperament Lijst</i>	44
4.4.2.	<i>Zelfhandhavingsagressie</i>	44
4.4.3.	<i>Locus of control</i>	45
4.4.4.	<i>Vragenlijst risicogedrag</i>	46
4.4.5.	<i>Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten</i>	47
4.4.6.	<i>Utrechtse Coping Lijst</i>	48
4.4.7.	<i>Youth Self Report</i>	49
4.4.8.	<i>Toekomstoriëntatie</i>	50
4.5.	PROCEDURE	50
4.5.1.	<i>Procedure op de middelbare school (VSBO, MAVO, HAVO, VWO)</i>	50
4.5.2.	<i>Procedure bij het Gouvernements Opvoedings Gesticht (GOG)</i>	50
4.5.3.	<i>Procedure bij internaten Kinderoorden Brakkeput en Rose Pelletier</i>	51
5.	RESULTATEN	52
5.1.	PERSOONLIJKHEID	52
5.1.1.	<i>Inleiding</i>	52
5.1.2.	<i>Persoonlijkheid van schoolgaande jongeren en risicojongens</i>	52
5.2.	TOEKOMSTORIËNTATIE	53
5.2.1.	<i>Inleiding</i>	53
5.2.2.	<i>Toekomstoriëntatie van schoolgaande jongeren en risicojongens</i>	53
5.3.	RISICOGEDRAG	53
5.3.1.	<i>Inleiding</i>	53
5.3.2.	<i>Risicogedrag van schoolgaande jongeren en risicojongens</i>	54
5.4.	YOUTH SELF REPORT	54
5.4.1.	<i>Inleiding</i>	54

5.4.2.	<i>Youth Self Report van schoolgaande jongeren en risicjongens</i>	54
5.5.	T-TOETS PERSOONLIJKHEID.....	55
5.5.1.	<i>Inleiding</i>	55
5.5.2.	<i>Spanningsbehoefte (normoverschrijdend)</i>	55
5.5.3.	<i>Spanningsbehoefte (maatschappelijk aanvaard)</i>	56
5.5.4.	<i>Impulsiviteit</i>	56
5.5.5.	<i>Zelfhandhavingsagressie</i>	57
5.5.6.	<i>Locus of control (intern)</i>	57
5.5.7.	<i>Locus of control (extern)</i>	58
5.5.8.	<i>Coping (actief)</i>	58
5.5.9.	<i>Coping (passief)</i>	59
5.5.10.	<i>Zelfwaardering: Globale zelfwaardering</i>	59
5.5.11.	<i>Zelfwaardering: Cognitieve competentie</i>	60
5.5.12.	<i>Zelfwaardering: Sociale acceptatie</i>	60
5.5.13.	<i>Zelfwaardering: Atletische competentie</i>	61
5.5.14.	<i>Zelfwaardering: Uiterlijk</i>	61
5.5.15.	<i>Zelfwaardering: Beroepscompetentie</i>	62
5.5.16.	<i>Zelfwaardering: Romantiek</i>	62
5.5.17.	<i>Zelfwaardering: Gedragshouding</i>	62
5.5.18.	<i>Zelfwaardering: Hechte vriendschap</i>	63
5.5.19.	<i>Zelfwaardering: Relatie met ouders</i>	63
5.6.	T-TOETS TOEKOMSTORIËNTATIE	64
5.6.1.	<i>Inleiding</i>	64
5.6.2.	<i>Toekomstoriëntatie</i>	64
5.7.	T-TOETS RISICOGEDRAG	64
5.7.1.	<i>Inleiding</i>	64
5.7.2.	<i>Middelengebruik</i>	65
5.7.3.	<i>Risicant verkeersgedrag</i>	65
5.7.4.	<i>Onveilig rijden</i>	66
5.7.5.	<i>Gokken</i>	66
5.7.6.	<i>Spijbelen</i>	66
5.7.7.	<i>Delinquent gedrag</i>	67
5.8.	T-TOETS YOUTH SELF REPORT	67
5.8.1.	<i>Inleiding</i>	67
5.8.2.	<i>Teruggetrokken gedrag</i>	68
5.8.3.	<i>Lichamelijke klachten</i>	68
5.8.4.	<i>Angstig/depressief gedrag</i>	69
	<i>Agressief gedrag</i>	69
5.9.	CORRELATIES PERSOONLIJKHEID EN RISICOGEDRAG	70

5.9.1.	<i>Inleiding.....</i>	70
5.9.2.	<i>Correlaties Persoonlijkheid bij jongens op de middelbare school</i>	70
5.9.3.	<i>Correlaties Persoonlijkheid bij meisjes op de middelbare school.....</i>	71
5.9.4.	<i>Correlaties Persoonlijkheid bij risicojongens</i>	73
5.10.	CORRELATIES TOEKOMSTORIËNTATIE EN RISICOGEDRAG.....	74
5.10.1.	<i>Inleiding.....</i>	74
5.10.2.	<i>Correlaties Toekomstoriëntatie bij jongens op de middelbare school.....</i>	74
5.10.3.	<i>Correlaties Toekomstoriëntatie bij meisjes op de middelbare school</i>	74
5.10.4.	<i>Correlaties Toekomstoriëntatie bij risicojongens</i>	75
5.11.	CORRELATIES YOUTH SELF REPORT EN RISICOGEDRAG	76
5.11.1.	<i>Inleiding.....</i>	76
5.11.2.	<i>Correlaties Youth Self Report bij jongens op de middelbare school</i>	76
5.11.3.	<i>Correlaties Youth Self Report bij meisjes op de middelbare school.....</i>	77
5.11.4.	<i>Correlaties Youth Self Report bij risicojongens.....</i>	78
6.	DISCUSSIE.....	79
6.1.	PERSOONLIJKHEID EN RISICOGEDRAG.....	79
6.1.1.	<i>Spanningsbehoefte</i>	79
6.1.2.	<i>Impulsiviteit</i>	80
6.1.3.	<i>Zelfhandhavingsagressie</i>	81
6.1.4.	<i>Locus of control.....</i>	82
6.1.5.	<i>Zelfbeeld en zelfwaardering</i>	83
6.1.6.	<i>Coping.....</i>	84
6.2.	TOEKOMSTORIËNTATIE EN RISICOGEDRAG	86
6.3.	YOUTH SELF REPORT EN RISICOGEDRAG	87
6.4.	RISICOGEDRAG BIJ CURAÇAOSE JONGEREN	88
6.5.	ACHTERGRONDFACTOREN IN RELATIE TOT RISICOGEDRAG.....	89
6.5.1.	<i>Leeftijd</i>	89
6.5.2.	<i>Schooltype</i>	90
6.5.3.	<i>Gezinssamenstelling</i>	90
6.5.4.	<i>Arbeidsparticipatie van ouders</i>	92
6.5.5.	<i>Afkomst.....</i>	92
6.6.	AANBEVELINGEN	94
	REFERENTIES.....	95
	BIJLAGE 1: BRIEF VOOR SCHOLEN OP CURAÇAO	103
	BIJLAGE 2: VRAGENLIJST	104

Inleiding

In de adolescentiefase zijn vormen van risicogedrag, zoals middelengebruik, gokken, onveilig rijden en grensoverschrijdend gedrag geen vreemde verschijnselen. Jongeren experimenteren en zoeken hun grenzen op. Dit normverkennde gedrag doet zich met name voor in de adolescentiefase wanneer de jongere de sociale werkelijkheid verkent; hierbij worden maatschappelijke regels en normen uitgetest (Van der Ploeg & Scholte, 1990). Normverkennd gedrag hoort tot op zekere hoogte bij de adolescentie en zal in het algemeen als normaal beschouwd worden. Dit wil echter niet zeggen dat dit normverkennde gedrag altijd onschuldig is en door de maatschappij geaccepteerd wordt. Jongeren hebben meer vrijheid gekregen door de toegenomen welvaart en de sociale controle is afgenomen. De risico's die jongeren nemen zijn groter geworden.

Rond de adolescentie gaan jongeren onder andere experimenteren met criminaliteit; ze willen meetellen in de groep (Kromhout & Van San, 2003). Een andere reden voor het plegen van delicten is puur uit verveling, om de kick. Bovendien is het zo dat het plegen van delicten vaak statusverhogend werkt in vriendengroepen. Deze vorm van criminaliteit kent maar een korte actieve periode. Bij het ouder worden, verdwijnt deze vorm van crimineel gedrag veelal. Sommigen echter blijven hangen in de criminaliteit. Reden hiervoor is het plegen van crimineel gedrag vanuit geldelijk gewin. Dit is te verklaren vanuit het feit dat veel (allochtone) gezinnen in een gebrekkige maatschappelijke positie verkeren. Ze hebben een beperkt budget. De jongeren uit deze gezinnen worden vaak geconfronteerd met dit feit. Bij Nederlandse leeftijdsgenoten zien ze, dat die het aanzienlijk breder hebben. Zij willen dit ook hebben, en als ze de luxe artikelen niet kunnen kopen, dan maar stelen. Tevens is het plegen van delicten vaak routine geworden, het is een onderdeel van hun leven (Kromhout & Van San, 2003).

De laatste zes à zeven jaar wordt er steeds meer onderzoek gedaan naar risicogedrag bij adolescenten. Ook in de media passeren problemen op het gebied van risicogedrag regelmatig de revue. Het is opvallend dat er de laatste jaren erg veel aandacht besteed wordt aan de problematiek rond allochtone jongeren. Cijfers van het WODC (Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum) laten zien dat de criminaliteit onder allochtonen in Nederland nog steeds anderhalf tot driemaal zo hoog is als onder autochtonen (Kromhout & Van San, 2003).

De Antilliaanse jeugdcriminaliteit is vanwege de voortdurende immigratie meer dan die van andere etnische minderheden een eerste-generatiefenomeen: zij doet zich in een opvallende mate voor onder jongeren die naar Nederland zijn gekomen. De uitspraak in de Criem-nota (Criminaliteit in Relatie tot de Integratie van Etnische Minderheden) (Ministerie van

Binnenlandse Zaken, 1997) dat in herkomstlanden van allochtone jongeren geen noemenswaardige jeugdcriminaliteit bestaat, is wat de Antillen betreft onjuist. In 2003 werden er op Curaçao 41 personen het slachtoffer van moord. Bijna de helft hiervan was jonger dan 25 jaar (Snijder, 2003). De politie op Curaçao spreekt van verharding en verjonging van de criminaliteit. De overheid krijgt regelmatig de schuld van het morele verval van de jongeren. Er wordt de overheid verweten dat ze er niet in slaagt de omvangrijke drugshandel afdoende te bestrijden. Ook de slechte economische situatie heeft een negatieve impact op het toekomstbeeld van de jongeren. Maar een van de dingen die de overheid verwaarloost, is het niet opvangen van drop-outs. Deze uitvallers van school worden aan hun lot overgelaten. Ze zien vaak geen andere uitweg dan een bestaan op te bouwen in de gevaarlijke wereld van de criminaliteit (Snijder, 2003).

Op Curaçao zijn de cijfers van drop-outs niet bepaald rooskleurig te noemen. Bij jonge kinderen is het nog prima. Het percentage kinderen tussen de 5 en 14 jaar die naar school gaat, is bijna 100% (99.1%) (CBS census, 2001). Vanaf 15 jaar echter, laten de cijfers een drastische daling zien. 21% van de 15-jarigen gaat niet naar school, volgt geen cursussen en heeft alleen maar de lagere school afgerond. Na die leeftijd is er een geleidelijke daling in participatie tot 18 jaar (25%) en daarna daalt de participatie heel snel. Op 19-jarige leeftijd ligt het percentage schoolgaande jongeren op 62.2%. Dat wil zeggen dat 37.8% niet naar school gaat. Dat is meer dan één op de drie jongeren die geen opleiding heeft afgerond (CBS census, 2001).

De vraag in dit onderzoek is in hoeverre risicogedrag bij Antilliaanse jongeren op Curaçao, in het bijzonder jeugddelinquentie, te voorspellen is aan de hand van verschillende persoonlijkheidsfactoren, met inbegrip van zelfwaardering. In Nederland zijn soortgelijke onderzoeken al uitgevoerd. Heijkants en Snijder (1999) hebben dit onderzocht bij Nederlandse jongeren en Melissen en Teirlinck (2004) hebben dit onderzocht bij Antilliaanse jongeren in Nederland. Dit onderzoek is uitgevoerd om verdere vergelijkingen te kunnen maken tussen de verschillende groepen.

Er wordt gekeken naar twee groepen, te weten jongeren op de middelbare school en risicojongeren. De laatste groep is samengesteld uit jongeren in een internaat en jongeren in een jeugdgevangenis. Daarnaast wordt onderzocht in hoeverre toekomstoriëntatie een rol speelt bij het voorspellen van risicogedrag bij de bovengenoemde jongeren.

1. Risicogedrag

1.1. Inleiding

Ieder kind doorloopt verschillende ontwikkelingsstadia om uit te groeien tot een volwassen mens. Bij hun ontwikkeling hebben kinderen duidelijke voorwaarden en grenzen nodig vanuit het gezin en de omgeving. Sommige kinderen overschrijden die grenzen en gaan daarin erg ver. Op jonge leeftijd vertonen zij al patronen die kunnen leiden tot ernstige vormen van delinquent gedrag. Ze groeien vaak op in een omgeving waar zij een verhoogd risico lopen om gedrag te ontwikkelen wat hen in contact brengt met politie of justitie.

Alles wat een kind of jeugdige meemaakt in een bepaalde leefomgeving waarin het kind zich bevindt, werkt door in elk van de volgende levensfasen. Door middel van onderzoek zijn verschillende (risico)factoren geïdentificeerd die het ontstaan van delinquent gedrag kunnen bevorderen. In dit verband worden dikwijls vier niveaus of levensgebieden onderscheiden, namelijk het individueel niveau, het gezinsniveau, het niveau van school en leeftijdsgenoten en het maatschappelijk en cultureel niveau. De risicofactoren behorend bij elk van de vier niveaus komen later nog ter sprake (Van der Heiden-Attema & Bol, 2000).

Tegenover een veelheid aan risicofactoren, staat slechts een bescheiden aantal protectieve factoren. Diverse onderzoekers noemen liefhebbende ouders, intensief toezicht, een hechte band met leeftijdsgenoten en een hoog IQ. Als kinderen met deze factoren te maken krijgen, ontwikkelen ze een grotere veerkracht. Ze zijn beter in staat om met tegenslagen en spanningen om te gaan. Tevens zijn ze als volwassenen emotioneel stabielere personen (Van der Heiden-Attema & Bol, 2000).

Risicofactoren voorspellen, zoals gezegd, naast delinquentie ook andere gedragsproblemen. Het effect van risicofactoren is cumulatief. Hoe meer er zijn, des te groter de kans op problemen. De kans op ernstige jeugddelinquentie wordt vergroot door het voorkomen van een combinatie van risicofactoren (Van der Heiden-Attema & Bol, 2000).

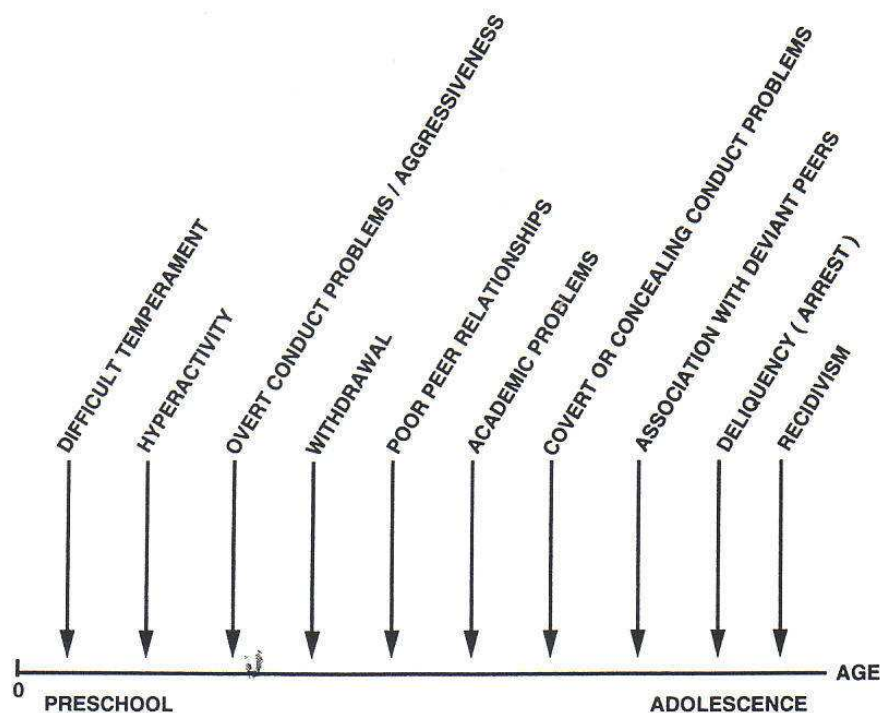
In elk van de bovengenoemde vier niveaus is een aantal risicofactoren te onderscheiden. Op *individueel niveau* zijn dit in de eerste plaats de genetische factoren (geboren als jongen, genafwijking). Naast genetische factoren zijn er diverse biologische factoren zoals complicaties bij de bevalling, hoge prikkeldeempel en vroege afwijzing door de moeder. Ten derde worden bepaalde persoonlijkheidseigenschappen verondersteld samen te hangen met jeugddelinquentie. Hieronder vallen een laag non-verbaal IQ, impulsief temperament, hoge spanningsbehoefte en extraversie (Eysenck, 1996). Op *gezinsniveau* zijn onder andere te

noemen liefdeloosheid, gebrek aan toezicht en discipline, ouderlijk geweld en overige gezinsleden met problemen. Risicofactoren met betrekking tot *school en leeftijdsgenoten* omsluiten onder andere gedragsproblemen op school, gepest worden, agressief gedrag op school, slechte prestaties en regelmatig spijbelen. Onder *maatschappelijke en culturele risicofactoren* kunnen de volgende zaken verstaan worden: economische factoren (armoede en werkloosheid), buurtfactoren en de beschikking over wapens en alcohol (Van der Heiden-Attema & Bol, 2000).

Met name de aard van de risicofactoren speelt een rol bij het ontstaan van delinquent gedrag. Jongeren met veel risicofactoren op het gebied van hun persoonlijkheid, antisociaal en afwijkend gedrag, school en vrienden en uiteraard justitieel verleden, ontwikkelen zich vaker tot delinquenten (Hawkins, 1996).

De belangrijkste voorspellers voor de ernst van het delinquent gedrag zijn leeftijd, geslacht en risicofactoren op het gebied van antisociaal en afwijkend gedrag. Jongens zijn vaker ernstig delinquent dan meisjes en ernstig delinquenten zijn vaker ouder. Hawkins (1996) heeft een ordening gemaakt van probleemgedrag naar mate de ontwikkeling van het kind vordert. Deze ordening is te zien in figuur 1.1. Dit is echter een ruwe benadering en is niet toe te passen op elk kind.

Figuur 1.1. : Ordening van probleemgedrag

1.2. Definitie van risicogedrag

In de literatuur zijn er legio definities van het begrip risicogedrag te vinden. De meeste echter zijn te ruim voor dit onderzoek. Alleen de gedragingen die niet (of in mindere mate) door de maatschappij geaccepteerd worden, zijn hier van belang. De definitie van risicogedrag die in dit onderzoek gehanteerd wordt, is dan ook de volgende:

Risicogedrag wordt gezien als gedrag met een verhoogde kans op nadelige consequenties voor de pleger en/of zijn omgeving, wat betreft de gezondheid, het economisch, psychische of sociale functioneren en dat maatschappelijk gezien afgekeurd wordt en/of wettelijk verboden is (Heijkants & Snijder, 1999).

Deze definitie is gebaseerd op de definitie voor risicogedrag van Junger, Vinken, Van der Laan, Diepstraten en Van den Akker (1998). Bij risicogedrag kan onderscheid gemaakt worden tussen internaliserende en externaliserende problemen. Bij internaliserende problemen gaat het onder andere om depressiviteit, het hebben van gevoelens van eenzaamheid en angst, het vertonen van teruggetrokken gedrag, suïcide, anorexia nervosa en boulimia nervosa. Meisjes hebben meer internaliserende problemen dan jongens. Externaliserende problemen betreffen onder meer crimineel gedrag, wapenbezit, drankmisbruik, drugsgebruik, roken en spijbelen. Jongens hebben meer externaliserende problemen en gebruiken meer softdrugs dan meisjes (Luijpers, Overbeek & Meeus, 2001).

Volgens gegevens uit het herkenningssysteem van de politie over de aard van misdrijven, zijn Antilliaanse jongeren in vergelijking met andere bevolkingsgroepen in Nederland ondervertegenwoordigd bij relatief lichtere misdrijven (orde en gezag, vernieling, wegenverkeerswet, eenvoudige mishandeling) en oververtegenwoordigd bij de relatief zwaardere misdrijven (afpersing, eenvoudig diefstal, diefstal met geweld, misdrijven tegen het leven, zedenmisdrijven en verboden wapenbezit). Van alle aan Antilliaanse jongeren toegeschreven misdrijven, valt 71% toe aan jongens en 29% toe aan meisjes. Bij beide seksen ligt het accent op vermogensdelicten. Het voornaamste delict van Antilliaanse meisjes, dat trouwens ook typisch is voor meisjes in het algemeen, betreft winkeldiefstal (Luijpers et al., 2001).

Voor dit onderzoek zijn alleen de vormen van risicogedrag van belang, die niet (of in mindere mate) door de maatschappij geaccepteerd worden en/of wettelijk verboden zijn. Deze vorm van risicogedrag staat ook bekend als normverkennd gedrag.

1.3. Vormen van risicogedrag

Er is een aantal vormen van risicogedrag bij jongeren in dit onderzoek opgenomen te weten: delinquent gedrag, middelengebruik, riskant verkeersgedrag, onveilig rijden, gokken en spijbelen. Hieronder zullen ze stuk voor stuk besproken worden. In paragraaf 1.4 wordt extra aandacht besteed aan de verschillende soorten drugs en hun werking.

1.3.1. Delinquent gedrag

Onder delinquente gedragingen worden hier wetschendingen verstaan. Er wordt gekeken naar gedragingen zoals winkeldiefstal, diefstal met braak, diefstal van (brom)fietsen, wapenbezit, heling, dealen, vernielingen, misdrijven tegen de openbare orde, zoals zwartrijden in de tram, bus, metro of trein, graffiti, geweld tegen personen/vechtpartijen en bedreigingen.

Volgens onderzoek van Luijpers (2003) haalt driekwart van de jongeren naar eigen zeggen, vanaf het twaalfde jaar wel eens iets uit wat niet door de beugel kan. Tijdens de adolescentie maken jongeren grote psychische, biologische en sociale veranderingen door. Jongeren zijn nieuwsgierig en in hun ijver nieuwe dingen te ontdekken, gaan ze wel eens iets te ver. Luijpers (2003) noemt die nieuwsgierigheid 'intentie tot exploratie'. Jongeren kunnen zich op allerlei manieren ontwikkelen en worden aangemoedigd van alles te ondernemen. De één zal op vooalles gaan en de ander gaat liever op straat met zijn vrienden rondhangen.

De piek in het delinquente gedrag van jongeren ligt tussen de 15 en 17 jaar. Vanaf het 17de jaar wordt de invloed van bindingen met ouders, school of werk weer sterker en lopen de meeste jongeren weer netjes in het gareel. Voor de meerderheid weegt het gevaar van afkeuring door de directe omgeving zwaarder, dan de kick van stelen of geweld. Vijf procent van de jongeren blijft een probleem vormen (Luijpers, 2003).

Luijpers (2003) heeft geen grote verwachtingen van alternatieve straffen (Halt-straffen), die steeds vaker worden ingezet om het kleine criminele gedrag van jongeren te bestrijden. Een taakstraf heeft als nadeel dat de directe omgeving van de jongere er niet bij betrokken wordt. Volgens Luijpers zouden de ouders de straf uit moeten delen. Op die manier merkt de jongere dat hij het goede contact met zijn ouders op het spel zet, wanneer hij doorgaat met kleine vergrijpen.

Aangezien er tegenwoordig veel te doen is om jongeren en delinquent gedrag, wordt voor meer informatie omtrent het onderwerp delinquentie verwezen naar hoofdstuk 2.

1.3.2. Middelengebruik

Middelengebruik is de verzamelnaam voor alcoholgebruik, roken, softdruggebruik en harddruggebruik. Deze gedragingen zijn niet allemaal even risicovol en er bestaat een

aanzienlijk verschil wat betreft de mate van maatschappelijke acceptatie. Alcohol wordt bijvoorbeeld steeds meer geaccepteerd in de maatschappij. Slechts overmatig alcoholgebruik wordt niet geaccepteerd. Ook roken wordt min of meer maatschappelijk geaccepteerd. De reden dat de overheid het roken probeert terug te dringen, ligt in het feit dat roken ernstige consequenties heeft voor de gezondheid.

Bij drugsgebruik wordt onderscheid gemaakt tussen soft- en harddrugs. Onder softdrugs wordt verstaan: cannabis, wiet en hasj. Softdrugs geven een ontspannen gevoel en versterken de zintuiglijke beleving. Onder harddrugs vallen heroïne en cocaïne, maar ook paddestoelen en pillen zoals XTC. Harddrugs hebben invloed op het zenuwstelsel. Harddrugs zijn volgens de wet gevaarlijker dan softdrugs en dat uit zich in de strafmaat. Nederland telt ongeveer 30.000 harddrugsverslaafden. Dit getal zou een onderschatting van het probleem kunnen zijn. Er is veel 'verborgen' gebruik; mensen die wel gebruiken maar niet in de cijfers zijn opgenomen.

Het totale aantal verslaafden op Curaçao is ook niet precies vast te stellen, gezien het grote aantal onzichtbare gebruikers. Volgens schattingen van de Universiteit van de Antillen (UNA) en Fundashon pa Maneho di Adikshon (FMA, 1999) zijn er 1500 chronisch verslaafden met een geslachtsverhouding van drie mannen : één vrouw.

Het drugsgebruik wordt door de Curaçaoënaar als een groot probleem ervaren. De term "choller" wordt gebruikt om een drugsverslaafde te beschrijven die voor overlast zorgt en vaak crimineel gedrag vertoont. Volgens de FMA (1999) telt het eiland 1500 chollers. Overal zie je ze lopen. Maar ook wie junkies gewend is, wordt alerter in de buurt van een choller. Dat ligt aan de base (base, in Nederland bekend als crack, is ongekookte cocaïne om te roken). Terwijl junkies door heroïne uren passief zijn, heeft base een tegengesteld effect. Base maakt agressief. De typische drugsverslaafde op Curaçao is een jonge man met een verleden van sociale en persoonlijke problemen. Hij is in aanraking geweest met (kleine) criminaliteit en is soms verlaten door zijn familie. Het aantal drugsverslaafde vrouwen is kleiner. Het merendeel van de drugsverslaafden gebruikt cocaïne of cocaïnerivaten. De mannelijke chronische verslaafde onderhoudt zich door het verrichten van kleine klussen, zoals het wassen van auto's en is vaak trots op zichzelf om zelf zorg te kunnen dragen voor zijn inkomen. De vrouwelijke verslaafde gebruikt vaak prostitutie om zichzelf te kunnen onderhouden. In de meeste gevallen zijn ze gaan drinken of gebruiken onder druk of aanbeveling van anderen, of om bij een groep te (blijven) behoren (FMA, 1999).

In paragraaf 1.4 worden de verschillende soorten middelen beschreven. Er wordt ingegaan op de werking en op de vraag hoe vaak het voorkomt bij jongeren.

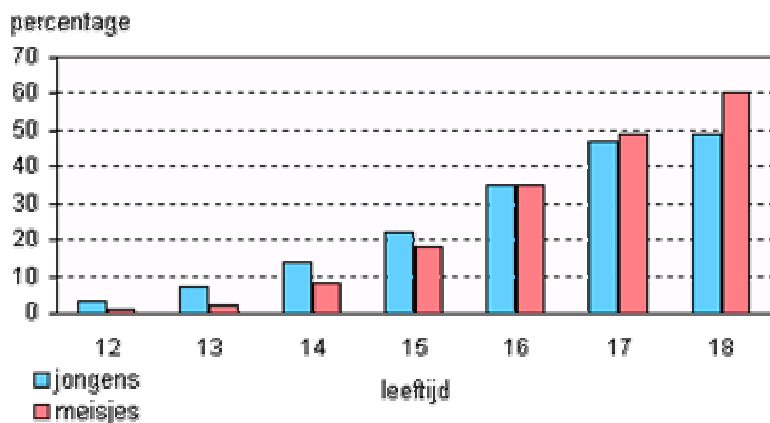
1.3.3. Riskant verkeersgedrag

Risicant verkeersgedrag omvat onder meer het overschrijden van de snelheidslimiet, het niet dragen van een helm op voertuigen waarop dit verplicht is, het besturen van voertuigen zoals een auto, motor of brommer zonder rijbewijs en/of verzekering en het rijden onder invloed.

De aandacht wordt vaak gericht op jongeren, en dit is niet onterecht. Een kwart van alle dodelijke slachtoffers in het verkeer, is tussen de 15 en 25 jaar oud (Twisk, 2004). De jongeren zien het vaak zelf niet zo, maar ze vormen wel degelijk een risicogroep in het verkeer. Volgens psychologe Divera Twisk, hoofd van de afdeling gedragsonderzoek van de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid (SWOV) in Den Haag, zijn er verschillende redenen waarom een jongere achter het stuur vaker een risico is dan een ouder persoon. Jongeren rijden veel vaker 's nachts, als ze moe zijn. Ze zien de potentiële gevaren later. Daarnaast worden jongeren achter het stuur vaak met alcohol in verband gebracht, zeker op vrijdag- en zaterdagavond. Volgens Twisk (2004) is dit lang niet altijd terecht. Er is gebleken dat jongeren altijd een verhoogd ongevalrisico hebben, ook als ze niet teveel gedronken hebben. Er moeten dus nog andere oorzaken zijn. Wellicht komt dat omdat jongeren nog te veel moeten nadenken over de volgorde van de handelingen tijdens het besturen van een auto. Een andere theorie is dat het lichaam van jongeren veel minder gewend is aan alcohol, dan het lichaam van een ouder persoon. Maar bij jongeren spelen meer dingen een rol. Jongeren hebben vaak heel veel vertrouwen in hun eigen kunnen. Ze overschatten zichzelf. Daarnaast onderschatten ze de ingewikkeldheid van het verkeer en hebben ze problemen met het kiezen van de juiste snelheid. Deze overschatting van het eigen kunnen en de onderschatting van het verkeer is een (soms) dodelijke combinatie (Twisk, 2004). Cijfers over riskant verkeersgedrag en daarmee samenhangend het aantal ongelukken bij jongeren op Curaçao zijn niet bekend.

1.3.4. Onveilig vrijen

Met onveilig vrijen wordt bedoeld coïtus zonder anticonceptie. Onder anticonceptie wordt onder andere verstaan: de pil, de prikpil, zaaddodend middel, het vrouwencondoom, het pessarium, het spiraaltje en de meest bekende het condoom. Als we kijken naar de leeftijd waarop jongeren voor het eerst in aanraking komen met seks, dan is dit risicogedrag minder van toepassing op de allerjongsten van de onderzoeksgroep (Bakker, 2004).

Figuur 1.2.: Percentage scholieren (12-18 jaar) met coïtuservaring, naar leeftijd en geslacht 1995.

De gevolgen van onveilig vrijen zijn divers. Een meisje kan ongewenst zwanger worden. Daarnaast zijn er zowel voor het meisje als voor de jongen de risico's van het oplopen van een geslachtsziekte, ook wel SOA (Seksueel Overdraagbare Aandoening) genoemd. Bang voor een seksueel overdraagbare aandoening zijn de jongeren in Nederland niet meer. Althans dat zeggen de cijfers. Het aantal geslachtsziekten is de afgelopen drie jaar zo explosief toegenomen dat het niveau van de jaren tachtig, toen de Aids-campagnes begonnen, is bereikt. Sinds 2000 is het aantal HIV-besmettingen met 130% toegenomen. Het aantal gevallen van syfilis met 118% en chlamydia en gonorroe met 62% (Brinks, 2004).

De meeste SOA's zijn goed te behandelen. De gevaarlijkste is HIV. Bij HIV is de afweer niet meer in staat om bepaalde ziekteverwekkers goed te bestrijden. Een persoon kan jaren geïnfecteerd zijn met HIV voordat de symptomen van AIDS (Acquired Immune Deficiency Syndrome) beginnen. AIDS wordt gekenmerkt door een opeenvolging van zogenoemde opportunistische infecties (infecties die alleen optreden bij mensen met een ernstig verminderde weerstand). Met de komst van nieuwe HIV-remmers kan het moment van AIDS steeds langer worden uitgesteld. Van de mensen die geïnfecteerd raken met HIV, ontwikkelt tenminste 50% AIDS (RIVM, 2004).

Per augustus 2004 zijn in Nederland 9767 personen met HIV geregistreerd, waarvan 847 gediagnosticeerd in 2003. Eind 2003 waren er naar schatting 16.400 personen in Nederland geïnfecteerd met HIV. De homo- en biseksuele mannen vormen de grootste groep (51%). Het aantal heteroseksueel HIV-geïnfecteerden neemt toe, vooral door personen afkomstig uit Afrikaanse landen ten zuiden van de Sahara. Tussen 1983 en 2003 zijn ruim 6300 personen met AIDS aangemeld. In 2003 was dit aantal 234 (RIVM, 2004). Deze cijfers zijn van Curaçao niet bekend.

1.3.5. Gokken

Met gokken wordt bedoeld het gokken op fruitautomaten, het kopen van krasloten, het wedden en kaarten om geld en/of goederen. Van de jongeren gokt 34% jaarlijks, 7% maandelijks en 2,5% wekelijks. Er is een groot verschil in gokgedrag tussen mannen en vrouwen en tussen diverse leeftijdsgroepen (Van de Laar, Mulder, Paijmans & Tielen, 2004). Twee keer zo veel mannen gokken jaarlijks vergeleken met vrouwen, maandelijks gokken mannen zelfs vier keer zo vaak. De jongste leeftijdsgroep gokt het minst vaak. De 18- tot 23-jarigen het vaakst. Het verschil in gokken tussen mannen en vrouwen is ook het grootst op 18- tot 23-jarige leeftijd (33% van de mannen versus 5% van de vrouwen).

Uit het onderzoek van Van de Laar et al. (2004) blijkt dat allochtonen minder vaak gokken dan autochtonen. Jongeren van 18 jaar of ouder, die voltijd studeren, gokken minder vaak. Jongeren met een (bij)baan gokken meer en jongeren met laag opgeleide ouders gokken vaker dan jongeren met hoog opgeleide ouders.

Er zijn verschillende mogelijkheden om te gokken. In het onderzoek van Van de Laar et al. (2004) is gevraagd naar spelen op een fruitautomaat, krasloten kopen, wedden of kaarten om geld en gokken via internet of in een casino. Het vaakst gokken jongeren door het kopen van krasloten (18%) en op een fruitautomaat (16%). Bij mannen is een fruitautomaat het populairst. Bij vrouwen zijn dit de krasloten.

De 12- tot 14-jarigen gokken relatief vaak via internet, 15- tot 17-jarigen wedden/kaarten vaker om geld. Krasloten kopen en op een fruitautomaat spelen, doen ruim twee keer zo veel 18-plussers. In een casino mogen alleen 18-plussers; 16% van deze groep gokt hier jaarlijks.

Van de jongeren die wekelijks gokken, geeft 43% 1 tot 5 euro per keer uit, 30% geeft 6 tot 15 euro uit en 26% 16 euro of meer. Van de jongeren die een paar keer per maand gokken, besteedt 16% 16 euro of meer en van de jongeren die slechts een paar keer per jaar gokken, loopt het percentage op naar 20% dat 16 euro of meer besteedt. Deze stijging komt, omdat hoge bedragen namelijk veelal in een casino worden besteed, waar de meeste jongeren maar een paar keer per jaar komen (Van de Laar et al., 2004).

Als één of twee ouders wel eens krasloten kopen, is de kans dat de jongere maandelijks krasloten koopt, drie keer zo groot, dan wanneer de ouders geen krasloten kopen. Als vrienden krasloten kopen, is de kans zelfs vijf keer zo groot. Zeven procent van de jongeren die wekelijks gokt heeft schulden (Van de Laar et al., 2004). Cijfers omtrent gokgedrag van Curaçaose jongeren zijn niet bekend.

1.3.6. Spijbelen

Spijbelen is het wegblijven van school zonder geldige reden voor één uur of meer. Er zijn legio redenen waarom middelbare scholieren spijbelen. Deze redenen kunnen bij de leerling zelf liggen, maar ook bij de omstandigheden op school. Een scholier die met veel tegenzin naar school gaat, zal sneller geneigd zijn één of meerdere lessen over te slaan. Als een jongere de lessen saai vindt, een hekel heeft aan een bepaald vak of het gevoel heeft weinig aan een les te hebben, zal hij/zij sneller weg blijven. Maar het kan ook dat de hekel aan school wat algemener is, omdat de jongere moeite heeft met de leerstof, problemen heeft met klasgenoten of gepest wordt (Van der Ploeg, 1998).

Een andere groep spijbelaars is de groep, die spijbelt om ander schoolwerk te kunnen doen, bijvoorbeeld één uur spijbelen om nog te kunnen leren voor het proefwerk een lesuur later. Deze vorm van spijbelen wordt meer gemeld door meisjes.

Eén van de problemen die tot spijbelgedrag kunnen leiden, die meer bij de leerling zelf ligt, is faalangst. De jongere is zo bang te falen dat hij/zij liever niet naar de les gaat, vooral wanneer er een overhoring is. Een gebrek aan motivatie is een andere reden in de jongere zelf. Pubers staan bekend om hun ongemotiveerde houding. Gebrek aan motivatie kan ook ontstaan door falen op school, waardoor de jongere het gevoel krijgt dat naar school gaan toch geen zin heeft "want ik kan het toch niet". De situatie thuis kan ook van invloed zijn op spijbelgedrag. Een scholier die problemen heeft thuis, kan hier zo mee bezig zijn dat de school niet meer belangrijk gevonden wordt (Van der Ploeg, 1998).

Uit onderzoek blijkt dat ongeveer een derde van de leerlingen in het voorgezet onderwijs wel eens spijbelt. Het CBS constateerde in een onderzoek bij HAVO / VWO-leerlingen zelfs verzuim bij 50% van de deelnemende leerlingen. Er werd geen verschil gevonden in spijbelgedrag tussen jongens en meisjes. 33 tot 50% van de leerlingen die spijbelen, lijkt een zeer hoog aantal, maar het betreft wel een groep die sterk uiteen loopt in frequentie en duur van het spijbelen. Het overgrote deel van deze spijbelaars, zo'n 70%, is incidenteel spijbelaar. Het spijbelen komt bij deze groep niet vaker voor dan een paar keer per jaar. Deze groep jongeren is in gedrag en schoolprestaties niet te onderscheiden van de jongeren die niet spijbelen (CBS, 2003).

Bij de overige spijbelaars spreken we van structurele spijbelaars. Deze groep scholieren spijbelt regelmatig, vaak wekelijks en soms zelfs dagelijks. Jongeren uit deze groep vallen vaak ook op andere vlakken dan het spijbelen op door agressief en impulsief gedrag, roken en drinken, betrokkenheid bij vechtpartijen, en slechte prestaties en schorsingen op school (Van der Ploeg, 1998). Gegevens met betrekking tot spijbelen zijn van Curaçaose jongeren niet bekend.

1.4. Soorten drugs en hun werking

1.4.1. Alcoholgebruik

Alcohol is een natuurproduct dat ontstaat door de gisting van gerst (bier) of druiven (wijn). Via het bloed trekt alcohol in circa tien minuten naar de hersenen en vanaf dat moment ben je onder invloed. Alcohol verdooft de hersenen. Hoe meer je drinkt, hoe trager je reageert. Remmingen vallen weg, waardoor de meeste mensen spraakzamer en vrolijker worden.

Tussen mannen en vrouwen is er een verschil. Het lichaam van een vrouw bevat minder vocht. Hierdoor wordt de alcohol minder verdund en zijn vrouwen, over het algemeen, sneller onder invloed dan mannen. Uiteindelijk wordt alcohol in de lever afgebroken. Het afbreken van één glas alcohol duurt 1 á 1,5 uur (Trimbos-instituut, 1998).

Uit onderzoek van het Trimbos-instituut blijkt dat in de periode 1989-2001 het aandeel jongeren dat alcohol drinkt sterk is toegenomen. Onder de 16- en 17-jarigen stijgt het percentage dat drinkt van 67 naar 86%. In de leeftijdsgroep van 18 tot 24 jaar stijgt het percentage dat drinkt van 82 naar 88%. Studenten drinken meer alcohol dan andere jongeren. In 1999 dronken studenten gemiddeld 16 glazen per week (mannen 20 en vrouwen 8 glazen). Leden van een studentenvereniging dronken gemiddeld 23 glazen per week (mannen 27 en vrouwen 12 glazen). Jongeren van vergelijkbare leeftijd consumeerden per week gemiddeld 10 glazen (mannen 13 en vrouwen 7 glazen). Onder leerlingen van Marokkaanse herkomst (12 tot en met 16 jaar) ligt het actuele alcoholgebruik beduidend lager dan onder autochtone leerlingen (5 tegen 56%) (Trimbos-instituut, 2004a).

1.4.2. Roken

Tabak wordt gemaakt uit de gedroogde bladeren van de tabaksplant, de *Nicotiana Tabacum*. Consumenten ervaren tabak als stimulerend (verbetering concentratievermogen) en rustgevend. Nicotine, het belangrijkste psychoactieve bestanddeel, is een verslavende stof. Bij regelmatig gebruik treedt gewenning op en tolerantie. Bij het inhaleren van tabaksrook komen verschillende stoffen vrij, zoals nicotine, teer en koolstofmonoxide, maar ook tal van andere producten die schadelijk zijn voor de gezondheid. Nicotine is een sterk giftige stof die het zenuwstelsel prikkelt. Het lichaam wordt erdoor opgejaagd. Het hart neemt tijdelijk in omvang toe, omdat het meer werk moet verzetten (Trimbos-instituut, 2004b). Bovendien vraagt het meer zuurstof. Echter de koolstofmonoxide uit de tabaksrook heeft in het bloed inmiddels de plaats van een deel van de zuurstof ingenomen. Zo is de werking van de rook dubbel slecht:

nicotine zorgt ervoor dat het hart meer zuurstof nodig heeft, terwijl koolstofmonoxide er nu juist voor zorgt dat minder zuurstof in het bloed wordt opgenomen.

Roken is de belangrijkste oorzaak van chronische longziekten. Het is verantwoordelijk voor 75% van de gevallen van chronische bronchitis en longemfyseem. Veel mensen roken 'light' sigaretten, in de valse veronderstelling dat het minder slecht voor je is. Dit is echter een fabeltje. De 'light' sigaretten zijn even slecht voor je en vaak hebben mensen meer van deze sigaretten nodig om toch aan hun trekken te komen. Een Amerikaans onderzoek heeft tevens aangetoond dat het overlijden aan longkanker niet minder groot is voor wie 'light' sigaretten rookt. Van alle vormen van verslaving is nicotine waarschijnlijk de gevaarlijkste. Ongeveer 17% van de totale sterfte in Nederland wordt veroorzaakt door roken. Nicotinegebruik verhoogt de kans op longkanker en is één van de belangrijkste risicofactoren bij het ontstaan van hart- en vaatziekten (Trimbos-instituut, 2004b).

Het percentage rokers in de algemene bevolking is sinds begin jaren '90 licht gedaald. Het aandeel rokers onder jongeren is al jaren stabiel. Met roken wordt al vroeg begonnen. Van de leerlingen van de twee hoogste groepen van de basisschool had in 1999 16% ooit gerookt. Van leerlingen van reguliere middelbare scholen had 55% ooit gerookt. Het percentage rokers stijgt met de leeftijd. In de hoogste leeftijdsgroepen (16 jaar en ouder) was ruim eenderde een actuele roker, tegenover 15% van de 12- en 13-jarigen. De dagelijkse rokers van 12 en 13 jaar, namen gemiddeld acht sigaretten per dag. Voor scholieren van 18 jaar of ouder waren dat er ruim 13. (Trimbos-instituut, 2004b).

Minder dan een derde van de bevolking rookt, en bijna een kwart doet dat dagelijks. Bij de niet-rokers zitten bijna evenveel ex-rokers als mensen die nooit gerookt hebben. Mannen roken nog steeds veel meer dan vrouwen: 33.7 tegenover 23.6%. De meeste rokers zitten in de leeftijdscategorie 35 tot 44 jaar (37.2 procent). Van de jongeren tussen 15 en 24 jaar rookt 32.6% (Trimbos-instituut, 2004b).

1.4.3. Marihuana (hasj) en weed

Marihuana en weed zijn afkomstig van de bloemtoppen van de hennepplant, de Cannabis Sativa. Marihuana ontstaat door de vrouwelijke bloemtoppen fijn te malen tot poeder en samen te persen tot plakken of blokjes. De kleur loopt uiteen van lichtbruin tot zwart. Bij weed worden de bloemtoppen gedroogd en verkruid. De kleur van weed varieert van grijsgroen tot groenbruin (Jellinek preventie en consultancy, 1997a). Het werkzame bestanddeel heet THC (tetrahydrocannabinol). Hoe hoger de THC-concentratie, des te effectiever de dosis. Marihuana en weed kunnen op verschillende manieren gebruikt worden. Het kan puur gerookt

worden in een joint of in speciale pijpen. De meest voorkomende vorm van roken is 'blowen'. Hierbij wordt de marihuana of weed vermengd met tabak en vervolgens opgerold tot een joint, die men kan roken. Verder kan marihuana of weed verwerkt worden in voedsel, bijvoorbeeld spacecake. Deze vorm van toediening is riskanter omdat de dosering moeilijk te bepalen is. Bij het roken van deze drugs treden de effecten binnen enkele minuten op en hebben een werkingsduur van twee tot vier uur. Bij het eten kan het wel een uur duren voordat de werking begint (Jellinek Preventie en Consultancy, 1997a).

Marihuana en weed versterken de stemming waarin iemand verkeert. Men voelt zich dan high of stoned. Kleuren en muziek kunnen intensiever waargenomen worden, de omgeving kan irreëel lijken en tijd lijkt ineens heel langzaam te gaan. Lichamelijke effecten die optreden zijn een versneld hartritme, rode ogen, moeite om informatie te herinneren, concentratieproblemen en moeite om ingewikkelde taken uit te voeren. Gebruikers kunnen om niets een slappe lach krijgen (lachkick), de eetlust neemt toe (vreetkick), aan één stuk door praten of juist heel stil en ingetrokken worden (Jellinek Preventie en Consultancy, 1997a).

Het percentage gebruikers van marihuana onder de algemene bevolking is tussen 1997 en 2001 toegenomen. Onder de schoolgaande jeugd, en jongeren in het algemeen bleef het percentage actuele gebruikers stabiel. Geschat wordt dat het totale aantal gebruikers in Nederland 408.000 is (Trimbos-instituut, 2004c).

De interesse is vooral groot in de puberteit, omdat dan de behoefte om te experimenteren het grootst is. Van de 13-jarigen heeft 7% ooit hasj of weed geprobeerd. Dit percentage neemt toe met de leeftijd. Bij de 17- en 18-jarigen is dit 44%. De meeste jongeren gebruiken dit middel maar één of een paar keer. Een kleinere groep blijft vaker gebruiken. Het zijn vaker jongens dan meisjes die blowen. In de groep scholieren van 12 jaar en ouder heeft 10% van de jongens en 7% van de meisjes kortgeleden nog marihuana of weed gebruikt. Verder komt het gebruik van marihuana en weed voor onder alle leeftijdsgroepen, rangen en standen (Trimbos-instituut, 2004d).

1.4.4. XTC

XTC (extasy) is een drug die voornamelijk in het weekend en op feesten gebruikt wordt. Het wordt gemaakt in illegale laboratoria. De chemische naam is MDMA (3,4 methyleendioxyamfetamine). XTC heeft twee effecten: een oppeppend en een bewustzijnsveranderend effect. Het behoort hierdoor tot de psychedelische amfetaminen.

XTC wordt geslikt. Het wordt immers verkocht als pillen of tabletten. De prijs van een pil of capsule ligt tussen de vier en de zes euro en is dus zeer toegankelijk voor de jeugd. XTC kan als poeder voorkomen en wordt dan gesnoven of opgelost in vloeistof en opgedronken (Jellinek Preventie en Consultancy, 1997b).

De XTC-roes verloopt in vijf fasen:

- De eerste fase is de tintelfase en omvat het eerste uur na de inname. Na een half uur begint de MDMA te werken en bloeddruk en lichaamstemperatuur stijgen. Het hart gaat sneller kloppen. Tijdens deze fase worden tintelingen door het lichaam gevoeld en worden bewegingen vaak minder goed gecoördineerd. Er is sprake van een ontspannen en zweverig gevoel. De dingen worden intenser waargenomen. Er is veel behoefte aan contact met anderen.
- Tijdens de rush-fase (2de en 3de uur) zijn de effecten het sterkst. De ervaring wordt omschreven als een golvend gevoel van gelukzaligheid, energiestromen en topervaringen.
- De climax van de plateaufase (4de en 5de uur) duurt maar een half uur. Daarna beginnen de effecten te verminderen.
- Tijdens de come down-fase (tijdens 5de en 6de uur) treden dikwijls de negatieve effecten op de voorgrond. Men gaat zich heel moe voelen. Men kan last hebben van krampen, een droge keel en mond, hartkloppingen of men kan gaan bibberen. De gebruiker voelt zich in deze fase vaak benauwd leeg of depressief.
- Na 7 tot 8 uur kom je in de eind-fase van de roes. Men kan zich moe maar voldaan voelen, maar ook uitgeput en humeurig. De negatieve effecten zoals slapeloosheid, hoofd/maagpijn kunnen dagen blijven hangen. Ook de depressieve stemming kan lange tijd aanhouden (Jellinek Preventie en Consultancy, 1997b).

Het gebruik van XTC neemt nog meer risico's met zich mee. Het gebruik kan tot oververhitting leiden, aangezien, zoals al eerder gezegd, XTC de lichaamstemperatuur verhoogt. Oververhitting is een zeer gevaarlijk ziektebeeld dat moeilijk te behandelen is. Hoge koorts, toevallen, bloedingen door het hele lichaam, spierafbraak en nierstoornissen kunnen

voorkomen. Om dit te voorkomen moet genoeg afkoeling gezocht worden en voldoende drinken is essentieel.

Naast deze gevaarlijke oververhitting, beschadigt XTC bepaalde zenuwen die zorgen voor afgifte van serotonine in de hersenen. Serotonine speelt een rol bij het geheugen, de concentratie en de stemming. Duidelijk is dat de kans op beschadiging groter wordt naarmate iemand meer en vaker gebruikt. Een ander gevaar is het gebruik in combinatie met medicijnen of andere drugs. De werking van XTC wordt dan versterkt en de negatieve effecten worden ernstiger en gevaarlijker (Jellinek Preventie en Consultancy, 1997b).

Uit onderzoek van het Trimbos-instituut is bekend dat 3.8% van de scholieren tussen de 12 en 18 jaar ooit XTC heeft gebruikt. Onderzoek in het uitgaanscircuit liet zien dat ruim drie op de vier (76%) bezoekers van houseparty's wel eens XTC hadden gebruikt.

Het XTC-gebruik neemt toe. Tussen 1997 en 2001 is het gebruik gestegen van 1.9 naar 2.9%. XTC vindt het meeste aftrek onder jongeren van 20 tot en met 24 jaar en dan vooral in het uitgaansleven. Het aantal jongeren dat ooit XTC heeft gebruikt is in deze leeftijdsgroep tussen 1997 en 2001 gestegen van 6.2 naar 13.2% (Trimbos-instituut, 2004e). Volgens wat oudere gegevens komen gebruikers van XTC en amfetamine vaker voor onder leerlingen van scholen voor het voortgezet speciaal onderwijs en deelnemers aan spijbelprojecten dan onder 'gewone' scholieren (Trimbos-instituut, 2004e).

1.4.5. Heroïne

Heroïne behoort tot de groep opiaten en wordt door een chemische bewerking bereid uit morfine. Heroïne kan men chinezen of spuiten. Bij chinezen wordt de heroïne op een stukje aluminiumfolie gelegd en verhit. De dampen worden via een kokertje geïnhaleerd. Bij spuiten wordt de heroïne op een lepel gelegd en vermengd met water en citroensap of ascorbine. Vervolgens wordt het mengsel verhit en wordt de opgeloste heroïne in een injectiespuit opgetrokken en direct in een ader gespoten. Bij spuiten en chinezen heeft de heroïne direct effect. Het werkt ongeveer vier tot zes uur (Jellinek Preventie en Consultancy, 1997c).

Heroïne is een verleidelijke drug voor mensen die problemen hebben, omdat het alles verdooft. Ze gaan er niet echt op vooruit, integendeel: heroïnegebruik leidt al snel tot nieuwe problemen. De markt is voornamelijk in criminele handen. De prijs van heroïne is daardoor hoog. Het valt niet mee dagelijks aan de benodigde hoeveelheid te komen. Een deel van de gebruikers ziet zich daarom gedwongen om langs een criminele weg aan geld te komen. De meeste heroïnegebruikers gebruiken ook andere middelen, zoals cocaïne, alcohol, hasj en geneesmiddelen die een bepaalde roes veroorzaken. Het gebruik van meerdere middelen wordt 'polydruggebruik' genoemd (Jellinek Preventie en Consultancy, 1997c).

Het aantal heroïnegebruikers in Nederland ligt volgens schattingen van het Trimbos-instituut tussen de 26.000 en 30.000 (Trimbos-instituut, 2004g). De laatste jaren komen er steeds minder gebruikers bij. In de ogen van de meeste mensen is het een drug voor 'losers'. Op de Antillen wordt heroïne nauwelijks gebruikt onder drugsverslaafden. In het onderzoek wordt hieraan dan ook weinig aandacht besteed.

1.4.6. Cocaïne en Base

Cocaïne is een sterk oppeppend middel, dat een snelle werking heeft op het centrale zenuwstelsel. Het wordt vervaardigd van de bladeren van de cocaplant afkomstig uit Zuid-Amerika. Dit proces bestaat uit twee stappen. Eerst worden de cocabladeren met een oplosmiddel vermengd, waardoor een soort cocapasta ontstaat. Aan deze pasta wordt vervolgens zoutzuur toegevoegd. Door herhaaldelijk omkristalliseren, ontstaat uiteindelijk de cocaïne. Voordat de cocaïne verkocht wordt, wordt het nog vermengd met andere stoffen. De meest gangbare zijn suikers (Jellinek Preventie en Consultancy, 1997d).

Cocaïnegebruikers kunnen de poeder snuiven. Dit is de meest gebruikte methode. De cocaïne wordt in een lijntje gelegd en vervolgens met een kokertje in de neus gesnoven. Het komt in de bloedbaan terecht via de neusslijmvliezen. Cocaïne kan men ook spuiten. Het moet hiervoor eerst in water zijn opgelost. Tevens kan het gerookt worden (in de vorm van crack). De sterkte van het effect is afhankelijk van de persoon zelf, maar ook voornamelijk van de dosis en de manier van gebruik. (Jellinek Preventie en Consultancy 1997d).

Gebruikers hebben het gevoel alsof ze meer energie hebben, meer alert zijn en meer zelfvertrouwen hebben. Vaak als de werkingsduur voorbij is, voelen zij zich gedeprimeerd, eenzaam en verlaten. Bij veel-gebruikers treden deze gevoelens sneller op en kunnen ze zelfs paranoïde worden of hallucinaties krijgen. De lichamelijke effecten die kunnen optreden, zijn onder andere verhoogde bloeddruk, versneld hartritme en vernauwing van de aders. Deze effecten kunnen tot een hartaanval leiden. Naast een verhoogde kans op een hartaanval, kan misselijkheid, hoofdpijn en overmatige transpiratie ervaren worden. Pijn in de borst komt vaak voor, dit kan tot ademhalingsproblemen leiden. Slaapproblemen, eetproblemen en een verminderde sekslust zijn ook veelvoorkomende lichamelijke klachten. Vrouwen die cocaïne gebruiken, lopen een extra risico wat betreft hartklachten en complicaties tijdens de zwangerschap (Jellinek Preventie en Consultancy, 1997d).

Van cocaïne kan men ook crack of base maken. Het gebruik van deze middelen is door de snelle heftige werking veel gevaarlijker dan het gebruik van gewone coke. Base is een vorm van goedkope cocaïne. Het is makkelijk om te krijgen, kost niet veel en kan gerookt worden.

Dit maakt het meer toegankelijk voor jongeren en armere mensen. Mensen die base roken krijgen snel een intensief high gevoel en hebben vaak het verkeerde beeld dat roken minder gevaarlijk is. Het feit dat men niets moet inspuiten in de aders, maakt base voor velen een verleidelijke drug (FMA, 1999) .

Tussen 1997 en 2001 verdubbelde het percentage actuele cocaïnegebruikers onder de algemene bevolking. De toename is het grootst onder jongeren van 20 tot en met 24 jaar. Het aantal gebruikers van cocaïne onder leerlingen van middelbare scholen groeit niet meer. De (snuif)cocaïne is vrij populair onder uitgaande jongeren. Van 1988 tot 1996 deed zich wel nog een stijging voor. In de meting van 1999 was voor cocaïne sprake van een stabilisatie van het percentage leerlingen dat ooit of pas nog ervaring had met deze drug (Trimbos-instituut, 2004f). In bepaalde groepen jongeren komt de consumptie van cocaïne vrij vaak voor. Volgens de Antenne-monitor nam het percentage actuele gebruikers van cocaïne onder bezoekers van clubs, party's en discotheken in Amsterdam tussen 1995 en 1998 toe van 14 naar 24%. Het ging daarbij vooral om snuiven van cocaïne (Trimbos-instituut, 2004f).

Drugsgebruik is voor de jongere zelf natuurlijk erg schadelijk. De overige risicogedragingen kunnen ook schadelijk zijn, voor de jongere zelf als voor de maatschappij.

Welk risicogedrag kan nu als het ernstigst bestempeld worden? In zekere zin zijn alle vormen erg, maar er is er één die er met kop en schouders bovenuit steekt. Dit is namelijk delinquent gedrag. Jeugddelinquenten, maar in het bijzonder ernstig criminele en gewelddadige jongeren, zijn duur voor de samenleving. In recent onderzoek van het WODC en het CBS werd geconcludeerd dat de criminaliteit per jaar 10 miljard euro kost. Veel geld wordt besteed aan beveiliging en herstel van schade (Loeber, Slot & Sergeant, 2001).

De keuze om wat dieper in te gaan op criminaliteit in het bijzonder, is daarom een logische keuze. De relatie tussen risicogedrag en criminaliteit is door Loeber et al. (2001) in meerdere onderzoeken aangetoond. Het belang om verder naar deze relatie te kijken is voor dit onderzoek zeer belangrijk. In hoofdstuk 2 wordt hier verder op ingegaan.

2. Criminaliteit

2.1. Inleiding

Tegenwoordig zijn er steeds meer aanwijzingen dat de basis voor crimineel gedrag bij velen vooral wordt gelegd in de vroege levensjaren. Deze benaderingswijze is de zogeheten 'ontwikkelingscriminologie'. De ontwikkelingscriminologie beschouwt crimineel gedrag in de eerste plaats als het resultaat van ongunstige processen, die zich ophopen vanaf de geboorte tot aan de volwassenheid (Van der Heiden-Attema & Bol, 2000). Jeugdcriminaliteit begint vaak relatief onschuldig met graffiti spuiten of een kleine winkeldiefstal. Soms eindigt het met drugs en zware criminaliteit. Gelukkig is het maar een kleine groep jongeren die echt het verkeerde pad op gaat. Jeugdcriminaliteit is een verzamelnaam voor strafbaar gedrag van jongeren tot en met 24 jaar. Hierbij kan gedacht worden aan het plegen van geweld, stelen, overvallen en bedreigen (Nederlands Politie Instituut, 2004).

Jeugdcriminaliteit is voor zowel de maatschappij als voor de jongere zelf een probleem. Voor de jongere wordt het echter pas een probleem, als het overgaat van kleine naar ernstige criminaliteit. Zodra jongeren zich schuldig gaan maken aan zwaardere vergrijpen, neemt de kans op justitiële veroordeling of een criminele carrière toe (zie §2.3). Het is een maatschappelijk probleem aangezien de materiële en immateriële kosten voor de samenleving groot zijn. Veel geld moet besteed worden aan bewaking, het herstel van schade en aan het begeleiden van jeugdige criminelen door politie en justitie. Daarnaast is er in Nederland een toenemend gevoel van onveiligheid (Loeber, Slot & Sergeant, 2001). De maatschappelijke bezorgdheid over criminaliteit en veiligheid is groot. Problemen rond criminaliteit, wet en orde worden vaker genoemd dan andere maatschappelijke problemen (CBS, 2003). Gevoelens van onveiligheid komen steeds vaker voor onder jongeren tot 25 jaar. Jongeren zijn ook vaker slachtoffer van criminaliteit. Jonge mannen zijn vaker slachtoffer dan jonge vrouwen, terwijl meer jonge vrouwen dan jonge mannen zeggen zich onveilig te voelen. Jongeren zijn ook vaak dader. Minderjarige verdachten komen bij kleine vergrijpen meestal terecht bij bureau Halt, terwijl minderjarigen die een zwaar delict hebben gepleegd en 18- tot 24-jarigen met justitie te maken krijgen.

Jongeren van 12 tot en met 17 jaar, die door de politie worden opgepakt, worden zoals gezegd meestal verwezen naar bureau Halt. 'Halt' staat voor 'Het alternatief'. Jongeren worden op alternatieve wijze gestraft (een taakstraf). Dit gebeurt alleen bij een eerste overtreding en bij kleine criminaliteit, zoals winkeldiefstal, heling, vernieling en graffiti. Als de

jongere de afspraken met bureau Halt nakomt, blijft opname in de justitiële documentatie achterwege.

Jongeren zijn niet alleen relatief vaak slachtoffer van criminaliteit, zij zijn ook vaak dader. In 2001 hoorde de politie 277.000 verdachten van een misdrijf; hiervan was bijna 17% in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar. Het aantal minderjarige gehoorde verdachten is met zo'n 47.000 al jaren stabiel. Jeugdcriminaliteit is nog steeds vooral een zaak van jongens. Het aandeel meisjes is de laatste jaren echter wel gestegen. In 1985 was 13% van de gehoorde minderjarige verdachten een meisje. Dit aandeel is toegenomen tot 16% in 2001 (CBS, 2003). Uit onderzoek (CBS, 2003) blijkt dat er grote verschillen zijn als gekeken wordt naar het geboorteland van de gedetineerde jongeren. Het aantal gedetineerden dat in het buitenland is geboren, bedroeg in 2001 iets meer dan 6800. Dat zijn 470 gedetineerden per 100.000 inwoners van dezelfde bevolkingsgroep. Het aantal gedetineerden dat in Nederland is geboren was 5600, wat overeenkomt met 51 gedetineerden per 100.000 autochtone inwoners. In de leeftijdscategorie 15 tot en met 24 jaar zitten 72 in Nederland geboren jongeren per 100.000 inwoners in de gevangenis. Bij de in het buitenland geboren 15- tot en met 24-jarigen zijn dat 702 jongeren per 100.000 inwoners. Bij personen geboren op de Nederlandse Antillen en Aruba liggen deze aantallen nog hoger: bijna 1700 jongeren per 100.000 inwoners van dezelfde bevolkingsgroep (CBS, 2003).

2.2. Criminaliteit op Curaçao

In 2003 werden er op Curaçao 41 personen het slachtoffer van moord. Bijna de helft hiervan was jonger dan 25 jaar. De politie spreekt van verharding en verjonging van de criminaliteit (Snijder, 2003). De overheid krijgt regelmatig de schuld van het morele verval van de jongeren. Er wordt de overheid verweten dat ze er niet in slaagt de omvangrijke drugshandel afdoende te bestrijden. Ook de slechte economische situatie op het eiland heeft een negatieve impact op het toekomstbeeld van de jongeren. Eén van de dingen waaraan de overheid onvoldoende prioriteit geeft, is het opvangen van drop-outs. Er kan gesteld worden dat deze uitvallers van school aan hun lot worden overgelaten. Ze zien vaak geen andere uitweg dan een bestaan op te bouwen in de gevaarlijke wereld van de criminaliteit (Snijder, 2003). Op Curaçao kiezen veel jongeren 'bewust' voor een criminele carrière. Drugscriminaliteit wordt op Curaçao door veel mensen niet als criminaliteit gezien, maar als een zakelijke manier om snelle rijkdom te verwerven. Dat bleek wederom uit een congres in september 2004 dat door de Stichting Reclassering op Curaçao werd georganiseerd. Er kwam daar onder andere naar voren dat op de Antillen bij jongeren een verschuiving plaatsvindt naar steeds zwaardere criminaliteit, iets wat door de politie ook al is geconstateerd. Momenteel hebben de meeste

jongeren die met justitie in aanraking komen geen drugsgelateerd delict gepleegd, maar een (gewapende) overval met geweld. 27% van de jongeren die met justitie in aanraking komt, heeft een overval gepleegd. Bij 25% van deze gevallen gaat het om een drugsgelateerd delict. Opvallend is ook dat de leeftijd van jongeren die bij deze overvallen betrokken zijn steeds lager wordt en dat het vaak first offenders zijn die dus meteen in de zware criminaliteit terecht komen. In veel gevallen zijn ze onder invloed van alcohol en/of drugs (Stichting Reclassering, 2004).

De cijfers van drugsvangsten op de Nederlandse Antillen in 2002 tonen aan dat 34% van de koeriers jongeren zijn tussen 17 en 24 jaar (Leeflang, 2004). Reden voor deze cijfers volgens Omayra Leeflang, lid van de Antilliaanse Parlement in haar rapport "Sociale dienstplicht", is de hoge jeugdwerkeloosheid. Volgens een onderzoek van het CBS in 2001 heeft Curaçao een jeugdwerkeloosheid van 32.7%. Jeugdwerkeloosheid onder vrouwen is hoger in vergelijking met mannen. Het aandeel werkzoekende mannen is 30.5 % en voor vrouwen is dit 37.5% (CBS census, 2001).

Als men de werkeloosheidpercentages berekent per opleidingscategorie, dan blijkt voor de gehele Nederlandse Antillen de hoogste werkeloosheid voor te komen onder personen met onvoldoende MAVO- of LBO-opleiding. Volgens Omayra Leeflang beschikken velen hiervan over onvoldoende intellectuele en sociale vaardigheden om als burger in de samenleving volwaardig te participeren. De illegale drugseconomie rekruteert maar al te graag vooral deze kwetsbare jongeren als koerier (Leeflang, 2004).

Daarnaast hebben jongeren in de leeftijdscategorie van 15 tot en met 19 jaar het laagste gemiddelde inkomen. Voor mannen is dit 765 gulden per maand. Dit komt overeen met ongeveer 326 euro per maand. Voor vrouwen is dit 398 gulden per maand, oftewel 170 euro. Het extra geld dat ze kunnen verdienen met drugshandel is dan erg welkom (CBS census, 2001).

Er is nog een aantal oorzaken op te noemen voor het ontstaan van jeugdcriminaliteit. Er zijn structurele gezinskenmerken die zorgen voor een verhoogde kans op crimineel gedrag. De twee belangrijkste hiervan zullen hieronder beschreven worden. Ten eerste is de samenstelling van het gezin van belang. Kinderen uit een éénoudergezin hebben een verhoogde kans om crimineel gedrag te vertonen (Angenent, 1991). Op de Antillen groeien veel kinderen op in een éénoudergezin. De vaderfiguur is niet bekend of zelden of nooit in beeld. Het is voor de ouder (vaak de moeder) moeilijk om de minderjarige genoeg aandacht te geven. Ten tweede zijn er de materiële omstandigheden. Er bestaat een relatie tussen het sociaal-economische milieu en jeugdcriminaliteit. Hoe lager de materiële positie, hoe groter de kans op criminaliteit (Angenent, 1991).

Een andere oorzaak is dikwijls te vinden bij vriendengroepen. Rond de adolescentie gaan jongeren experimenteren met criminaliteit. Ze willen meetellen in de groep (Klooster, Van Hoek & Van 't Hoff, 1999). Een andere reden is dat de jeugd een delict pleegt puur uit verveling, om de kick. Criminaliteit wordt een soort 'kickgedrag'. Bovendien is het zo dat het plegen van delicten vaak statusverhogend werkt in vriendengroepen. Deze vorm van criminaliteit kent maar een korte actieve periode. Bij het ouder worden verdwijnt deze vorm van crimineel gedrag veelal. Sommigen blijven echter hangen in de criminaliteit. Reden hiervoor is dat het criminele gedrag van betekenis is voor hun materiële positie en identiteit. Criminaliteit zorgt voor veel geld. Tevens is het plegen van delicten vaak routine geworden, het is een onderdeel van hun leven (Klooster et al., 1999).

Door de jongeren op Curaçao zelf wordt als legitimering gewezen naar hun achterstandspositie. Omwille van die achterstandspositie gaan de jongeren ook vaker op zoek naar situaties waarin om de eer gestreden kan worden. In het algemeen geldt dat de opvoedingstijl van Curaçaose jongeren autoritair is. De opvoeder, meestal de moeder, verwacht én eist respect. De jongeren zijn van mening dat de moeder niet verantwoordelijk is voor hun delinquent gedrag. Ze nemen zelf de volledige verantwoordelijkheid op zich en vragen veelal begrip voor de situatie waar hun moeder in verkeert. Vooral het gegeven dat zij de jongere alleen heeft opgevoed, speelt volgens de jongeren een belangrijke rol. Ze zeggen in veel gevallen dat hun moeder haar best heeft gedaan en dat zij zelf degene waren die niet wilden luisteren en 'het slechte pad' kozen (Klooster et al., 1999).

Wel is het zo dat als een jongere in de gevangenis terechtkomt, hij het niet ervaart als statusverhogend, maar er is dan sprake van een groot schaamtegevoel. Dit kan verklaard worden vanuit de sterke sociale controle op de Antillen. Jongeren die opgepakt worden beleven het schenden van vertrouwen van hun moeder of ouders als zwaar. In het algemeen geldt dat de jongeren veel respect hebben voor hun moeder. Dit geldt ook voor hun vader, tenminste als die een betekenisvolle rol heeft (gehad) in het gezin. Als de vader geen rol van betekenis heeft (gehad), dan worden er ten aanzien van de vader beschuldigingen geuit (Klooster et al., 1999). Het feit dat hun vader zich aan zijn verantwoordelijkheid heeft onttrokken, heeft ervoor gezorgd dat zij op het verkeerde pad zijn geraakt. Vrienden krijgen bijna nooit de schuld van hun criminele gedrag. Dat strookt niet met het macho-idee, toegeven dat ze door vrienden op het verkeerde pad terecht gekomen zijn. Ze willen namelijk graag als onafhankelijk worden gezien.

2.3. Criminele carrière

Beke, Ferwerda, Van der Laan en Van Wijk (1998) introduceren het begrip 'criminele carrière'. De eerste fase van een criminele carrière wordt gekenmerkt door een aantal factoren. De eerste factor voor een criminele carrière is het sleutelbegrip 'sensatiezucht'. Criminaliteit in deze vroegste fase wordt het beste omschreven met de term kickgedrag. Jongeren verkennen in de vroege adolescentieperiode hun grenzen en experimenteren. Dit heet veelvoorkomende criminaliteit. Veelal gaat dit na verloop van tijd over en blijft de jongere op het rechte pad. Er is echter een tweede factor, namelijk het plegen van criminaliteit vanuit geldelijk gewin. Dit is te verklaren vanuit het feit dat veel allochtone gezinnen in een gebrekkige maatschappelijke positie verkeren. Ze hebben een beperkt budget. De jongeren uit deze gezinnen worden vaak geconfronteerd met dit feit. Ze zien bij Nederlandse leeftijdsgenoten dat die het aanzienlijk breder hebben. Zij willen dit ook hebben, en als ze de luxe artikelen niet kunnen kopen, dan maar stelen (Beke et al., 1998).

Voor Antillianen in Nederland is er volgens Beke et al. (1998) nog een derde factor, namelijk handhaving. Veel jongeren zijn in hun jeugd geconfronteerd met grote aanpassingsproblemen. Ze zijn dikwijls gediscrimineerd. Ze worden mikpunt van pesterijen. Velen schetsen een aangrijpend beeld van hun 'struggle for life' die ze moeten voeren, een strijd om geaccepteerd te worden zoals ieder ander. Ze moeten voor zichzelf opkomen, van zichzelf afbijten. Vaak gaat dit gepaard met geweld en intimidatie. Op jeugdige leeftijd leren ze dat criminaliteit een middel is om status en aanzien te verwerven. Ze oogsten bij leeftijdsgenootjes respect en ontzag.

De overgang naar de tweede fase in de criminele carrière is niet exact te markeren. Er spelen daarbij criminaliteitsvormen, die als leeftijdsongewoon kunnen worden geclassificeerd, een rol. In de tweede plaats spelen de riskante gewoonten een rol, zeker gezien de leeftijd waarop ze hiermee gaan experimenteren (Beke et al., 1998).

Er zijn twee patronen van riskante gewoonten zichtbaar bij crimineel gedrag. Bij het ene patroon staat excessief alcohol- en drugsgebruik centraal en bij het andere excessief gokken. Gokken past bij een extravagante levensstijl. Gokken is min of meer een statussymbool. Bij deze groepen is te merken dat criminaliteit noodzakelijk is om de dure levensstijl te bekostigen. De waarde van geld wordt uit het oog verloren, duizenden euro's worden verspeeld. Cocaïnegebruik blijkt hand in hand te gaan met deze levensstijl. Het gebruik heeft dan een sociaal karakter (Beke et al., 1998). Een kleine groep kan deze luxe en verkwistende levensstijl volhouden. Echter een meerderheid is niet in staat door middel van criminaliteit hun

levensstijl in stand te houden en glijden langzaam af. Het drugsgebruik neemt toe. Ze gaan meer drugs kopen en minder gokken, daar is geen geld meer voor. Er vindt een verschuiving plaats van gokverslaafd naar alleen maar drugsverslaafd. Deze jongeren beginnen niet als junk, maar eindigen zo wel.

Bij het andere patroon (de andere groep) is er van het begin af aan sprake van excessief alcohol en / of drugsgebruik. Het gebruik is bij hen veel meer een vlucht uit de harde realiteit. Ze zoeken in de alcohol- of drugsroes 'het geluk' dat ze in het dagelijkse leven niet hebben. Deze jongeren beginnen als junk en zullen ook eindigen als junk (Beke et al., 1998).

Beke et al. (1998) maken onderscheid tussen drie criminaliteitspatronen:

Patroon 1: Criminaliteit als last

Patroon 2: Criminaliteit als levenswandel

Patroon 3: Criminaliteit als beroep

Bij patroon 1 hoort een crimineel die steeds verder wegzakt in een crimineel moeras. Eerst speelt het financiële gewin nog een rol, maar dan komt de criminaliteit al heel snel in het teken van drugsgebruik te staan (verwervingscriminaliteit). De afhankelijkheid van drugs bepaalt in grote mate welke delicten gepleegd worden en met welke professionaliteit dit uitgevoerd wordt. Er wordt steeds minder gelet op de risico's.

Bij patroon 2 hoort een crimineel die zich met vallen en opstaan staande weet te houden in het criminele circuit. Ze zijn al van jongs af aan geconfronteerd met criminele praktijken. Het is hen met de paplepel ingegoten. Het zijn geen echte 'professionals', maar ze kunnen er aardig de kost mee verdienen.

Bij patroon 3 hoort een crimineel die wel is uitgegroeid tot een 'professional'. Ze klimmen omhoog langs de criminele ladder en hebben vaak een positie in de georganiseerde criminaliteit.

Ieder hierboven besproken criminaliteitspatroon levert een eigen type crimineel. Deze drie typen zijn (Beke et al., 1998):

1. Junk of loser
2. Unsocials
3. Tough guys

1. Junks of losers:

De junks hebben weinig kans op een maatschappelijk succesvol bestaan. De gezinssituatie is te typeren met termen als affectieve verwaarlozing, geen controle door ouders, geen positieve aandacht en een voortdurende angst voor fysieke uitbarstingen van de vader.

Door de gebrekkige controle van de ouders (zeker als de moeder aan het hoofd van het gezin staat en alleenstaand is) zoeken de kinderen al gauw hun vertier op straat. Op school zijn het lastige leerlingen die vaak conflicten hebben. Het typerende voor junks is dat ze al op zeer jonge leeftijd experimenteren met drugs. Blowen op hun 12de is geen uitzondering.

De losers staan dicht bij de junks met dit verschil, dat de losers vaak proberen hun leven ten goede te keren. Veelal zonder succes. In het gezin is er vaak sprake van pedagogische onmacht. De opvoeding gebeurt veelal door broers of zussen en op latere leeftijd door vrienden uit de straat.

Het grootste verschil tussen junks en losers is dat de laatste groep wel een normaal leven met school en werk en een relatie ambieert. Vaak hebben ze echter geen werk en merken ze dat ze in het criminele circuit wel succesvol kunnen zijn. Daarin kunnen ze iets betekenen en zijn ze iemand. Bovendien levert het geld op (Beke et al., 1998).

2. Unsocials:

Dit is de meest negatief ingestelde groep. De gezinsproblemen zijn hier nog een gradatie erger. Er is sprake van stelselmatige mishandeling. De vader is dikwijls werkeloos en alcoholist en er zijn vaak schulden. De oudere broer is vaak al crimineel. De jongere vertoont zelf ook ongewoon psychopathologisch gedrag (bijvoorbeeld het eigen bed in brand steken). Hun criminele carrière begint op zeer jonge leeftijd, vaak al rond het 8ste jaar. De eerste delicten worden gepleegd om erbij te horen. Naarmate de 'unsocials' ouder worden, gaat het winstmotief een grotere rol spelen. Typerend voor het delictgedrag is het gewetenloze karakter ervan. Ze hebben geen enkel inzicht in de emotionele schade die ze bij slachtoffers aanrichten (Beke et al., 1998).

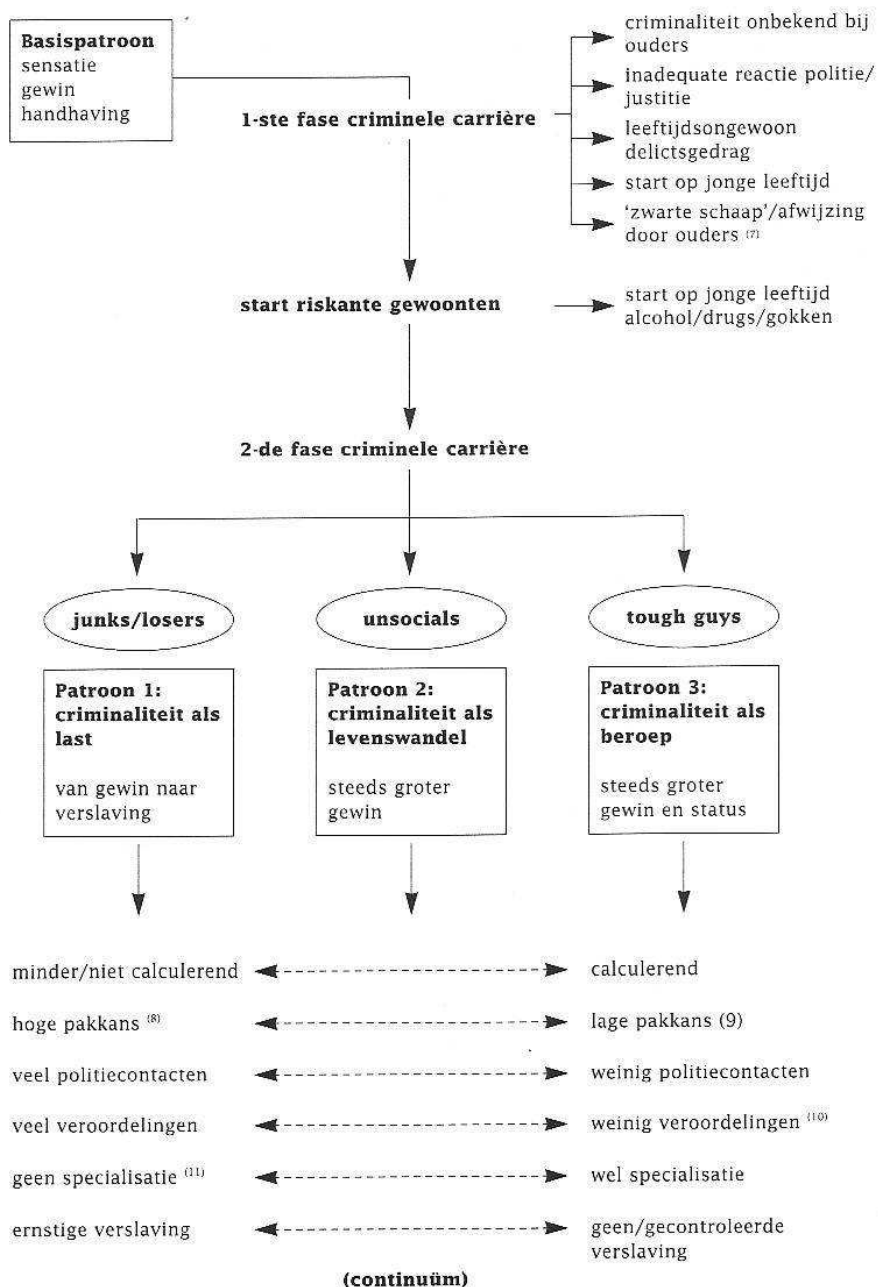
3. Tough guys:

Zij hebben goede kaarten in handen om op het maatschappelijke vlak te slagen. Ze komen uit een relatief klein gezin. Het rondhangen op straat is typerend voor deze groep. De vriendengroep van deze jongeren is gemêleerd. De reeds geslaagde succesvolle criminelen zijn hun voorbeeld. Al hun criminele activiteiten zijn op eigenbelang gericht. Het verstevigen

van hun positie binnen het criminele milieu is het belangrijkste, ook al gaat dat ten koste van anderen (Beke et al., 1998).

Om het criminele carrière model te verduidelijken, volgt in figuur 2.1 een schematische weergave.

Figuur 2.1: Criminele carrière model

Tegenwoordig is er in de media regelmatig aandacht voor jongeren en criminaliteit. Steeds vaker zijn jongeren betrokken bij ernstige delicten. Steeds meer gemeenten willen die jongeren gaan aanpakken. Een voorbeeld is de gemeente Tilburg. In het schooljaar 2005-2006 wordt er een speciale 'ordeschool' geopend. Deze school vangt risicojongeren op die van het rechte pad zijn geraakt. Deze jongeren hebben geen zwaar justitieel verleden, maar hebben wel het één en ander op hun geweten. Met de ordeschool wil de gemeente criminele carrières voorkomen en doorbreken. De leerlingen worden stevig aangepakt. De school krijgt kleine klassen, zodat er maximale aandacht is voor de jongeren, en de leerlingen zullen van acht tot acht binnen zijn. Het is de bedoeling dat de jongeren sociale vaardigheden geleerd krijgen en uiteindelijk een diploma behalen.

Naast de ordeschool staat ook het 'na-detentiehuis' hoog op de agenda. Dit is een professionele opvang voor jongeren die uit de gevangenis komen. Ook de duizenden veelplegers die Tilburg kent, krijgen in 2005 extra aandacht. Voor hen geldt dat ze de keus krijgen tussen lange tijd vastzitten of meewerken aan resocialisatie ('Tilburgse boefjes naar ordeschool', 2004).

3. Persoonlijkheid

3.1. Inleiding

Persoonlijkheid kan gedefinieerd worden als hetgeen dat aangeeft wat iemand die in een bepaalde situatie geplaatst wordt, zal doen (Cattell, 1965). Als meerdere personen zich in dezelfde situatie bevinden, zullen deze personen verschillend op de situatie reageren. Dit komt omdat iedereen een eigen persoonlijkheid heeft. Elk individu heeft een eigen combinatie van persoonlijkheidseigenschappen, die diegene qua persoon uniek maakt.

3.2. Ontwikkeling van de persoonlijkheid

Voor de ontwikkeling van de persoonlijkheid zijn twee processen van belang, te weten rijpingsprocessen en leerprocessen. Door het samengaan van rijpen en leren (nature and nurture) maken kinderen zich persoonlijkheidseigenschappen eigen en gaan ze zich op een bepaalde manier gedragen (Angenent, 1993).

Rijpingsprocessen zijn interne processen die spontaan ontstaan en verlopen. Ze zijn uitingen van een innerlijke groeikracht. Dit hoeft niet per definitie vanaf de geboorte. Ze kunnen ook 'sluimeren' en pas op latere leeftijd tot uiting komen. Leerprocessen zijn externe processen. Deze berusten op milieu-invloeden en komen vooral tot stand in het kader van interpersoonlijke relaties die kinderen gedurende hun leven opbouwen. Het zijn in het begin vooral de relaties in het gezin die de persoonlijkheidsvorming van kinderen beïnvloeden (Angenent, 1993).

Persoonlijkheid kan opgevat worden als een samenhangend geheel van persoonlijkheidseigenschappen. Een persoonlijkheidseigenschap wordt gedefinieerd als een gedragsdispositie die wijst op de mogelijkheid en de waarschijnlijkheid dat bepaalde gedragingen voorkomen. Onder persoonlijkheidseigenschappen kunnen uiteenlopende karakteristieken van mensen verstaan worden (Angenent, 1993). Grofweg zijn ze in te delen in:

- vermogenseigenschappen (capaciteiten): bijvoorbeeld intelligentie
- temperamenteigenschappen (de manier waarop mensen zich gedragen):
bijvoorbeeld extraversie, emotionaaliteit, impulsiviteit en spanningsbehoefte
- karaktereigenschappen (waarom men zich gedraagt zoals men zich gedraagt):
bijvoorbeeld driften en drijfveren, gevoelens en emoties, normen en waarden.

De persoonlijkheid van ieder mens wordt doorlopend beïnvloed. Er is namelijk voortdurend sprake van interactie van de persoon met de omgeving, waardoor de persoon en dus ook zijn of haar persoonlijkheid ontwikkelt. Persoonlijkheid en omgeving kunnen niet onafhankelijk van elkaar gezien worden. Er is sprake van een wederzijds beïnvloedingsproces (Buss & Plomin, 1984). De persoonlijkheid is voortdurend aan verandering onderhevig. De mens leert van vroegere ervaringen en past die kennis vervolgens toe. Zodra persoonlijkheidseigenschappen zich definitief gevormd hebben, blijken ze redelijk bestendig te zijn. Ze kunnen veranderen, maar in beperkte mate.

Adolescenten vormen qua persoonlijkheidsontwikkeling een aparte categorie, omdat zij zich in een fase bevinden, waarin ze gaan nadenken over zichzelf. Zij proberen een beeld te krijgen van wie ze zijn. Daarnaast proberen ze hun plaats in de wereld en hun verhouding tot anderen te ontdekken en er wordt een toekomstbeeld geschetst. Er kan gezegd worden dat adolescenten zich in een ontwikkelingsfase bevinden waarin ze door onzekerheid en verandering extra gevoelig zijn voor invloeden van buitenaf.

De adolescentie is een onderdeel van de jongerentijd. De jongerentijd loopt bij benadering van 12 tot en met 18 jaar (Angenent, 1993). De eerste emotionele periode in de jongerentijd is de puberteit, die begint rond het 11de tot 13de levensjaar. Er doen zich veranderingen voor in de hormonale huishouding, die onder meer resulteren in het geslachtsrijp worden. Een ander opvallend kenmerk is de groei (lengte en gewicht). Deze veranderingen treden vrij plotseling op en voltrekken zich in een hoog tempo. Het kan zijn dat kinderen erdoor overrompeld worden.

De puberteit is een leeftijd van psychische ongeordendheid. Kinderen vertonen een affectieve geagiteerdheid en een overmaat aan energie. Kinderen willen op die leeftijd bezig zijn en zoeken actie. Ze willen niet zozeer positief bezig zijn noch negatief bezig zijn; ze willen gewoon bezig zijn. Ze hebben veel spanningsbehoefte. Spanning van dreigend gevaar geeft een kick. De bevrediging naar hun behoefte aan actie leidt al snel tot kattenkwaad en soms erger (Angenent, 1993).

Aan het eind van de jongerenperiode komt weer een emotionele periode en wel de adolescentie. Deze begint tussen de 15 tot 17 jaar. Evenals de puberteit is de adolescentie een onrustige, onevenwichtige periode. Adolescenten zijn erg met zichzelf bezig en kunnen weinig hebben. De adolescentie is een periode van verhoogde prikkelbaarheid. Er hoeft maar weinig te gebeuren om conflicten te veroorzaken. De sociale aanpassing en de prestaties verminderen. Net als in de puberteit ligt de nadruk op het zelfstandig worden van kinderen. De puberteit is echter vooral een sociaal gebeuren. Jongeren maken zich los van hun sociale

milieu (ouders) en zoeken aansluiting bij gelijkgezinden en lotgenoten (vrienden en leeftijdsgenoten). In de adolescentie hebben veranderingen vooral plaats op geestelijk vlak. Adolescenten hebben abstract leren denken en staan kritisch tegenover de gevestigde ideeën en meningen (Angenent, 1993).

In de adolescentie doet de identiteitsontwikkeling, behalve in een behoefte aan zelfstandigheid, zich vooral gelden in een behoefte aan originaliteit. Adolescenten willen apart zijn en geen onderdeel uitmaken van de groep en nog minder van de massa. In een lijnrechte tegenspraak hiermee staat het feit dat adolescenten juist veel aansluiting zoeken bij leeftijdsgenoten. Adolescenten imiteren elkaar en zijn zeer gevoelig voor suggesties van leeftijdsgenoten. Ze zijn naar leeftijdsgenoten erg conformistisch. Een verklaring voor deze tegenstelling is het feit dat door het conformisme zekerheid wordt verkregen (en in het verlengde hiervan een positief zelfbeeld). Deze zekerheid geeft de durf om naar originaliteit te streven. Al met al is de jongerentijd voor veel kinderen een enigszins labiele levensfase. Het is een tijd van snelle ontwikkelingen op biologisch, cognitief, emotioneel, sociaal en moreel gebied.

Het in extreme mate voorkomen van bepaalde persoonlijkheidseigenschappen vergroot de kans dat de jongere tot probleemgedrag komt. In principe kunnen alle persoonlijkheidstrekken die zich in ongunstige richting hebben ontwikkeld, bijdragen tot een verhoogd risico met betrekking tot probleemgedrag (Van der Ploeg & Scholte, 1990). In dit onderzoek komen de volgende persoonlijkheidseigenschappen aan bod:

- Spanningsbehoefte
- Impulsiviteit
- Zelfhandhavingsagressie
- Locus of control
- Zelfwaardering
- Copingstrategieën

Er is voor deze eigenschappen gekozen, omdat eerdere onderzoeken hebben uitgewezen dat deze eigenschappen afzonderlijk (en tevens in verschillende combinaties met elkaar) een sterke relatie met risicogedrag vertonen (Heijkants en Snijder, 1999 en Melissen en Teirlinck, 2004). De eerder uitgevoerde onderzoeken vormen de basis voor dit onderzoek bij Curaçaose jongeren, waar dit nog niet getest is.

3.2.1. Spanningsbehoefte

Spanningsbehoefte is één van de persoonlijkheidseigenschappen die veel genoemd wordt in relatie tot risicogedrag. Spanningsbehoefte wordt als volgt gedefinieerd:

Spanningsbehoefte is de behoefte aan gevarieerde, nieuwe en heftige belevingen en ervaringen, en de bereidheid tot het nemen van fysieke en sociale risico's alleen om de ervaring ervan (Zuckerman, 1979). Mensen met een hoge mate van spanningsbehoefte vervelen zich snel en vertonen een sterke neiging om allerlei nieuwe prikkels en indrukken te verkrijgen (Feij, 1978). Iemand met een lage spanningsbehoefte heeft in zijn omgeving orde en voorspelbaarheid nodig. Echter iemand met een hoge spanningsbehoefte heeft verandering nodig in zijn omgeving, onafhankelijkheid van anderen en heeft hoogstwaarschijnlijk anderen alleen nodig als een publiek voor zijn ervaringen. Uit onderzoek blijkt dat spanningsbehoefte hoger is in de adolescentie dan in de volwassenheid. Daarnaast is de spanningsbehoefte in de adolescentie bij jongens hoger dan bij meisjes (Arnett, 1996).

Feij (1978) maakt onderscheid tussen twee soorten spanningsbehoefte. Er is een normoverschrijdende en een maatschappelijk aanvaarde vorm. Uit een onderzoek van Eigeman en Elissen (1993, in Heijkants & Snijder, 1999) blijkt dat delinquente jongeren beneden gemiddeld scoren op aanvaarde vormen van spanningsbehoefte en meer behoefte hebben aan normoverschrijdende vormen van spanningsbehoefte. Bij de normoverschrijdende vorm heeft men veel behoefte aan ontremming, door onder meer feesten en drinken. Personen die deze vorm in hoge mate bezitten zijn op zoek naar nieuwe zintuiglijke en psychische ervaringen. De maatschappelijk aanvaarde vorm geeft de spanningsbehoefte aan met betrekking tot riskante fysieke ervaringen, zoals de behoefte om deel te nemen aan sporten met een sterke nadruk op snelheid en gevaar.

Het voorafgaande leidt tot de volgende drie hypothesen:

- *Hypothese 1a: Normoverschrijdende spanningsbehoefte hangt positief samen met alle vormen van risicogedrag.*
- *Hypothese 1b: Risicjongeren hebben een hogere normoverschrijdende spanningsbehoefte dan jongeren op de middelbare school.*
- *Hypothese 1c: Jongens op middelbare school hebben een hogere normoverschrijdende spanningsbehoefte dan meisjes op de middelbare school.*

3.2.2. Impulsiviteit

Impulsiviteit is een eigenschap die vaak in verband wordt gebracht met de persoonlijkheid van mensen die risicogedrag vertonen (Van Aken & Heutinck, 1998; Angenent, 1991). Onder impulsiviteit wordt hier verstaan een gebrekkige impulscontrole met betrekking tot behoeftebevrediging, gevoelens en het nemen van beslissingen. Ook hebben impulsieve personen een gebrek aan reflectiviteit. Dit wil zeggen dat deze personen een te snelle reactie vertonen, waardoor er niet wordt nagedacht over de mogelijke consequenties van deze reactie. Ook eerdere ervaringen worden naar de achtergrond verschoven (Angenent, 1991; Feij, 1978).

Vanuit een psychoanalytisch punt gezien, is impulsiviteit het gedrag dat voortkomt uit het 'pleasure principle'. Het doel is om de persoon van onmiddellijke behoeften te voorzien. Door het ontwikkelen van controlemechanismen onder invloed van het 'reality principle', kunnen mensen deze onmiddellijke bevrediging uitstellen (Angenent, 1991).

Het kunnen controleren van impulsen (zelfcontrole) is heel belangrijk. Hoe dit moet, wordt geleerd tijdens de ontwikkeling. Door controle uit te oefenen op zijn impulsen hoeft de mens niet onmiddellijk aan zijn behoeften te voldoen. Dit stelt de mens in staat om te handelen met het oog op doelen in de toekomst (Visser, 1993). Mensen hebben ook middelen om hun impulsen binnen de perken te houden, namelijk de wet. En in zekere zin is godsdienst dezelfde taak toebedeeld. Het uitstellen van de behoefte wordt door Buss en Plomin (1984) 'inhibitory control' genoemd.

Impulsieve mensen zijn vaak minder volhardend, vervelen zich sneller (dingen verliezen snel hun nieuwheid) en kunnen minder goed wachten (Buss & Plomin, 1975 in Visser, 1993). Uit onderzoek van Kipnis (1971) blijkt ook dat impulsiviteit een persoonlijkheidsvariabele is die van invloed is op de kwaliteit van studieprestaties en beroepskeuze.

Het voorafgaande leidt tot de volgende drie hypothesen:

- *Hypothese 2a: Impulsiviteit hangt positief samen met alle vormen van risicogedrag.*
- *Hypothese 2b: Risicjongeren vertonen meer impulsief gedrag dan jongeren op de middelbare school.*
- *Hypothese 2c: Jongens op middelbare school vertonen meer impulsiviteit dan meisjes op de middelbare school.*

3.2.3. Zelfhandhavingsagressie

Agressie is een andere persoonlijkheidseigenschap die in de literatuur vaak genoemd wordt in relatie tot risicogedrag. Onder agressie wordt een eigenschap van de mens verstaan die kan leiden tot handelingen, die tot doel hebben om anderen psychisch dan wel lichamelijk te kwetsen (Angenent, 1974). Agressie is elke vorm van gedrag gericht op intimidatie, bedreiging, beschadiging, of verwonding van een ander persoon.

Een specifieke vorm van agressie is zelfhandhavingsagressie. Zelfhandhavingsagressie is gericht op zelfbehoud. Het heeft tot doel de belangen van het individu te verdedigen (Angenent, 1974). Een zekere mate van zelfhandhavingsagressie wordt normaal gesproken als nuttig ervaren en positief gewaardeerd. Wanneer echter deze doelgerichte en rationele agressie in hoge en sterke mate voorkomt, is de kans op conflicten groter. In deze gevallen gaat de normale agressie over in abnormale vormen van agressie en wordt het vijandige agressie (Angenent, 1974; Beke & Kleiman, 1990).

Het voorafgaande leidt tot de volgende drie hypothesen:

- *Hypothese 3a: Zelfhandhavingsagressie hangt positief samen met alle vormen van risicogedrag.*
- *Hypothese 3b: Risicjongeren vertonen meer zelfhandhavingsagressie dan jongeren op de middelbare school.*
- *Hypothese 3c: Jongens op middelbare school vertonen meer zelfhandhavingsagressie dan meisjes op de middelbare school.*

3.2.4. Locus of control

Locus of control is een begrip dat door Rotter in 1966 is ontwikkeld en afkomstig is uit het onderzoek naar de sociale leertheorie. In deze theorie spelen positieve en negatieve bekrachtiging een belangrijke rol. Mensen leren gedrag aan op grond van de ervaring dat bepaald gedrag beloond wordt. Gedrag dat straf als gevolg heeft zal in de toekomst vermeden worden. Bij locus of control staat de vraag centraal op welke manier deze bekrachtiging door de persoon gezien wordt. Sommige mensen gedragen zich alsof ze niet verantwoordelijk zijn voor hetgeen hen gebeurt. Deze mensen denken dat de uitkomsten van hun gedrag niet door hen zelf gecontroleerd worden: zij bezitten een externe locus of control. Ze denken dat resultaten bepaald worden door externe factoren zoals geluk, toeval of machtige anderen. Mensen die wel een causale relatie zien tussen hun gedrag en de bekrachtiging hiervan, bezitten een interne locus of control. Hun resultaten zijn afhankelijk van wat men doet, het eigen gedrag. Sommige van deze mensen zijn geneigd om risico's te onderschatten en

hebben het idee dat zijzelf situaties kunnen controleren, zodat negatieve zaken vermeden kunnen worden. Hierdoor wordt de mogelijkheid vergroot dat deze jongeren risicogedrag gaan vertonen, omdat zij menen niet 'gepakt' te zullen worden (Tedeschi, 1997). Locus of control heeft dus twee extremen die zich op één continuüm bevinden: extern, de locus of control ligt buiten de persoon, of intern, de locus of control ligt binnen de persoon (Rotter, 1972). Zowel een externe als interne locus of control kan leiden tot het ontstaan of toenemen van risicogedrag (Groves, Zuckerman, Marans & Cohen, 1993, in Tedeschi, 1997).

Het voorafgaande leidt tot de volgende drie hypothesen:

- *Hypothese 4a: Een extreme locus of control hangt positief samen met alle vormen van risicogedrag. Dit houdt in dat hoe extremer (zowel intern als extern) de locus of control is, des te meer risicogedrag door de jongeren gerapporteerd is.*
- *Hypothese 4b: Risicjongeren hebben een extremere locus of control dan jongeren op de middelbare school.*
- *Hypothese 4c: Er is geen verschil in locus of control bij jongens en meisjes op de middelbare school.*

3.2.5. Zelfbeeld en zelfwaardering

Mensen hebben impliciet een beeld van zichzelf, een beeld dat al van jongs af aan gevormd wordt, waar men wel of niet tevreden mee is en dat in verband wordt gebracht met het eigen functioneren. Dit beeld is het zelfbeeld. Zelfbeeld is te definiëren als 'het min of meer afgeronde beeld dat een individu van zichzelf heeft' (Van der Werff, 1989, in Van der Meulen, 1993). Het zelfbeeld biedt een overzicht van de eigen mogelijkheden, behoeften, doeleinden, normen, gebruiken en relaties met anderen. Het zelfbeeld geeft een ik-gevoel. Een gevoel iemand te zijn en zichzelf te zijn. Het zelfbeeld is gebaseerd op zelfreflectie en zelfbeoordeling. Het wordt, zoals gezegd, primair bepaald door hoe men zichzelf waarneemt. Echter dit hangt samen met de reacties die men bij anderen oproept. Deze reacties werken als een spiegel die men geregeld voorgehouden krijgt. Het zelfbeeld is een neerslag van wat anderen van iemand vinden. Voor een positief zelfbeeld is het dus essentieel om te worden geaccepteerd en gewaardeerd door anderen (vooral door personen uit de eigen omgeving). Het zelfbeeld van een individu verwijst naar de cognitieve presentatie van de eigen persoon. De eigen persoon is voor de meeste mensen niet neutraal, maar een object met unieke, affectieve betekenis. Het affectieve aspect van het zelfbeeld wordt zelfwaardering genoemd. Dit is de positieve of negatieve evaluatie van de eigen persoon (Van der Meulen, 1993). Hoe

men zijn zelfbeeld waardeert, noemen we dus de zelfwaardering. James (1890, in Oostwegel, 1993) definieert zelfwaardering als de formule succes gedeeld door pretenties.

De zelfwaardering van een persoon wordt bepaald door de ratio van zijn werkelijke prestaties en zijn vermoedelijke potentiële vermogen. Niet voldoen aan eigen eisen leidt tot een lage zelfwaardering. Daarentegen leidt bekwaamheid, op gebieden waarvoor men zich interesseert, tot een hoge zelfwaardering.

Zelfwaardering hangt tevens af van twee andere criteria, zelfrespect en sociale status, die nauw met elkaar verweven zijn. Wordt men door anderen geaccepteerd dan draagt dit bij tot een hoge zelfwaardering. Of de zelfwaardering hoger dan wel lager uitvalt, ligt bij het naderen van de volwassenheid tot op zekere hoogte vast en eigenlijk al in de puberteit. Ze is vooral in het gezin onder invloed van de ouders tot stand gekomen.

Een hoge zelfwaardering gaat gepaard met een mentale gezondheid (Savin-Williams & Demo, 1984 in Angenent, 1993). Mensen met een hoge zelfwaardering accepteren zichzelf met hun fouten en zwakheden zonder dat dit tot minderwaardigheidsgevoelens leidt. Ze zijn ego-sterk, zeker van zichzelf, hebben een eigen mening, twijfelen niet aan eigen waarde en capaciteiten. Een lage zelfwaardering gaat daarentegen gepaard met onzekerheid, faalangst, depressiviteit, pessimisme, kwetsbaarheid en weinig zelfvertrouwen. De eigen prestaties worden laag ingeschat en teniet gedaan. Lage zelfwaardering uit zich vooral in onaangepastheid wat interpersoonlijke relaties betreft. Ze gaat gepaard met verlegenheid, afstandelijkheid en geïsoleerdheid.

Het voorafgaande leidt tot de volgende drie hypothesen:

- *Hypothese 5a: Zelfwaardering hangt negatief samen met alle vormen van risicogedrag.*
- *Hypothese 5b: Risicjongeren hebben een lagere zelfwaardering dan jongeren op de middelbare school.*
- *Hypothese 5c: Meisjes op de middelbare school hebben een lagere zelfwaardering dan jongens op de middelbare school.*

3.2.6. Copingstrategieën

Iedereen krijgt van tijd tot tijd te maken met gebeurtenissen die diep in zijn of haar leven ingrijpen. In de literatuur staan dergelijke gebeurtenissen bekend als levensgebeurtenissen (life-events). Levensgebeurtenissen zijn te definiëren als min of meer verandering veroorzakende gebeurtenissen die niet per se onwenselijk zijn (Ormel, 1980, in Stal & Scheffer, 1984). Mensen moeten voortdurend omgaan met de veranderingen die door dit soort gebeurtenissen worden teweeggebracht.

Van der Ploeg en Scholte (1990) beschouwen 'coping' als een actief en doelgericht proces dat een mediërende rol vervult in het tot stand komen van gedrag, met name gedrag dat ontstaat in confrontatie met bedreigende situaties, oftewel de manier waarop een individu zich in bedreigende en/of moeilijke situaties gedraagt.

Folkman en Lazarus (1980, in Lohman & Jarvis, 2000) hebben twee verschillende copingstrategieën geïdentificeerd: probleem-gerichte coping en emotie-gerichte coping. Bij probleem-gerichte coping gaat het erom iets te doen of het probleem op te lossen door de bron van stress weg te nemen. Bij emotie-gerichte coping gaat het om het verminderen of beter kunnen omgaan met het emotionele leed, dat geassocieerd wordt met de situatie waar men zich in bevindt. Dikwijls gebruiken mensen een combinatie van beide (Folkman & Lazarus, 1980 in Lohman & Jarvis, 2000).

Meer recent onderzoek heeft vier vormen van coping gevonden bij adolescenten (Phelps & Jarvis, 1994). Deze vier zijn als volgt aangegeven: actieve coping, ontwijkende coping, emotie-gerichte coping en acceptatie-gerichte coping. Bij actieve coping wordt gezocht naar alternatieven en het benutten van sociale steun. Ontwijkende coping is het ontkennen van gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden of een bepaalde mate van impact hadden. Dit vindt plaats door zichzelf te verwijderen van de situatie, en te vluchten in alcohol en/of drugs. Emotie-gerichte coping is het laten zien van emoties, bijvoorbeeld huilen en het benutten van sociale steun om de emoties te verlichten. Acceptatie-gerichte coping is het accepteren van een gebeurtenis zoals die is door de situatie objectief te bezien.

In dit onderzoek wordt ingegaan op twee vormen van coping: 'Actief aanpakken, confronteren' en 'Passief reactiepatroon'. Bij 'Actief aanpakken, confronteren' wordt de situatie rustig van alle kanten bekeken en worden de zaken op een rijtje gezet. Er wordt doelgericht en met vertrouwen te werk gegaan om het probleem op te lossen. Bij een 'Passief reactiepatroon' laat de persoon zich volledig door de problemen en de situatie in beslag nemen. De zaak wordt somber ingezien, de persoon trekt zich piekerend in zichzelf terug en is niet in staat om iets aan de situatie te doen (Lohman & Jarvis, 2000).

Iedereen heeft in zijn ontwikkeling copingstrategieën ontwikkeld. Bekende copingstrategieën zijn sporten, roken en zich terugtrekken. Alcohol- en drugsgebruik kunnen ook als coping gezien worden. Welke copingstrategieën iemand ontwikkelt, hangt af van wat voor een persoonlijkheid hij of zij is en ook uit wat voor een sociaal milieu iemand komt en of hij voldoende gestimuleerd en ondersteund wordt door de omgeving om copingstrategieën te ontwikkelen (Huizing, 2004).

Het voorafgaande leidt tot de volgende zes hypothesen:

- *Hypothese 6a1: Een passief reactiepatroon hangt positief samen met alle vormen van risicogedrag.*
- *Hypothese 6a2: Een actief reactiepatroon hangt negatief samen met alle vormen van risicogedrag.*
- *Hypothese 6b1: Risicjongeren hanteren een passiever reactiepatroon dan jongeren op de middelbare school.*
- *Hypothese 6b2: Jongeren op de middelbare school hanteren een actiever reactiepatroon dan risicjongeren.*
- *Hypothese 6c1: Meisjes op de middelbare school hanteren een passiever reactiepatroon dan jongens op de middelbare school.*
- *Hypothese 6c2: Jongens op de middelbare school hanteren een actiever reactiepatroon dan meisjes op de middelbare school.*

3.3. Toekomstoriëntatie

Toekomst is een essentiële component van het menselijk gedrag. De bekwaamheid om doelen te stellen en om in een bepaalde richting te werken om de doelen te realiseren, is een belangrijk kenmerk van het mens zijn. Het hebben van doelen, verwachtingen en plannen wordt toekomstoriëntatie genoemd.

Jongeren hebben de neiging direct op situaties te reageren en zich niet al te veel om toekomstige consequenties te bekommeren. Op dit punt blijken delinquente jongeren op te vallen door er nog een schepje bovenop te doen. Hun toekomstperspectief is namelijk korter dan dat van leeftijdsgenoten (o. a. Arbuthnot, 1987, in Angenent, 1991).

Opvallend bij impulsieve mensen is hun korte tijdsperspectief, waarbij vooral het korte toekomstperspectief opvalt (Angenent, 1991). Delinquente jongeren hebben veelal een negatieve kijk op de toekomst en bekommeren zich weinig om de toekomst.

Het voorafgaande leidt tot de volgende drie hypothesen:

- *Hypothese 7a: Toekomstoriëntatie hangt negatief samen met alle vormen van risicogedrag.*
- *Hypothese 7b: Risicjongeren hebben een negatievere toekomstoriëntatie dan jongeren op de middelbare school.*
- *Hypothese 7c: Er is geen verschil in toekomstoriëntatie tussen jongens en meisjes op de middelbare school.*

4. Methode

4.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de gebruikte methode van het onderzoek beschreven. In paragraaf 4.1 komt de onderzoeksgroep aan bod. Deze bestaat uit schoolgaande jongeren en zogenaamde risicjongeren. Deze tweede groep bestaat uit jongeren van diverse instellingen op Curaçao. Een uitleg van deze instellingen wordt in paragraaf 4.2 gegeven. In paragraaf 4.3 worden de instrumenten beschreven. Tot slot staat in paragraaf 4.4 de gehanteerde procedure.

4.2. Onderzoeksgroep

De totale onderzoeksgroep bestaat uit 321 proefpersonen waarvan 190 meisjes en 131 jongens in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar. De totale onderzoeksgroep is onderverdeeld in drie groepen.

De eerste en tevens grootste onderzoeksgroep bestaat uit 291 middelbare school leerlingen, waarvan 180 meisjes en 111 jongens. Deze onderzoeksgroep is afkomstig van verschillende scholen verspreid over het eiland. Om zo goed mogelijk te kunnen generaliseren zijn alle op het eiland aanwezige onderwijsvormen meegenomen. Dit varieert van VSBO tot VWO. De leerlingen zijn afkomstig uit verschillende buurten.

De tweede onderzoeksgroep bestaat uit vijftien jongens en vijf meisjes op het Gouvernements Opvoedings Gesticht (GOG). Ook de leeftijd van deze jongeren varieert van 12 tot en met 18 jaar.

De derde onderzoeksgroep bestaat uit jongens en meisjes in internaten. Er zijn vijf jongens uit het internaat Kinderorden Brakkeput en vijf meisjes uit het internaat Rose Pelletier. De leeftijd liep ook hier uiteen van 12 tot en met 18 jaar.

Uiteindelijk zijn de jongens van de tweede en derde onderzoeksgroep samengevoegd tot de groep 'risicjongens'. Dit aangezien er anders te weinig jongens in de twee afzonderlijke groepen zaten. De meisjes uit de risicogroep zijn bij dit onderzoek uit de analyses gelaten, aangezien hun aantal zo laag was, dat de resultaten niet betrouwbaar zouden zijn. De groep risicjongens bestaat nu in totaal uit 20 personen.

Bij de demografische berekeningen in tabel 6 worden de meisjes uit de risicogroep wel meegenomen. Dit om een adequater totaal beeld te geven.

Aangezien de meisjes uit de risicogroep zijn weggelaten, worden ook de hypothesen aangepast. We spreken nu niet meer van *risicojongeren*, maar van *risicojongens*. De risicojongens worden in de analyses vergeleken met de jongens op de middelbare school.

De gemiddelde leeftijd van de totale onderzoeksgroep was vijftien jaar en drie maanden. De meeste respondenten waren zestien jaar ($N=84$). Als we opsplitsen in schoolgaande jongeren en risicojongeren, zien we dat bij de schoolgaande jongeren 60% van de vaders een baan heeft en bijna 70% van de moeders. Bij de risicojongeren heeft 33.3 % van de vaders en baan en 56.7% van de moeders. Dit verschil kan verklaard worden in het hoge percentage dat gevonden wordt bij de afwezigheid van vader of moeder. Bij de risicojongeren is in 46,7 % van de gevallen de vader afwezig. De moeder is in 20% van de gevallen afwezig. Van de totale onderzoeksgroep was 29% 1 of 2 keer blijven zitten.

De tabellen 1 tot en met 6 geven de verdeling weer (in absolute getallen en procenten) van de proefpersonen voor respectievelijk de variabelen: geslacht, leeftijd, schooltype en thuissituatie en afkomst.

Tabel 1.

Overzicht van de totale onderzoeksgroep.

	Jongens		Meisjes		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Middelbare school jongeren	111	84,7	180	94,7	291	90.7
Risicojongeren	20	15.3	10	5.3	30	9.3
Totaal	131	100.0	190	100.0	321	100.0

Tabel 2.

Jongeren op de middelbare school verdeeld naar leeftijd in absolute aantallen en procenten.

Leeftijd	Jongens		Meisjes		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
12	3	2.7	1	0.6	4	1.4
13	11	9.9	15	8.3	26	8.9
14	36	32.4	28	15.6	64	22.0
15	18	16.2	47	26.1	65	22.3
16	28	25.2	45	25.0	73	25.1
17	13	11.7	29	16.1	42	14.4
18	2	1.8	11	6.1	13	4.5
Missing	0	0.0	4	2.2	4	1.4
Totaal	111	100.0	180	100.0	291	100.0

Tabel 3.

Risicojongens verdeeld naar leeftijd in absolute aantallen en procenten.

Leeftijd	Risico jongens	
	N	%
12	0	0.0
13	3	15
14	2	10
15	2	10
16	8	40
17	4	20
18	0	0.0
Missing	1	5
Totaal	20	100.0

Tabel 4.

Jongeren op de middelbare school verdeeld naar schooltype in absolute aantallen en procenten.

Schooltype	Jongens		Meisjes		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
VWO	15	13.5	28	15.6	43	14.8
HAVO	18	16.2	32	17.8	50	17.2
VSBO TKL (Voormalig MAVO)	28	25.2	51	28.3	79	27.1
VSBO Zorg/welzijn en administratie	14	12.6	55	30.6	69	23.7
VSBO Techniek	36	32.4	14	7.8	50	17.2
Totaal	111	100.0	180	100.0	291	100.0

Tabel 5.

Risicojongens verdeeld naar instelling in absolute aantallen en procenten.

Instelling	Risico jongens	
	N	%
GOG	15	75
Internaat Kinderoord Brakkeput	5	25
Totaal	20	100.0

Tabel 6.

Achtergrondfactoren van zowel de jongens en meisjes op de middelbare school als de jongens en meisjes in instellingen in absolute aantallen en procenten.

	Schoolgaande jongeren		Risico jongeren		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Vader werk?						
Vader werk	174	59.8	10	33.3	184	57.3
Vader geen werk	28	9.6	6	20	34	10.6
Geen vader aanwezig	64	22	14	46.7	78	24.3
Missing	25	8.6	0	0.0	25	7.8
Totaal	291	100.0	30	100.0	321	100.0
Moeder werk?						
Moeder werk	202	69.4	17	56.7	219	68.2
Moeder geen werk	74	25.4	6	20	80	24.9
Geen moeder aanwezig	6	2.1	6	20	12	3.7
Missing	9	3.1	1	3.3	10	3.1
Totaal	291	100.0	30	100.0	321	100.0
Doubleren						
Nooit	206	70.8	19	63.3	225	70.1
1 keer	69	23.7	7	23.3	76	23.7
2 keer	15	5.20	0	0.00	15	4.7
Meer dan 2 keer	1	0.30	0	0.00	1	0.3
Missing	0	0.0	4	13.3	4	1.2
Totaal	291	100.0	30	100.0	321	100.0
Gezinssamenstelling						
Beide ouders	168	57.8	5	25	173	56.0
Alleen moeder	77	26.5	7	35	84	27.2
Alleen vader	4	1.3	0	0	4	1.3
Een ouder en één pleegouder	30	10.3	1	5	31	10.0
Overig	12	4.0	5	25	17	5.5
Missing	0	0	2	10	2	0.6
Totaal	291	100.0	20	100.0	309	100.0

4.3. Instellingen

4.3.1. Gouvernements Opvoedings Gesticht

Het Gouvernements Opvoedings Gesticht (GOG) is een internaat dat bestaat uit vijf open afdelingen. De totale capaciteit bedraagt 66 plaatsen. Het GOG is bestemd voor minderjarige jongens en meisjes, die krachtens een beslissing van de kinderrechter opgenomen worden. In de meeste gevallen gaat het om de ondertoezichtstelling (OTS) gekoppeld aan uithuisplaatsing (Bérénos, 1996). Het doel is een onderzoek in te stellen naar de geestelijke of

lichamelijke gesteldheid van het kind. Bovendien wordt de verzorging en opvoeding behartigd, indien dit in het belang van het kind noodzakelijk wordt geacht.

In aanmerking voor opname komen jongens en meisjes in de leeftijd van 10 tot en met 18 jaar, die op één van de vijf eilanden van de Nederlandse Antillen en Aruba niet geholpen of opgevangen kunnen worden. Indien de kinderrechter dit noodzakelijk acht, komt plaatsing van jongeren boven of beneden de opnameleeftijd in uitzonderlijke gevallen voor.

Na de opname volgt een observatieperiode van drie maanden. De bedoeling van deze periode is het uitbrengen van een rapport aan de kinderrechter. Er wordt onderzoek gedaan naar de geestelijke en lichamelijke gesteldheid van het kind. Onder leiding van een psycholoog of orthopedagoog vinden er besprekingen plaats (Bérénos, 1996).

De bedoeling van die besprekingen is het verzamelen van relevante gegevens zoals:

- milieugegevens
- gedrags- en persoonlijke gegevens
- medische gegevens
- onderwijsresultaten en didactische gegevens

Op basis van de observatieperiode kan de kinderrechter definitieve opname in het GOG gelasten. De duur van de opname is bepaald voor ten hoogste één jaar, maar kan telkens met één jaar verlengd worden en altijd verkort worden.

De jongeren van het GOG kenmerken zich overwegend door de volgende factoren (Bérénos, 1996):

- Ze zijn voornamelijk afkomstig uit zwaksociale milieus. Ze zijn dikwijls pedagogisch en affectief verwaarloosd.
- Ze hebben over het algemeen een grote school- en ontwikkelingsachterstand. Ze functioneren op een laag intellectueel niveau.
- Leerstoornissen komen veelvuldig voor.
- Het ontbreekt hen aan perspectieven en ze zijn kansarm op de arbeidsmarkt.
- Aan de gedragsproblemen liggen allerlei psychologische, psychiatrische en neurologische factoren ten grondslag.
- Ze reageren inadequaat op frustraties en hebben een gebrekkige gewetensvorming en normbesef.
- De jongens hebben vaak weinig of geen respect voor vrouwen.
- De problematiek strekt zich veelal over tal van jaren uit.

Onderwijs en opleiding spelen een belangrijke rol in het GOG. Er wordt naar gestreefd om de jongeren extern op scholen te plaatsen. Indien dit niet mogelijk is, door problemen die de jongere heeft, biedt het GOG zelf intern onderwijs. Het type onderwijs dat het GOG geeft, heet ZMOK (Zeer Moeilijk Opvoedbare Kinderen) onderwijs en bestaat uit zowel individueel basisonderwijs als individueel technisch onderwijs. Het specifieke leerprogramma houdt rekening met de mogelijkheden en behoeften van elk kind.

Elke opname in het GOG heeft een tijdelijk karakter. Daarom wordt al vanaf de opname een sterke nadruk gelegd op het herstellen van verstoorde familierelaties en het stimuleren en intensiveren van deze contacten (Bérénos, 1996).

4.3.2. Kinderoorden Brakkeput

Kinderoorden Brakkeput is een internaat voor jongens in de leeftijd van 5 tot en met 21 jaar. Er kunnen maximaal 50 kinderen worden opgenomen, voor wie opvang en begeleiding in een internaat een betere oplossing is dan een pleeggezin. Het zijn jongens die als gevolg van een problematische thuissituatie (voorlopig) niet thuis kunnen wonen. In veel gevallen zijn ze ook buiten het reguliere onderwijs terechtgekomen. De jongens worden begeleid in hun dagelijkse doen door zorg te dragen voor verblijf, verzorging, pedagogische hulp en activiteiten. Hierdoor kunnen zij zich door een persoonlijke groei beter ontplooiën, ze gaan beter functioneren in de samenleving en hun cognitieve achterstanden kunnen mogelijk verminderd dan wel opgeheven worden (Stichting Kinderoorden Brakkeput, jaarverslag 2000).

4.3.3. Huize Rose Pelletier

Huize Rose Pelletier is een tehuis voor meisjes van 14 tot en met 21 jaar. Er kunnen maximaal 27 meisjes geplaatst worden. De meisjes zijn dikwijls geremd in hun ontwikkeling door mishandeling of verwaarlozing. Gedragsproblemen zijn veelvoorkomend, evenals onderwijs- en/of leerproblemen. Veel van de meisjes hebben relatieproblemen en conflicten met hun ouders/opvoeders. Tevens hebben ze emotionele en psychosomatische problemen. Het doel van huize Rose Pelletier is het verschaffen van een passend tehuis voor werkende en studerende meisjes, voor wie het verblijf in eigen milieu (wegens maatschappelijke omstandigheden) niet mogelijk of wenselijk is. Tijdens hun verblijf in het tehuis wordt getracht de meisjes bij hun moeilijkheden te helpen en te begeleiden bij terugplaatsing en/of ze te begeleiden naar zelfstandigheid (Huize Rose Pelletier, jaarverslag 2002).

4.4. Instrumenten

4.4.1. Adolescenten Temperament Lijst

Spanningsbehoefte en impulsiviteit worden gemeten aan de hand van subcategorieën van de Adolescenten Temperament Lijst (ATL). De ATL (Feij, 1984) is een persoonlijkheidsvragenlijst die te gebruiken is voor personen van 13 tot en met 18 jaar. Deze vragenlijst bestaat uit vijf schalen:

1. Emotionaliteitschaal (Emo-schaal)
2. Spanningsbehoefte 'Thrill and Adventure Seeking'schaal (Sp(tas)-schaal)
3. Spanningsbehoefte 'Disinhibition and Experience Seeking'schaal (Sp(dis/es)-schaal)
4. Extraversieschaal (Extr-schaal)
5. Impulsiviteitschaal (Imp-schaal)

De Emo-schaal en de Extr-schaal zijn voor dit onderzoek niet van belang en worden daarom weggelaten. Een voorbeeldvraag is: "Ik houd ervan risico's te nemen, alleen al om de kick die dat geeft". Elke vraag heeft twee antwoordmogelijkheden: waar (=1) en onwaar (=0). Er wordt per item 1 of 0 gescoord. Vervolgens worden de aantallen binnen een categorie opgeteld om tot een somscore te komen. Dit is dan de score die in de analyses gebruikt wordt. De psychometrische kwaliteiten van deze vragenlijst zijn bevredigend (Feij, 1984). Uit onderzoek van Heijkants en Snijder naar de betrouwbaarheid (1999) is gebleken dat de schalen Spanningsbehoefte (normoverschrijdend), Spanningsbehoefte (maatschappelijk aanvaard) en Impulsiviteit een interne consistentie (Cronbach's α) hebben van respectievelijk .71, .74 en .67.

4.4.2. Zelfhandhavingsagressie

De gebruikte vragenlijst over zelfhandhavingsagressie is afkomstig van Beke en Kleiman (1990). Deze vragenlijst meet door middel van tien vragen de mate waarin iemand opkomt voor zichzelf, zijn rechten, zijn verlangens, meningen en dergelijke. Omdat de vragen oorspronkelijk bedoeld waren voor personen van 16 jaar of ouder, werden deze aan het leeftijdsniveau van de onderzoeksgroep aangepast. Ook hier zijn er per vraag twee antwoorden mogelijk: waar (=1) en onwaar (=0). Er wordt per item 1 of 0 gescoord. De aantallen binnen een subschaal worden vervolgens opgeteld. Deze somscore is dan de score die in de analyses gebruikt wordt. Een voorbeeldvraag is: "Als iemand je onjuist behandelt, scheld je hem dan wel eens uit?". Uit onderzoek van Heijkants en Snijder (1999) is gebleken dat de vragenlijst een interne consistentie heeft van .71.

4.4.3. Locus of control

Bestaande vragenlijsten voor het meten van de locus of control bevatten vaak vragen die te moeilijk zijn voor het leeftijdsniveau van de onderzoeksgroep. Vanwege dit feit zijn uit de vragenlijst van Beke en Kleiman (1990) en Brown (1996), oorspronkelijk bedoeld voor personen van 16 jaar en ouder, die vragen geselecteerd, die door de onderzoeksgroep begrepen kunnen worden. De lijst is onderverdeeld in twee schalen: de 'interne locus of control', waarbij de persoon het gevoel heeft controle te hebben over zijn eigen leven en de 'externe locus of control', waarbij de persoon het gevoel heeft dat zijn leven gecontroleerd wordt door factoren zoals (intieme) vrienden, sociale groepen, het lot, de kans en/of abstracte autoriteiten.

De vragenlijst bestaat uit 22 vragen. De schaal voor interne locus of control bestaat uit acht vragen en de schaal voor externe locus of control bestaat uit veertien vragen. De antwoorden op de vragen lopen van 'helemaal mee eens' (=1) tot 'helemaal mee oneens' (=5). Vervolgens worden de aantallen binnen een subschaal opgeteld om tot een somscore te komen. Dat is de score die in de analyses gebruikt wordt. Een voorbeeldvraag behorende bij interne locus of control is: "Wanneer ik bereik wat ik wil, is dat omdat ik er hard voor gewerkt heb". Uit onderzoek van Heijkants en Snijder (1999) is gebleken dat de vragenlijst een interne consistentie heeft van .67.

4.4.4. Vragenlijst risicogedrag

De risicovragenlijst die gebruikt wordt, is afgeleid van verschillende andere vragenlijsten. De vragenlijst is samengesteld door Heijkants en Snijder (1999). De risicovragenlijst bevat subcategorieën van risicogedrag die onder andere afgeleid zijn uit een lijst van Van der Meij, Van den Heuvel en Feltzer (1997). Enkele vragen uit de vragenlijst zijn gebaseerd op reeds bestaande vragenlijsten van de GGD's in 's-Hertogenbosch en de Westelijke Mijnstreek en het Trimbos-instituut (De Boer, Careman, Heijnen & Swinkels, 1996; Stam, Mensink & De Zwart, 1998). De verschillende vormen van risicogedrag zijn in zes categorieën onderverdeeld:

1. *Delinquent gedrag*: Onder delinquent gedrag wordt hier wetschending verstaan. Er wordt gekeken naar gedrag zoals winkeldiefstal, diefstal met braak, diefstal van (brom)fietsen, wapenbezit, heling, dealen, vernielingen, misdrijven tegen de openbare orde, zoals zwartrijden in de tram, bus, metro of trein, graffiti, geweld tegen personen/vechtpartijen en bedreigingen.
2. *Middelengebruik*: Middelengebruik omvat het gebruik van softdrugs, harddrugs, alcohol en roken.
3. *Onveilig vrijen*: Met onveilig vrijen wordt bedoeld coïtus zonder anticonceptie.
4. *Gokken*: Met gokken wordt bedoeld het gokken op fruitautomaten, het kopen van krasloten, het wedden en kaarten om geld en/of goederen.
5. *Spijbelen*: Spijbelen is het wegblijven van school zonder geldige reden voor één uur of meer.
6. *Risikant verkeersgedrag*: Riskant verkeersgedrag omvat overschrijding van de snelheidslimiet, het niet dragen van een helm op voertuigen waarop dit verplicht is, het besturen van voertuigen zoals auto, motor of brommer zonder rijbewijs en/of verzekering en het rijden onder invloed.

In deze vragenlijst wordt gevraagd naar een concreet gedrag in concrete aantallen. Een voorbeeld van een vraag die in de vragenlijst voorkomt is: "Hoe vaak heb je in het afgelopen jaar XTC gebruikt?" De antwoordzin bij deze vraag is: "Ik heb het afgelopen jaarkeer XTC gebruikt." De jongere dient het aantal keren dat hij/zij XTC gebruikt heeft in te vullen op de stippenlijn. Een betrouwbaarheidsanalyse op alle items van de vragenlijst van risicogedrag laat een hoge interne consistentie zien, voor zowel jongens als voor de meisjes, van respectievelijk .88 en .82 (Heijkants & Snijder, 1999).

4.4.5. Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten

De Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten (CBS-A) is een vertaling van Neuwahl en Groen- de Jong (1991, in Veerman en Swennenhuis, 1997) van de Self- Perception Profile for Adolescents (SPP-A) van Susan Harter. De vragenlijst meet zowel de globale als de specifieke zelfwaardering en kan zowel klassikaal als individueel afgenomen worden. De afname neemt ongeveer 20 minuten in beslag. De SPP-A bestaat uit negen subschalen:

1. Cognitieve competentie
2. Sociale acceptatie
3. Atletische competentie
4. Uiterlijk
5. Beroepscompetentie
6. Romantiek
7. Gedragshouding
8. Hechte vriendschap
9. Globale zelfwaardering.

Neuwahl en Groen- de Jong (1991, in Veerman & Swennenhuis, 1997) hebben in de bewerkte Nederlandse versie het domein 'Relatie met ouders' toegevoegd, waardoor het aantal subschalen op tien uitkomt. Negen subschalen meten de specifieke zelfwaardering en één subschaal meet de globale zelfwaardering.

Alle subschalen bestaan uit vijf tegengestelde uitspraken. De proefpersoon leest eerst de uitspraak aandachtig door, waarna hij/zij vervolgens de keuze maakt bij welke groep hij/zij vindt dat hij/zij hoort. Wanneer de proefpersoon die keuze heeft gemaakt, besluit hij/zij of hij/zij zichzelf daar 'een beetje' of 'heel veel' bij vindt horen. Een voorbeeldvraag is:

Sommige jongeren zijn vaak teleurgesteld in zichzelf een beetje heel veel

MAAR

Andere jongeren zijn best tevreden met zichzelf een beetje heel veel

De scoring loopt uiteen van 1 tot en met 4 punt(en). Het meest negatieve antwoord scoort 1 punt en het meest positieve antwoord is goed voor 4 punten. Er wordt per item 1,2,3 of 4 gescoord. Vervolgens worden de aantallen binnen een subschaal opgeteld om tot een somscore te komen. Dat is de score die in de analyses gebruikt wordt. Dus hoe hoger de uiteindelijke score, des te beter de proefpersoon scoort op een bepaalde schaal. De CBS-A heeft een interne consistentie van .80 en is daarmee een goed betrouwbaar instrument (Evers, Van Vliet-Mulder & Groot, 2000).

4.4.6. Utrechtse Coping Lijst

Het doel van de Utrechtse Coping Lijst (UCL) is het vaststellen van het karakteristieke copinggedrag bij confrontatie met problemen of aanpassing vereisende gebeurtenissen (Schreurs, Van de Willinge, Brosschot, Tellegen & Graus, 1993). Hoewel in de algemene modelvorming wordt uitgegaan van een interactionele benadering, is de UCL toch het beste te plaatsen onder de opvatting van coping als persoonlijkheidsstijl. Bij deze benadering wordt ervan uitgegaan dat mensen gedragsmatig en cognitief consistent zijn over verschillende problematische situaties. Voor dit reactiepatroon wordt de term 'coping-stijl' (Schreurs et al., 1993) gebruikt. Individuele verschillen houden verband met vroegere leerervaringen, persoonlijkheidskenmerken en gedragsstijlen. Het begrip 'stijl' wordt in een ruime betekenis gebruikt dat zich kenmerkt door een zekere stabiliteit, maar in principe veranderbaar is.

De UCL wordt afgenomen bij personen vanaf 14 jaar en bestaat uit 47 items die terug te voeren zijn op 7 factoren die als volgt benoemd en gedefinieerd kunnen worden:

1. *Actief aanpakken*: de situatie nog eens rustig van alle kanten bekijken, de zaken op een rijtje zetten; doelgericht en met vertrouwen te werk gaan om het probleem op te lossen
2. *Palliatieve reactie*: afleiding zoeken en zich met andere dingen bezighouden om niet aan het probleem te hoeven denken; proberen zich wat prettiger te voelen door te roken, te drinken of zich wat te ontspannen
3. *Vermijden, afwachten*: de zaak op zijn beloop laten, de situatie uit de weg gaan of afwachten wat er gaat gebeuren
4. *Sociale steun zoeken*: het zoeken van troost en begrip bij anderen; zorgen aan iemand vertellen of hulp vragen
5. *Passief reactiepatroon*: zich volledig door de problemen en de situatie in beslag laten nemen, de zaak somber inzien, zich piekerend in zichzelf terugtrekken, niet in staat zijn om iets aan de situatie te doen; piekeren over het verleden
6. *Expressie van emoties*: het laten blijken van ergernis of kwaadheid; spanningen afreageren
7. *Geruststellende en troostende gedachten hanteren*: zichzelf geruststellen met de gedachte dat na regen zonneschijn komt, dat anderen het ook wel een moeilijk hebben of dat er nog ergere dingen gebeuren; jezelf moed inspreken.

Met de UCL worden redelijk stabiel eigenschappen gemeten. De UCL is te beschouwen als een betrouwbaar en valide instrument dat inzicht geeft in de wijze waarop iemand omgaat met problemen (Schaufeli & Van Dierendonck, 1992 in Scheurs et al., 1993).

In dit onderzoek worden alleen de items gebruikt die hoog correleren met de schalen: 'Actief aanpakken' en 'Passief reactiepatroon'. De reden hiervoor is dat deze schalen voor het onderzoek de belangrijkste items bevatten. Een voorbeeldvraag is: "Hoe vaak ga je doelgericht te werk om een probleem op te lossen?". De antwoordcategorieën lopen uiteen van zelden/nooit (=1), soms (=2), vaak (=3) en zeer vaak (=4). Vervolgens worden de aantallen binnen een categorie opgeteld om tot een somscore te komen. Dit is de score die in de analyses gebruikt wordt. Volgens de COTAN beoordeling is de UCL een voldoende betrouwbaar instrument. De validiteit is tevens voldoende (Evers et al., 2000).

4.4.7. Youth Self Report

De Youth Self Report (YSR) is een vragenlijst die door de jongere zelf moet worden ingevuld. In deze lijst kan de jongere zelf emotionele en gedragsproblemen aangeven (Verhulst, Van der Ende & Koot, 1997). In het eerste deel van de YSR wordt geïnformeerd naar hobby's, baantjes, aantal vrienden, schoolresultaten en dergelijke. Hieruit wordt een drietal scores afgeleid: Activiteitschaalscore, Gemiddelde Schoolperformancescore en een Totale Competentiescore. Aangezien het invullen van dit deel van de YSR vrij lastig is en veel tijd kost, is het niet opgenomen in de voor het onderzoek gebruikte vragenlijst.

Het tweede gedeelte van de YSR bestaat uit 112 stellingen (bijvoorbeeld "Ik huil vaak") waarvan de respondent moet aangeven of deze 'helemaal niet' (=0), 'een beetje of soms' (=1), of 'duidelijk of vaak' (=2) van toepassing zijn of in de afgelopen 6 maanden zijn geweest. Vervolgens worden de aantallen binnen een subschaal opgeteld om tot een somscore te komen. Dit is de score die in de analyses gebruikt wordt. Op basis van de scores kunnen zowel een totale probleemscore als score ten aanzien van externaliserend en internaliserend probleemgedrag vastgesteld worden. Daarnaast is de vaststelling van een achttal kernsyndromen mogelijk:

1. Teruggetrokkenheid
2. Lichamelijke klachten
3. Angst/Depressie
4. Sociale problemen
5. Denkproblemen
6. Aandachtsproblemen
7. Delinquent gedrag
8. Agressief gedrag

Hieraan wordt bovendien een score voor zelfdestructief gedrag/identiteitsproblemen toegevoegd.

In dit onderzoek worden alleen de items uit de schalen 'teruggetrokkenheid', 'lichamelijke klachten', 'angst/depressie' en 'agressief gedrag' gebruikt. Dit om inzicht te krijgen in de internaliserende problematiek van de jongeren en om overlap met andere vragenlijsten te voorkomen. Ook bij de YSR zijn de psychometrische kwaliteiten bevredigend. Volgens de COTAN beoordeling van 1999 heeft de YSR een goede interne consistentie en validiteit (Evers et al., 2000).

4.4.8. Toekomstoriëntatie

In het onderzoek worden vier vragen op het gebied van toekomstoriëntatie gesteld. De vragen kunnen beantwoord worden aan de hand van een vijfpunts-schaal. Vervolgens worden de aantallen binnen deze schaal opgeteld om tot een somscore te komen. Dat is de score die in de analyses gebruikt wordt. Op basis van de scores kan een beeld gegeven worden van hoe de jongeren de toekomst tegemoet zien. Een voorbeeldvraag is: "Hoe denk je over jouw leven in de toekomstige wereld?" De bijbehorende antwoorden lopen uiteen van 'heel positief' (=1) tot 'helemaal niet positief' (=5). De vragenlijst heeft een betrouwbaarheid van .62 (Jansen & Feltzer, 2002).

4.5. Procedure

4.5.1. Procedure op de middelbare school (VSBO, MAVO, HAVO, VWO)

De vragenlijsten worden klassikaal afgenomen. Voor het uitdelen van de lijsten wordt er een korte introductie gegeven, waarbij uitgelegd wordt waar het onderzoek over gaat en hoe de vragenlijsten ingevuld moeten worden. Benadrukt wordt dat bij het invullen van de lijsten de anonimiteit gewaarborgd zal worden. Tijdens de introductie kunnen eventuele vragen gesteld worden. Het invullen van de vragenlijsten zal in totaal ongeveer 1 à 1½ uur in beslag nemen.

4.5.2. Procedure bij het Gouvernements Opvoedings Gesticht (GOG)

De vragenlijsten bij het GOG worden in kleine groepen (vijf personen) afgenomen. Deze kleine groepen zijn nodig, omdat de vragenlijst ter plekke in het Papiaments moet worden voorgelezen, aangezien het niveau van de Nederlandse taal bij deze jongeren laag is. Bij een té grote groep zou dit te lang duren. Er wordt een korte introductie gegeven, waarbij uitgelegd wordt waar het onderzoek over gaat en hoe de vragenlijsten ingevuld moeten worden. Ook wordt benadrukt dat bij het invullen van de lijsten de anonimiteit gewaarborgd zal worden. Aan

de jongeren wordt duidelijk gemaakt dat het belangrijk is om alle vragen eerlijk te beantwoorden. Het heeft voor het onderzoek geen zin om sociaal wenselijk te antwoorden. Tijdens de introductie kunnen eventuele vragen gesteld worden. Het invullen van de vragenlijsten neemt in totaal ongeveer 1 à 1½ uur in beslag.

4.5.3. Procedure bij internaten Kinderoord en Brakkeput en Rose Pelletier

De vragenlijst wordt in kleine groepen afgenomen, waarbij elke vraag ter plekke in het Papiaments vertaald wordt. Voor het uitdelen van de lijsten wordt een korte introductie gegeven, waarbij uitgelegd wordt waar het onderzoek over gaat en hoe de vragenlijsten ingevuld moeten worden. Ook hier wordt benadrukt dat bij het invullen van de lijsten de anonimiteit gewaarborgd zal worden. Tijdens de introductie kunnen eventuele vragen gesteld worden. Het invullen van de vragenlijsten neemt in totaal ongeveer 1 à 1½ uur in beslag.

De vragenlijsten worden in de volgende volgorde afgenomen:

1. ATL / Zelfhandhavingsagressie (deze lijsten zijn samengevoegd)
2. Locus of control
3. Vragenlijst Risicogedrag
4. CBS-A
5. UCL
6. YSR
7. Toekomstoriëntatie

5. Resultaten

5.1. Persoonlijkheid

5.1.1. Inleiding

De gemiddelden en standaarddeviaties van de ruwe scores op de verschillende persoonlijkheidskenmerken voor jongens en meisjes op de middelbare school en risicojongens op Curaçao worden in tabel 7 weergegeven. In paragraaf 5.5 worden deze gegevens uitvoeriger beschreven in de uitkomsten van de uitgevoerde t-toetsen.

5.1.2. Persoonlijkheid van schoolgaande jongeren en risicojongens

Tabel 7.

Gemiddelden en standaarddeviaties van de ruwe scores op de persoonlijkheidskenmerken van schoolgaande jongeren en risicojongens.

	Schoolgaande jongens		Schoolgaande meisjes		Risicojongens	
	Gem.	Sd.	Gem.	Sd.	Gem.	Sd.
Spanningsbehoefte (normoverschrijdend)	0.65	0.22	0.49	0.20	0.82	0.37
Spanningsbehoefte (maatsch. aanvaard)	0.27	0.21	0.22	0.20	0.25	0.20
Impulsiviteit	0.33	0.21	0.34	0.21	0.33	0.15
Zelfhandavingsagressie	0.64	0.23	0.57	0.20	0.68	0.27
Locus of control (intern)	1.92	0.56	1.91	0.52	1.83	0.59
Locus of control (extern)	3.01	0.54	3.13	0.58	2.60	0.63
Coping (actief)	2.49	0.58	2.40	0.50	2.32	0.58
Coping (passief)	1.81	0.45	2.00	0.45	2.23	0.45
Zelfwaardering:						
1. Globale zelfwaardering	3.19	0.63	3.25	0.67	3.42	0.36
2. Cognitieve competentie	3.08	0.58	2.93	0.61	2.87	0.60
3. Sociale acceptatie	3.06	0.62	3.05	0.64	3.06	0.75
4. Atletische competentie	3.00	0.57	2.43	0.75	3.06	0.75
5. Uiterlijk	3.05	0.71	2.96	0.76	3.66	0.35
6. Beroepscompetentie	3.11	0.61	2.99	0.59	3.24	0.58
7. Romantiek	2.90	0.56	2.92	0.63	3.18	0.61
8. Gedragshouding	2.92	0.58	2.93	0.60	2.67	0.48
9. Hechte vriendschap	3.01	0.63	3.00	0.66	2.84	0.65
10. Relatie met ouders	3.20	0.61	3.14	0.61	3.38	0.61

5.2. Toekomstoriëntatie

5.2.1. Inleiding

De gemiddelden en standaarddeviaties van de ruwe scores op toekomstoriëntatie voor jongens en meisjes op de middelbare school en risicojongens op Curaçao worden in tabel 8 weergegeven. In paragraaf 5.6 worden de statistische bewerkingen van deze gegevens beschreven.

5.2.2. Toekomstoriëntatie van schoolgaande jongeren en risicojongens

Tabel 8.

Gemiddelden en standaarddeviaties van de ruwe scores op toekomstoriëntatie van schoolgaande jongeren en risicojongens.

	Schoolgaande jongens		Schoolgaande meisjes		Risicojongens	
	Gem.	Sd.	Gem.	Sd.	Gem.	Sd.
Toekomstoriëntatie	2.02	0.71	2.12	0.62	2.13	0.63

5.3. Risicogedrag

5.3.1. Inleiding

Bij het meten van risicogedrag is gebleken dat de antwoorden ver uiteenlopen. Om een scheve scoreverdeling te voorkomen, zijn de ruwe scores omgescoord naar logaritmische scores. Deze transformatie zorgt ervoor dat de hoge scores worden afgevlakt. Aangezien een ruwe score van 0 een negatieve logaritmische score oplevert, wordt er bij de ruwe score telkens één punt opgeteld voordat deze wordt omgezet naar een logaritmische score. De gemiddelden en standaarddeviaties van de getransformeerde scores op de verschillende risicogedragingen van zowel schoolgaande jongens en meisjes als van risicojongens, op Curaçao worden in de tabel 9 weergegeven. In paragraaf 5.7 worden deze gegevens uitvoeriger beschreven bij de uitkomsten van de uitgevoerde t-toetsen.

5.3.2. Risicogedrag van schoolgaande jongeren en risicojongens

Tabel 9.

Gemiddelden en standaarddeviaties van de getransformeerde scores op risicogedrag van schoolgaande jongeren en risicojongens.

	Schoolgaande jongens		Schoolgaande meisjes		Risicojongens	
	Gem.	Sd.	Gem.	Sd.	Gem.	Sd.
Middelengebruik	1.40	1.83	1.11	0.30	1.06	0.20
Risikant verkeersgedrag	5.53	13.47	1.46	1.62	1.88	1.32
Onveilig vrijen	2.66	6.80	2.39	6.88	6.95	14.28
Gokken	2.64	6.57	2.10	6.24	4.00	6.67
Spijbelen	5.65	14.46	2.37	4.16	2.85	5.47
Delinquent gedrag	2.40	2.81	1.72	2.62	13.30	22.20

5.4. Youth Self Report

5.4.1. Inleiding

In tabel 10 worden de gemiddelden en standaarddeviaties van de ruwe scores op de gebruikte schalen van de Youth Self Report voor de jongens en meisjes op de middelbare school en voor de risicojongens weergegeven. Deze uitkomsten worden uitvoeriger beschreven bij de uitkomsten van de t-toetsen in paragraaf 5.8.

5.4.2. Youth Self Report van schoolgaande jongeren en risicojongens

Tabel 10.

Gemiddelden en standaarddeviaties van de scores op de verschillende schalen van de Youth Self Report voor schoolgaande jongeren en risicojongens.

	Schoolgaande jongens		Schoolgaande meisjes		Risicojongens	
	Gem.	Sd.	Gem.	Sd.	Gem.	Sd.
Teruggetrokken gedrag	0.64	0.43	0.63	0.38	0.94	0.30
Lichamelijke klachten	0.46	0.40	0.53	0.38	0.65	0.45
Angstig/depressief gedrag	0.46	0.37	0.55	0.34	0.71	0.34
Agressief gedrag	0.52	0.36	0.50	0.26	0.80	0.34

5.5. T-toets Persoonlijkheid

5.5.1. Inleiding

Middels het uitvoeren van een ééNZijdige t-toets op de data van persoonlijkheidskenmerken wordt gekeken of de gemiddelde scores van de jongens op de middelbare school significant verschillen van de gemiddelde scores van de risicojongens. Schoolgaande jongens en risicojongens worden aangegeven met de factor 'Risico'. Tevens kan door het uitvoeren van een t-toets op de persoonlijkheidskenmerken bekeken worden of er significante verschillen bestaan tussen jongens en meisjes op de middelbare school. Jongens en meisjes op de middelbare school worden aangegeven met de factor 'Geslacht'. De resultaten van de t-toetsen van de verschillende persoonlijkheidskenmerken zijn in de tabellen 11 tot en met 28 weergegeven.

5.5.2. Spanningsbehoefte (normoverschrijdend)

Tabel 11.

T-toets spanningsbehoefte (normoverschrijdend) met de factoren risico en geslacht.

Spanningsbehoefte (normoverschrijdend)		
	t	p
Risico	-2.35	.01*
Geslacht	6.06	.00*

* significant $p < .05$

Uit de t-toets blijkt dat er een significant verschil is voor de factor risico. Risicojongens hebben een significant hoger gemiddelde dan schoolgaande jongens. Dit impliceert dat risicojongens een hogere normoverschrijdende spanningsbehoefte hebben dan schoolgaande jongens. Daarnaast blijkt dat er tevens een significant verschil is voor de factor geslacht. Schoolgaande jongens hebben een hoger gemiddelde bij normoverschrijdende spanningsbehoefte dan schoolgaande meisjes.

5.5.3. Spanningsbehoefte (maatschappelijk aanvaard)

Tabel 12.

T-toets spanningsbehoefte (maatschappelijk aanvaard) met de factoren risico en geslacht.

Spanningbehoefte (maatschappelijk aanvaard)		
	t	p
Risico	.28	.39
Geslacht	2.04	.022*

* significant $p < .05$

Uit de t-toets blijkt dat voor de factor risico geen significant verschil gevonden is. Dat wil zeggen dat er in dit onderzoek geen verschil gevonden wordt tussen de jongens op de middelbare school en de risicojongens.

Wel is er een significant verschil gevonden voor de factor geslacht. De gemiddelde score bij maatschappelijk aanvaarde spanningsbehoefte voor schoolgaande jongens en schoolgaande meisjes verschilt. Schoolgaande jongens laten een hogere mate van maatschappelijk aanvaarde spanningbehoefte zien dan schoolgaande meisjes.

5.5.4. Impulsiviteit

Tabel 13.

T-toets impulsiviteit met de factoren risico en geslacht.

Impulsiviteit		
	t	p
Risico	.097	.46
Geslacht	-.44	.33

* significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er in dit onderzoek, bij de factoren risico en geslacht, geen significante verschillen bestaan wat betreft impulsiviteit.

5.5.5. Zelfhandhavingsagressie

Tabel 14.

T-toets zelfhandhavingsagressie met de factoren risico en geslacht.

Zelfhandhavingsagressie		
	t	p
Risico	-.72	.24
Geslacht	2.26	.02*

* significant $p < .05$

Uit de t-toets blijkt dat er een significant verschil bij de factor geslacht aanwezig is, waarbij het gemiddelde voor schoolgaande jongens hoger is dan dat van schoolgaande meisjes. Dit betekent dat schoolgaande jongens een hogere mate van zelfhandhavingsagressie laten zien dan schoolgaande meisjes.

5.5.6. Locus of control (intern)

Tabel 15.

T-toets locus of control (intern) met de factoren risico en geslacht.

Locus of control (intern)		
	t	p
Risico	.613	.27
Geslacht	0.09	.92

* significant $p < .05$

Voor de factor geslacht is een tweezijdige t-toets uitgevoerd in overeenstemming met de bijbehorende hypothese. Uit de t-toets is gebleken dat er in dit onderzoek, bij de factoren risico en geslacht, geen significante verschillen bestaan wat betreft interne locus of control.

5.5.7. Locus of control (extern)

Tabel 16.

T-toets locus of control (extern) met de factoren risico en geslacht.

Locus of control (extern)		
	t	p
Risico	2.99	.002*
Geslacht	-1.75	.08

* significant $p < .05$

Voor de factor geslacht is een tweezijdige t-toets uitgevoerd in overeenstemming met de bijbehorende hypothese. Uit de t-toets blijkt dat er een significant verschil is voor de factor risico. De gemiddelde score voor externe locus of control van schoolgaande jongens is hoger dan die van risicjongens. Dit impliceert dat schoolgaande jongens gemiddeld een meer externe locus of control hebben dan risicjongens.

Uit de t-toets is gebleken dat er bij externe locus of control geen significant verschil gevonden wordt voor de factor geslacht.

5.5.8. Coping (actief)

Tabel 17.

T-toets coping (actief) met de factoren risico en geslacht.

Coping (actief)		
	t	p
Risico	.97	.17
Geslacht	1.14	.13

* significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er in dit onderzoek, bij de factoren risico en geslacht, geen significante verschillen bestaan wat betreft actieve coping.

5.5.9. Coping (passief)

Tabel 18.

T-toets coping (passief) met de factoren risico en geslacht.

Coping (passief)		
	t	p
Risico	-3.28	.001*
Geslacht	-3.18	.000*

* significant $p < .05$

Uit de t-toets blijkt dat er een significant verschil gevonden is voor de factor risico. Risicjongens scoren gemiddeld hoger dan schoolgaande jongens. Hieruit kan geconcludeerd worden dat risicjongens een hogere mate van passieve coping hanteren dan schoolgaande jongens.

Ook voor de factor geslacht is er een significant verschil gevonden. De gemiddelde passieve coping van de schoolgaande meisjes is hoger dan die van de schoolgaande jongens. Dit impliceert dat schoolgaande meisjes meer passieve vormen van coping hanteren dan schoolgaande jongens.

5.5.10. Zelfwaardering: Globale zelfwaardering

Tabel 19.

T-toets globale zelfwaardering met de factoren risico en geslacht.

Globale zelfwaardering		
	t	p
Risico	-1.81	.12
Geslacht	-.66	.25

* significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er in dit onderzoek, bij de factoren risico en geslacht, geen significante verschillen bestaan wat betreft globale zelfwaardering.

5.5.11. Zelfwaardering: Cognitieve competentie

Tabel 20.

T-toets cognitieve competentie met de factoren risico en geslacht.

Cognitieve competentie		
	t	p
Risico	1.17	.13
Geslacht	1.77	.04*

* significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er bij cognitieve competentie, voor de factor risico, geen significante verschillen tussen groepen bestaan.

Voor de factor geslacht is wel een significant verschil gevonden. De jongens scoren gemiddeld hoger dan de meisjes.

5.5.12. Zelfwaardering: Sociale acceptatie

Tabel 21.

T-toets sociale acceptatie met de factoren risico en geslacht.

Sociale acceptatie		
	t	p
Risico	-2.45	.008*
Geslacht	.213	.42

* significant $p < .05$

Uit de t-toets blijkt dat er voor sociale acceptatie een significant verschil gevonden is voor de factor risico. Risicjongens scoren gemiddeld hoger dan schoolgaande jongens. Hieruit kan geconcludeerd worden dat risicjongens zich meer sociaal geaccepteerd voelen dan schoolgaande jongens.

Er is geen significant verschil gevonden bij voor de factor geslacht. Jongens en meisjes op de middelbare school voelen zich in gelijke mate sociaal geaccepteerd.

5.5.13. Zelfwaardering: Atletische competentie

Tabel 22.

T-toets atletische competentie met de factoren risico en geslacht.

Atletische competentie		
	t	p
Risico	-.302	.38
Geslacht	6.54	.00*

* significant $p < .05$

Uit de t-toets blijkt dat er, wat betreft geslacht, een significant verschil gevonden is bij de gemiddelde score op atletische competentie. De schoolgaande jongens hebben een hoger gemiddelde dan de schoolgaande meisjes. Dit impliceert dat schoolgaande jongens zichzelf als meer atletisch competent zien dan schoolgaande meisjes.

5.5.14. Zelfwaardering: Uiterlijk

Tabel 23.

T-toets uiterlijk met de factoren risico en geslacht.

Uiterlijk		
	t	p
Risico	-4.94	.000*
Geslacht	.83	.21

* significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er voor uiterlijk een significant verschil bestaat voor de factor risico. Risicjongens hebben een hoger gemiddelde dan de schoolgaande jongens. Hieruit kan geconcludeerd worden dat risicjongens meer tevreden zijn met hun uiterlijk en zichzelf aantrekkelijker achten dan schoolgaande jongens.

5.5.15. Zelfwaardering: Beroepscompetentie

Tabel 24.

T-toets beroepscompetentie met de factoren risico en geslacht.

Beroepscompetentie		
	t	p
Risico	-6.59	.26
Geslacht	1.30	.10

* significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er bij beroepscompetentie, voor de factoren risico en geslacht, geen significante verschillen tussen de gemiddelden bestaan.

5.5.16. Zelfwaardering: Romantiek

Tabel 25.

T-toets romantiek met de factoren risico en geslacht.

Romantiek		
	t	p
Risico	-1.42	.08
Geslacht	-.262	.40

* significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er in dit onderzoek, bij de factoren risico en geslacht, geen significante verschillen bestaan wat betreft romantiek.

5.5.17. Zelfwaardering: Gedragshouding

Tabel 26.

T-toets gedragshouding met de factoren risico en geslacht.

Gedragshouding		
	t	p
Risico	1.44	.08
Geslacht	-.01	.50

significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er bij gedragshouding, voor de factoren risico en geslacht, geen significante verschillen tussen de gemiddelden bestaan.

5.5.18. Zelfwaardering: Hechte vriendschap

Tabel 27.

T-toets hechte vriendschap met de factoren risico en geslacht.

Hechte vriendschap		
	t	p
Risico	.93	.18
Geslacht	.13	.45

* significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er bij hechte vriendschap geen significante verschillen tussen de gemiddelde scores bestaan, voor de factoren risico en geslacht.

5.5.19. Zelfwaardering: Relatie met ouders

Tabel 28.

T-toets relatie met ouders met de factoren risico en geslacht.

Relatie met ouders		
	t	p
Risico	-1.03	.15
Geslacht	.63	.04*

* significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er voor de relatie met ouders, voor de factor risico, geen significante verschillen tussen de groepen bestaan. Jongens op de middelbare school scoren gemiddeld hetzelfde als risicjongens.

Voor de factor geslacht echter blijkt dat er wel een significant resultaat is. De jongens scoren gemiddeld hoger dan de meisjes.

5.6. T-toets Toekomstoriëntatie

5.6.1. Inleiding

Middels het uitvoeren van een eenzijdige t-toets op de factor risico en een tweezijdige t-toets op de factor geslacht wordt gekeken of de gemiddelde scores van toekomstoriëntatie van de jongens op de middelbare school significant verschillen van de score van de risicojongens, en of er een significant verschil is tussen de jongens en de meisjes op de middelbare school. De t-toets op de data van toekomstoriëntatie is in tabel 29 weergegeven.

5.6.2. Toekomstoriëntatie

Tabel 29.

T-toets toekomstoriëntatie met de factoren risico en geslacht.

Toekomstoriëntatie		
	t	p
Risico	-.55	.30
Geslacht	1.11	.25

* significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er in dit onderzoek, bij de factoren risico en geslacht, geen significante verschillen gevonden worden wat betreft toekomstoriëntatie.

5.7. T-toets Risicogedrag

5.7.1. Inleiding

Middels het uitvoeren van een tweezijdige t-toets op de verschillende vormen van risicogedrag wordt voor de factoren Risico en Geslacht gekeken of de gemiddelde scores van de jongens op de middelbare school significant verschillen van de score van de risicojongens, en of er een significant verschil is tussen de jongens en de meisjes op de middelbare school.

De resultaten van de t-toetsen van de verschillende risicogedragingen zijn in de tabellen 30 tot en met 35 weergegeven.

5.7.2. Middelengebruik

Tabel 30.

T-toets middelengebruik met de factoren risico en geslacht.

Middelengebruik		
	t	p
Risico	.80	.43
Geslacht	1.56	.122

* significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er in dit onderzoek, bij de factoren risico en geslacht, geen significante verschillen bestaan wat betreft het risicogedrag middelengebruik.

5.7.3. Riskant verkeersgedrag

Tabel 31.

T-toets riskant verkeersgedrag met de factoren risico en geslacht.

Riskant verkeersgedrag		
	t	p
Risico	2.79	.006*
Geslacht	3.17	.002*

* significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er, wat betreft riskant verkeersgedrag een significant verschil is voor de factor risico. De gemiddelde score van schoolgaande jongens is significant hoger dan risicojongens. Hieruit kan geconcludeerd worden dat schoolgaande jongens meer riskant verkeersgedrag vertonen dan risicojongens.

Ook bij de factor geslacht is er een significant verschil gevonden. De gemiddelde score van schoolgaande jongens is hoger dan die van de meisjes. Dit impliceert dat schoolgaande jongens in het verkeer meer riskant gedrag vertonen dan schoolgaande meisjes.

5.7.4. Onveilig vrijen

Tabel 32.

T-toets onveilig vrijen met de factoren risico en geslacht.

Onveilig vrijen		
	t	p
Risico	-1.28	.21
Geslacht	.32	.75

* significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er in dit onderzoek, bij de factoren risico en geslacht, geen significante verschillen bestaan wat betreft onveilig vrijen.

5.7.5. Gokken

Tabel 33.

T-toets gokken met de factoren risico en geslacht.

Gokken		
	t	p
Risico	-.85	.40
Geslacht	.71	.47

* significant , $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er geen significante verschillen zijn te ontdekken tussen de gemiddelde scores voor gokken, wat betreft risico en geslacht.

5.7.6. Spijbelen

Tabel 34.

T-toets spijbelen met de factoren risico en geslacht.

Spijbelen		
	t	p
Risico	-.75	.45
Geslacht	2.04	.043*

* significant $p < .05$

Uit de t-toets blijkt dat er een significant verschil is voor de factor geslacht. Uitgaand van de gemiddelden blijkt dat schoolgaande jongens vaker spijbelen dan schoolgaande meisjes.

5.7.7. Delinquent gedrag

Tabel 35.

T-toets delinquent gedrag met de factoren risico en geslacht.

Delinquent gedrag		
	t	p
Risico	-2.19	.041*
Geslacht	2.05	.041*

* significant , $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er wat betreft delinquent gedrag een significant verschil is voor de factor risico. De gemiddelde score van risicjongens is significant hoger dan die van schoolgaande jongens. Hieruit kan geconcludeerd worden dat risicjongens meer delinquent gedrag vertonen dan schoolgaande jongens.

Ook voor de factor geslacht is een significant resultaat gevonden. De gemiddelde score van schoolgaande jongens is hoger dan die van de meisjes. Dit impliceert dat schoolgaande jongens meer delinquent gedrag vertonen dan schoolgaande meisjes.

5.8. T-toets Youth Self Report

5.8.1. Inleiding

Middels het uitvoeren van een tweezijdige t-toets wordt getoetst of de gemiddelden van schoolgaande jongens en meisjes van elkaar verschillen en of de gemiddelden van schoolgaande jongens en risicjongens van elkaar verschillen wat betreft de verschillende schalen van de Youth Self Report. De resultaten van de t-toetsen van de verschillende schalen zijn in de tabellen 36 tot en met 39 weergegeven.

5.8.2. Teruggetrokken gedrag

Tabel 36.

T-toets teruggetrokken gedrag met de factoren risico en geslacht.

Teruggetrokken gedrag		
	t	p
Risico	-3.29	.003*
Geslacht	.095	.92

* significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er voor teruggetrokken gedrag een significant verschil bestaat voor de factor risico. Het gemiddelde van risicojongens is significant hoger dan het gemiddelde van schoolgaande jongens. Hieruit kan geconcludeerd worden dat risicojongens meer teruggetrokken gedrag vertonen dan schoolgaande jongens.

5.8.3. Lichamelijke klachten

Tabel 37.

T-toets lichamelijke klachten met de factoren risico en geslacht.

Lichamelijke klachten		
	t	p
Risico	-1.59	.12
Geslacht	-1.32	.19

* significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat er geen significante verschillen zijn te ontdekken tussen de gemiddelde scores voor lichamelijke klachten, wat betreft risico en geslacht.

5.8.4. Angstig/depressief gedrag

Tabel 38.

T-toets angstig/depressief gedrag met de factoren risico en geslacht.

Angstig/depressief gedrag		
	t	p
Risico	-2.42	.020*
Geslacht	-1.29	.048*

* significant $p < .05$

Uit de t-toets is gebleken dat voor angstig/depressief gedrag voor de factor risico een significant resultaat gevonden wordt. Risicjongens hebben een hoger gemiddelde dan schoolgaande jongens. Geconcludeerd kan worden dat risicjongens vaker angstig/depressief gedrag vertonen dan schoolgaande jongens.

Voor de factor geslacht is tevens een significant verschil gevonden. Schoolgaande meisjes hebben gemiddeld een hogere score dan schoolgaande jongens. Dit wil zeggen dat ze vaker angstig of depressief gedrag vertonen dan schoolgaande jongens.

Agressief gedrag

Tabel 39.

T-toets agressief gedrag met de factoren risico en geslacht.

Agressief gedrag		
	t	p
Risico	-2.60	.011*
Geslacht	.58	.57

* significant $p < .05$

Uit de t-toets blijkt dat er een significant verschil is tussen de gemiddelde scores op agressief gedrag, wat betreft de factor risico. Het blijkt dat risicjongens vaker agressief gedrag vertonen dan schoolgaande jongens.

5.9. Correlaties Persoonlijkheid en Risicogedrag

5.9.1. Inleiding

Door middel van een tweezijdige correlatieanalyse wordt gekeken in welke mate er een samenhang is tussen de verschillende persoonlijkheidskenmerken en de vormen van risicogedrag. Dit wordt weergegeven met de Pearson correlatiecoëfficiënt r . Voor de jongens en meisjes op de middelbare school, evenals voor de risicjongens, zijn de correlaties apart uitgevoerd. De resultaten van deze correlatieanalyses zijn in de tabellen 40 tot en met 42 weergegeven. Voor alle correlatieanalyses voor de risicjongens geldt, dat gezien het feit dat veel van de risicjongens een opleiding volgen op de GOG of in het internaat volgens een strak schema, dat spijbelen niet toelaat, spijbelen niet is meegenomen in de correlatieanalyse.

5.9.2. Correlaties Persoonlijkheid bij jongens op de middelbare school

Tabel 40.

Correlaties tussen de persoonlijkheidskenmerken en de verschillende vormen van risicogedrag voor jongens op de middelbare school.

Jongens op de middelbare school						
	Delinquent gedrag	Middelen-gebruik	Onveilig vrijen	Gokken	Spijbelen	Risikant verkeers-gedrag
Spanningsbehoefte (normoverschrijdend)	.19	.06	.24*	.19	.30**	.05
Spanningsbehoefte (maatsch. aanvaard)	.12	.06	.12	.09	.09	-.10
Impulsiviteit	.14	.05	.05	.01	.12	.02
Zelfhandavings-agressie	.24*	.25*	.23*	.07	.23*	.05
Locus of control (intern)	-.12	.12	-.03	.03	.03	.02
Locus of control (extern)	-.05	-.02	-.17	-.11	-.03	-.02
Coping (actief)	.19	.04	.22*	-.13	.09	-.10
Coping (passief)	.10	-.04	.23*	.19	-.10	-.05
Zelfwaardering:						
1. Globale zelfwaardering	.00	.86	.01	.01	.06	.90
2. Cognitieve competentie	-.01	-.05	-.20	-.07	.02	.05
3. Sociale acceptatie	.06	.15	-.03	.08	.17	.09
4. Atletische competentie	.09	.15	.02	.11	.06	.23*
5. Uiterlijk	.02	.14	.09	.09	.12	.20
6. Beroepscompetentie	.13	.13	.03	.05	.23*	.15
7. Romantiek	-.00	.14	.10	.20	.15	.15
8. Gedragshouding	-.03	-.20	-.09	-.25*	-.25*	-.08
9. Hechte vriendschap	-.06	.02	-.03	-.15	-.08	-.05
10. Relatie met ouders	.14	-.05	-.14	-.20	-.09	.07

* Significant $p < .05$

** Significant $p < .01$

In tabel 40 is te zien dat bij jongens op de middelbare school, voornamelijk zelfhandhavingsagressie een significante positieve correlatie vertoont met bijna alle vormen van risicogedrag, namelijk delinquent gedrag, middelengebruik, onveilig vrijen en spijbelen. Daarnaast correleert de persoonlijkheidseigenschap normoverschrijdende spanningsbehoefte positief met onveilig vrijen en spijbelen. Zowel actieve coping als passieve coping vertonen een significant positief verband met onveilig vrijen. De zelfwaarderingschaal atletische competentie vertoont een significante positieve correlatie met riskant verkeersgedrag. De zelfwaarderingschaal beroepscompetentie vertoont een significant positief verband met spijbelen. Gedragshouding correleert significant negatief met zowel spijbelen als gokken.

5.9.3. Correlaties Persoonlijkheid bij meisjes op de middelbare school

Tabel 41.

Correlaties tussen de persoonlijkheidskenmerken en de verschillende vormen van risicogedrag voor meisjes op de middelbare school.

Meisjes op de middelbare school						
	Delinquent gedrag	Middelen- gebruik	Onveilig vrijen	Gokken	Spijbelen	Riskant verkeers- gedrag
Spanningsbehoefte (normoverschrijdend)	.08	.40**	.10	.05	.18**	-.01
Spanningsbehoefte (maatsch. aanvaard)	.13	.12	.06	.12	.28**	-.05
Impulsiviteit	.17*	.07	.12	-.11	.09	-.02
Zelfhandhavings-agressie	.12	.19*	.05	.10	.13	.04
Locus of control (intern)	.08	.06	.09	-.02	-.03	-.09
Locus of control (extern)	.09	.01	-.06	-.13	-.01	-.21**
Coping (actief)	.02	-.15	-.14	.07	.13	.02
Coping (passief)	.12	.11	.15	-.08	.00	.11
Zelfwaardering:						
1. Globale zelfwaardering	-.24**	-.24**	-.17*	-.04	.02	-.16
2. Cognitieve competentie	-.05	-.15	-.20*	-.00	.04	-.22**
3. Sociale acceptatie	-.05	.02	-.05	-.01	.15	-.01
4. Atletische competentie	.16	.04	-.07	.20*	-.06	.17*
5. Uiterlijk	-.19*	-.15	-.10	.07	.04	-.09
6. Beroepscompetentie	.13	.02	.10	-.07	.15	.04
7. Romantiek	-.03	.05	.17*	.01	.04	.11
8. Gedragshouding	-.06	-.29**	-.20*	.07	-.14	-.14
9. Hechte vriendschap	-.05	.04	-.07	-.17*	.09	-.13
10. Relatie met ouders	-.10	-.34**	-.16	.04	-.02	-.19*

* Significant $p < .05$

** Significant $p < .01$

In tabel 41 is te zien dat bij de meisjes op de middelbare school, het persoonlijkheidskenmerk normoverschrijdende spanningsbehoefte een significante positieve correlatie vertoont met middelengebruik en spijbelen. De maatschappelijke aanvaarde vorm van spanningsbehoefte laat een positief verband zien met spijbelen. Er is een positief significant verband tussen impulsiviteit en delinquent gedrag. Ook de persoonlijkheidseigenschap zelfhandhavingsagressie vertoont een significant positief verband met middelengebruik. Een externe locus of control heeft een negatief significant verband met riskant verkeersgedrag. De schaal globale zelfwaardering laat bij meisjes een negatief significant verband zien met delinquent gedrag, middelengebruik en onveilig vrijen. Daarnaast tonen bijna alle schalen van zelfwaardering een significant verband met één of meer vormen van risicogedrag. De zelfwaarderingschaal cognitieve competentie toont een significant negatief verband met onveilig vrijen en riskant verkeersgedrag. De zelfwaarderingschaal atletische competentie toont een significante positieve correlatie met gokken en riskant verkeersgedrag. De zelfwaarderingschaal uiterlijk heeft een significante negatieve correlatie met delinquent gedrag en romantiek, maar een significante positieve correlatie met onveilig vrijen. De zelfwaarderingschaal gedragshouding toont een significante negatief verband met zowel middelengebruik als onveilig vrijen en de schaal hechte vriendschap toont een significant negatief verband met gokken. Tenslotte correleert de schaal relatie met ouders significant negatief met middelengebruik en riskant verkeersgedrag.

5.9.4. Correlaties Persoonlijkheid bij risicojongens

Tabel 42.

Correlaties tussen de persoonlijkheidskenmerken en de verschillende vormen van risicogedrag voor risicojongens.

Risicojongens						
	Delinquent gedrag	Middelen-gebruik	Onveilig vrijen	Gokken	Spijbelen	Risikant verkeers-gedrag
Spanningsbehoefte (normoverschrijdend)	.55*	.49	.16	.04	nvt	-.14
Spanningsbehoefte (maatsch. aanvaard)	.93**	.96**	.70*	-.21	nvt	-.22
Impulsiviteit	-.11	-.20	-.19	.44	nvt	.41
Zelfhandhavings-agressie	.35	.36	.43	-.21	nvt	-.08
Locus of control (intern)	.44	.32	.26	.21	nvt	.25
Locus of control (extern)	.06	.07	-.05	.05	nvt	.47*
Coping (actief)	.64*	.65*	.47	-.38	nvt	-.36
Coping (passief)	-.04	-.06	.08	-.01	nvt	-.23
Zelfwaardering:						
1. Globale zelfwaardering	.01	-.02	.22	-.02	nvt	-.23
2. Cognitieve competentie	.58*	.60*	.19	-.35	nvt	-.56
3. Sociale acceptatie	-.25	-.38	-.20	.48	nvt	.12
4. Atletische competentie	-.10	.14	-.07	-.06	nvt	-.41
5. Uiterlijk	.44	.29	.30	.13	nvt	.29
6. Beroepscompetentie	.46	.46	.67*	-.48	nvt	-.37
7. Romantiek	.48	.42	.10	.23	nvt	.07
8. Gedragshouding	-.23	-.30	.08	-.30	nvt	.32
9. Hechte vriendschap	.06	.07	-.17	-.11	nvt	-.02
10. Relatie met ouders	.31	.30	.43	-.33	nvt	-.24

* Significant $p < .05$

** Significant $p < .01$

In tabel 42 is te zien dat bij de risicojongens normoverschrijdende spanningsbehoefte significant positief correleert met delinquent gedrag. De maatschappelijke aanvaarde vorm van spanningsbehoefte heeft tevens een hoge significante positieve correlatie met delinquent gedrag. Daarnaast correleert het ook positief met middelengebruik en onveilig vrijen. Een externe locus of control toont een significant positief verband met riskant verkeersgedrag. Daarnaast correleren actieve coping en de zelfwaarderingsschaal cognitieve competentie allebei positief met delinquent gedrag en middelengebruik. Tenslotte correleert de zelfwaarderingsschaal beroepscompetentie positief met onveilig vrijen.

5.10. Correlaties Toekomstoriëntatie en Risicogedrag

5.10.1. Inleiding

Door middel van een tweezijdige correlatieanalyse wordt gekeken in welke mate er een samenhang is tussen de verschillende vormen van risicogedrag en toekomstoriëntatie. Voor de jongens en meisjes op de middelbare school, evenals voor de risicojongens, zijn de correlaties apart uitgevoerd. De resultaten van deze correlatieanalyses zijn in de tabellen 43 tot en met 45 weergegeven.

5.10.2. Correlaties Toekomstoriëntatie bij jongens op de middelbare school

Tabel 43.

Correlaties tussen toekomstoriëntatie en de verschillende vormen van risicogedrag voor jongens op de middelbare school.

Jongens op de middelbare school						
	Delinquent gedrag	Middelen-gebruik	Onveilig vrijen	Gokken	Spijbelen	Risikant verkeers-gedrag
Toekomstoriëntatie	-.10	.07	-.03	.19	-.11	.06

* Significant $p < .05$

** Significant $p < .01$

5.10.3. Correlaties Toekomstoriëntatie bij meisjes op de middelbare school

Tabel 44.

Correlaties tussen toekomstoriëntatie en de verschillende vormen van risicogedrag voor meisjes op de middelbare school.

Meisjes op de middelbare school						
	Delinquent gedrag	Middelen-gebruik	Onveilig vrijen	Gokken	Spijbelen	Risikant verkeers-gedrag
Toekomstoriëntatie	.08	.09	.09	-.07	-.09	-.01

* Significant $p < .05$

** Significant $p < .01$

5.10.4. Correlaties Toekomstoriëntatie bij risicjongens

Tabel 45.

Correlaties tussen toekomstoriëntatie en de verschillende vormen van risicogedrag voor risicjongens.

Risicjongens						
	Delinquent gedrag	Middelen- gebruik	Onveilig vrijen	Gokken	Spijbelen	Risikant verkeers- gedrag
Toekomstoriëntatie	.45	.42	-.02	.30	nvt	.20

* Significant $p < .05$

** Significant $p < .01$

Uit de tabellen 43 tot en met 45 is zowel bij de jongens en meisjes op de middelbare school, als bij de risicjongens, geen enkele significante correlatie gevonden tussen toekomstoriëntatie en de verschillende vormen van risicogedrag.

5.11. Correlaties Youth Self Report en Risicogedrag

5.11.1. Inleiding

Door middel van een tweezijdige correlatieanalyse wordt gekeken in welke mate er een verband bestaat tussen de schalen van de Youth Self Report en de verschillende vormen van risicogedrag. Voor schoolgaande jongens en meisjes op de middelbare school, evenals de risicojongens zijn de correlatieanalyses apart uitgevoerd en verwerkt in tabellen. De resultaten van de correlatieanalyses worden in de tabellen 46 tot en met 48 weergegeven.

5.11.2. Correlaties Youth Self Report bij jongens op de middelbare school

Tabel 46.

Correlaties tussen de Youth Self Report en de verschillende vormen van risicogedrag voor schoolgaande jongens.

Jongens op de middelbare school						
	Delinquent gedrag	Middelen-gebruik	Onveilig vrijen	Gokken	Spijbelen	Risikant verkeers-gedrag
Teruggetrokken gedrag	.08	-.03	.07	.13	-.014	.21*
Lichamelijke klachten	-.06	-.09	-.09	.28**	-.08	.12
Angstig/depressief gedrag	-.10	-.08	.12	.08	-.11	-.10
Agressief gedrag	.07	.05	.22*	.25*	-.01	.22*

* Significant $p < .05$

** Significant $p < .01$

In tabel 43 is te zien dat bij de jongens op de middelbare school, teruggetrokken gedrag een significant positief verband heeft met riskant verkeersgedrag. De factor lichamelijke klachten heeft een significante positieve correlatie met gokken. Bij angstig/depressief gedrag worden geen correlaties gevonden met de risicogedragingen. Tenslotte correleert agressief gedrag positief met onveilig vrijen, gokken en riskant verkeersgedrag.

5.11.3. Correlaties Youth Self Report bij meisjes op de middelbare school

Tabel 47.

Correlaties tussen de Youth Self Report en de verschillende vormen van risicogedrag voor schoolgaande meisjes.

Meisjes op de middelbare school						
	Delinquent gedrag	Middelen-gebruik	Onveilig vrijen	Gokken	Spijbelen	Risikant verkeers-gedrag
Teruggetrokken gedrag	-.01	.08	.13	.11	-.08	.09*
Lichamelijke klachten	.05	.17*	.17	.11	-.08	.29**
Angstig/depressief gedrag	.05	.17	.17	.02	-.06	.21*
Agressief gedrag	.20*	.20*	.31**	.07	.14	.10

* Significant $p < .05$

** Significant $p < .01$

In tabel 44 is te zien dat voor de meisjes op de middelbare school, de eigenschappen teruggetrokken gedrag en angstig/depressief gedrag een significante positieve correlatie vertonen met risikant verkeersgedrag. Daarnaast is er ook een significante positieve correlatie gevonden tussen lichamelijke klachten en risikant verkeersgedrag en daarnaast met middelengebruik. Tenslotte vertoont agressief gedrag een significant positief verband met delinquent gedrag, middelengebruik en onveilig vrijen.

5.11.4. Correlaties Youth Self Report bij risicojongens

Tabel 48.

Correlaties tussen de Youth Self Report en de verschillende vormen van risicogedrag voor risicojongens.

Risicojongens						
	Delinquent gedrag	Middelen-gebruik	Onveilig vrijen	Gokken	Spijbelen	Risikant verkeers-gedrag
Teruggetrokken gedrag	.56*	.61*	.77**	-.50	nvt	-.23
Lichamelijke klachten	-.30	-.29	-.14	-.36	nvt	-.03
Angstig/depressief gedrag	.00	.03	.05	-.17	nvt	-.54*
Agressief gedrag	.16	.23	-.14	.14	nvt	-.46

* Significant $p < .05$

** Significant $p < .01$

In tabel 45 is te zien dat voor de risicojongens, de eigenschap teruggetrokken gedrag een hoog significant positief verband vertoont met delinquent gedrag, middelengebruik en onveilig vrijen. Angstig/depressief gedrag correleert significant negatief met riskant verkeersgedrag. Voor lichamelijke klachten en agressief gedrag zijn geen significante correlaties gevonden met de risicogedragingen.

6. Discussie

6.1. Persoonlijkheid en risicogedrag

6.1.1. Spanningsbehoefte

Hypothese 1a: Normoverschrijdende spanningsbehoefte hangt positief samen met alle vormen van risicogedrag.

In het onderzoek zijn wel significante correlaties gevonden tussen spanningsbehoefte en risicogedrag, echter er is geen correlatie tussen spanningsbehoefte en álle vormen van risicogedrag gevonden. Hypothese 1a dient in dit geval verworpen te worden. Voor de jongens op de middelbare school vertoont normoverschrijdende spanningbehoefte een positieve correlatie met onveilig rijden en spijbelen. Bij de meisjes op de middelbare school correleert normoverschrijdende spanningbehoefte positief met middelengebruik en ook met spijbelen. Bij de risicojongens is er enkel een positieve samenhang met delinquent gedrag. Dit resultaat is niet in overeenstemming met de literatuur (zie paragraaf 3.2.1). Waarom dit zo is, is moeilijk te verklaren. Wellicht zijn er op Curaçao andere factoren, eventueel ook buiten de factoren in het onderzoek, die invloed hebben op risicogedrag.

Hypothese 1b: Risicojongens hebben een hogere normoverschrijdende spanningsbehoefte dan jongens op de middelbare school.

Uit de t-toets blijkt dat risicojongens inderdaad gemiddeld een hogere score hebben voor normoverschrijdende spanningsbehoefte dan jongens op de middelbare school. De risicojongens hebben meer behoefte aan nieuwe en heftige belevenissen. Ze zijn eerder geneigd tot het nemen van fysieke en sociale risico's. Dit resultaat komt overeen met andere onderzoeken. Dit werd al eens eerder aangetoond door Zuckerman (1979). Recentelijk is het door Melissen en Teirlinck (2004) opnieuw aangetoond.

Hypothese 1c: Jongens op middelbare school hebben een hogere normoverschrijdende spanningsbehoefte dan meisjes op de middelbare school.

Bij de t-toets op geslacht blijkt dat de jongens op de middelbare school inderdaad significant hoger scoren dan meisjes op de middelbare school. Deze bevinding is in overeenstemming met de literatuur (zie paragraaf 3.2.1).

6.1.2. Impulsiviteit

Hypothese 2a: Impulsiviteit hangt positief samen met alle vormen van risicogedrag.

Aangezien er maar één significante positieve correlatie gevonden wordt, moet hypothese 2a verworpen worden. Alleen bij de meisjes op de middelbare school is er een positieve samenhang tussen impulsiviteit en delinquent gedrag. Bij de andere groepen worden er geen correlaties gevonden tussen impulsiviteit en de verschillende vormen van risicogedrag. Dit resultaat staat haaks op de bevindingen van Heijkants en Snijder (1999) die meerdere correlaties vonden tussen impulsiviteit en de verschillende vormen van risicogedrag.

Hypothese 2b: Risicjongens vertonen meer impulsief gedrag dan jongens op de middelbare school.

Hypothese 2b moet aan de hand van de resultaten uit dit onderzoek verworpen worden. Er is op het gebied van impulsiviteit geen significant verschil gevonden tussen jongens op de middelbare school en risicjongens. Beide groepen scoren rond het middelpunt van de schaal op impulsiviteit. Dit resultaat staat lijnrecht tegenover eerdere onderzoeksresultaten vermeld door Angenent (1991). Daar kwam naar voren dat delinquente/risicjongeren hoger scoren op impulsiviteit in vergelijking met 'gewone' jongeren. Opmerkelijk is het grote contrast tussen deze bevindingen en de bevindingen van Melissen en Teirlinck (2004). Zij vinden hoge waarden van impulsiviteit voor Antilliaanse jongens in Nederland.

Hypothese 2c: Jongens op middelbare school vertonen meer impulsiviteit dan meisjes op de middelbare school.

Ook voor geslacht werd geen significant verschil gevonden, dus hypothese 2c dient verworpen te worden. Beide groepen scoorden gemiddeld op impulsiviteit.

Aangezien het moeilijk is om de tegenstrijdige resultaten met betrekking tot impulsiviteit te verklaren, is het aan te raden om voor hypothese a, b en c een diepgaander onderzoek te verrichten op Curaçao.

6.1.3. Zelfhandhavingsagressie

Hypothese 3a: Zelfhandhavingsagressie hangt positief samen met alle vormen van risicogedrag.

Aangezien bij zowel de jongens en meisjes op de middelbare school als de risicojongens, het persoonlijkheidskenmerk zelfhandhavingsagressie niet met alle vormen van risicogedrag correleert, dient hypothese 3a verworpen te worden. Bij de jongens op de middelbare school worden echter de meeste positieve correlaties gevonden. Zelfhandhavingsagressie hangt bij deze groep samen met delinquent gedrag, middelengebruik, onveilig vrijen en spijbelen. Bij de meisjes op de middelbare school wordt alleen een samenhang gevonden met middelengebruik. Bij de risicojongeren is helemaal geen samenhang gevonden. Deze resultaten komen grotendeels overeen met de bevindingen van Heijkants en Snijder (1999). Zij vonden echter met name voor de meisjes op de middelbare school voor meerdere risicogedragingen positieve correlaties met zelfhandhavingsagressie.

Hypothese 3b: Risicojongens vertonen meer zelfhandhavingsagressie dan jongens op de middelbare school.

Er is in dit onderzoek geen significant verschil gevonden tussen de mate van zelfhandhavingsagressie bij jongens op de middelbare school en risicojongens. Beide groepen scoren in dit onderzoek net iets boven het middelpunt van de schaal op zelfhandhavingsagressie. Deze bevinding is in overeenstemming met de resultaten van Melissen en Teirlinck (2004).

Hypothese 3c: Jongens op middelbare school vertonen meer zelfhandhavingsagressie dan meisjes op de middelbare school.

Als we echter kijken naar de factor geslacht, blijkt dat er wel een significant verschil is. De jongens op de middelbare school scoren hoger dan de meisjes. Jongens hebben de neiging stoerder te willen overkomen. Conflicten lossen ze op een extraverte manier op. Ze laten niet snel over zich heen lopen en verdedigen wat van hen is en wat *belangrijk* voor hen is. Meisjes

lossen problemen liever op door erover te praten en niet meteen grof te worden of te gaan slaan. Meisjes zullen minder snel agressief worden in conflicten.

6.1.4. Locus of control

Hypothese 4a: Een extreme locus of control hangt positief samen met alle vormen van risicogedrag. Dit houdt in dat hoe extremer (zowel intern als extern) de locus of control is, des te meer risicogedrag door de jongeren gerapporteerd is.

Hypothese 4a dient verworpen te worden aangezien zowel de interne als de externe locus of control niet met alle vormen van risicogedrag samenhangt. Uit het onderzoek blijkt dat een externe locus of control bij jongens en meisjes op de middelbare school en bij de risicjongeren, op twee gevallen na, geen enkele keer positief correleert met de verschillende vormen van risicogedrag. Alleen bij de meisjes op de middelbare school en bij de risicjongens correleert de externe locus of control met riskant verkeersgedrag.

Het verwerpen van de hypothese dat een extreme locus of control positief samenhangt met alle vormen van risicogedrag, komt overeen met bevindingen van Heijkants en Snijder (1999).

Hypothese 4b: Risicjongens hebben een extremere locus of control dan jongens op de middelbare school.

In het onderzoek is gebleken dat er geen significant verschil is als gekeken wordt naar interne locus of control. Een significant verschil wordt daarentegen wel gevonden voor externe locus of control, echter niet in de verwachte richting. In het onderzoek scoren namelijk de jongens op de middelbare school hoger op externe locus of control dan de risicjongens. Dit resultaat is niet in overeenstemming met gevonden resultaten door Melissen en Teirlinck (2004). Zij vonden geen verschil tussen de twee groepen. Echter in een eerder onderzoek van Beke en Kleiman (1990) werd wel een verschil gevonden. In dat onderzoek scoorden de risicjongeren significant hoger. Hoe het komt dat in onderhavig onderzoek dit resultaat naar voren komt, zal verder onderzocht moeten worden.

Hypothese 4c: Er is geen verschil in locus of control bij jongens en meisjes op de middelbare school.

Voor geslacht is er, zowel op de interne als op de externe locus of control, geen significant verschil gevonden.

6.1.5. Zelfwaardering

Hypothese 5a: Zelfwaardering hangt negatief samen met alle vormen van risicogedrag.

Aangezien bij zowel de jongens en meisjes op de middelbare school als de risicojongens, de scores op de zelfwaarderingsschalen niet met álle vormen van risicogedrag correleren, dient hypothese 3a verworpen te worden. Hoewel de hypothese verworpen moet worden, zijn er wel degelijk enkele correlaties gevonden tussen de zelfwaarderingsschalen en de verschillende vormen van risicogedrag. De correlaties worden vooral gevonden bij de meisjes op de middelbare school. Daar zijn hoge negatieve correlaties te zien tussen globale zelfwaardering en de risicogedragingen delinquent gedrag, middelengebruik en onveilig vrijen. Ook zijn er voor de meisjes negatieve correlaties gevonden tussen cognitieve competentie en onveilig vrijen en cognitieve competentie en riskant verkeersgedrag.

De zelfwaarderingsschaal gedraghouding laat negatieve correlaties met middelengebruik en onveilig vrijen zien. Hechte vriendschap hangt negatief samen met gokken. Daarnaast is er een negatieve relatie tussen de zelfwaarderingsschaal relatie met ouders en middelengebruik en relatie met ouders en riskant verkeersgedrag.

Bij sommige correlaties is het echter lastig aan te geven naar welke kant het verband loopt. Is het zo dat een goede zelfwaardering leidt tot minder delinquent gedrag of leidt het feit dat een meisje niet delinquent is tot een betere zelfwaardering?

Bij de jongens op de middelbare school is er een negatief verband te zien tussen atletische competentie en riskant verkeersgedrag. Gedragshouding toont negatieve correlaties met gokken en spijbelen.

Tenslotte worden er bij de risicojongens hoge positieve correlaties gevonden bij de zelfwaarderingsschaal cognitieve competentie. Cognitieve competentie correleert met delinquent gedrag en met middelengebruik. Daarnaast is er een correlatie tussen beroepscompetentie en onveilig vrijen.

Hypothese 5b: Risicojongens hebben een lagere zelfwaardering dan jongens op de middelbare school.

Hypothese 5b dient verworpen te worden, aangezien niet voor alle zelfwaarderingsschalen geldt dat ze lager uitvallen bij risicojongens. Wat zelfwaardering betreft schatten risicojongens hun uiterlijk hoger in dan jongens op de middelbare school. Dit kan berusten op sociale

wenselijkheid. Het is een afgang om te zeggen dat ze niet aantrekkelijk zijn voor de vrouwen. Ook vinden dezelfde risicojongens dat ze sociaal beter geaccepteerd worden dan de jongens op de middelbare school. Dit kan veroorzaakt worden door het feit dat de risicojongens intern verblijven in een internaat of jeugdgevangenis. Ze zien hun eigen familie bijna nooit. Dit heeft tot resultaat dat de jongens waar ze mee samenwonen familie worden. Ze doen alles gezamenlijk. Het worden zogezegd broers van elkaar. Hierdoor voelen ze zich sociaal geaccepteerd. Voor de overige zelfwaarderingschalen werd geen significant verschil gevonden tussen jongens op de middelbare school en risicojongens.

Hypothese 5c: Meisjes op de middelbare school hebben een lagere zelfwaardering dan jongens op de middelbare school.

Als gekeken wordt naar de verschillen tussen jongens en meisjes op de middelbare school, dan blijkt dat wat betreft de zelfwaarderingschaal atletische competentie de jongens zichzelf hoger inschatten dan de meisjes. De jongens vinden zichzelf ver boven gemiddeld en de meisjes zitten tegen het gemiddelde aan. Het klopt dus inderdaad dat meisjes significant lager scoren op atletische competentie. Daarnaast scoren de meisjes significant lager op de zelfwaarderingschaal cognitieve competentie. Dit rijmt met het feit dat meisjes over het algemeen een lager zelfbeeld hebben. Ze schatten zichzelf lager in dan jongens.

Bij de zelfwaarderingschaal relatie met ouders scoren de jongens significant hoger dan de meisjes. De jongens vinden hun band met hun ouders beter dan de meisjes die vinden. Dit kan met name komen doordat meisjes strakker en strenger worden opgevoed terwijl jongens meer vrijheid hebben. Dit zorgt er wellicht voor dat jongens de band met hun ouders als beter inschatten.

6.1.6. Coping

Hypothese 6a1: Een passief reactiepatroon hangt positief samen met alle vormen van risicogedrag.

Hypothese 6a2: Een actief reactiepatroon hangt negatief samen met alle vormen van risicogedrag.

Uit onderzoek blijkt dat hypothese 6a1 verworpen dient te worden, aangezien een passief reactiepatroon, op één geval na, geen enkele keer positief correleert met de verschillende vormen van risicogedrag. Alleen bij de jongens op de middelbare school wordt een positieve samenhang gevonden tussen passieve coping en onveilig vrijen.

Hypothese 6a2 dient ook verworpen te worden. Er worden in dit onderzoek slechts drie correlaties gevonden tussen actieve coping en de verschillende vormen van risicogedrag. Bij de jongens op de middelbare school is er een positieve correlatie tussen actieve coping en onveilig vrijen. Bij de risicojongens correleert actieve coping hoog positief met delinquent gedrag en middelengebruik.

Hypothese 6b1: Risicojongens hanteren een passiever reactiepatroon dan jongens op de middelbare school.

Hypothese 6b2: Jongens op de middelbare school hanteren een actiever reactiepatroon dan risicojongens.

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat hypothese 6b1 aangenomen kan worden. Er is een significant verschil gevonden tussen de jongens op de middelbare school en de risicojongens. Het blijkt dat de risicojongens gemiddeld hoger scoren op passieve coping. Echter in onderzoek van Melissen en Teirlinck (2004) wordt geen verschil gevonden tussen beide groepen.

Wat actieve coping betreft, is er in dit onderzoek geen significant verschil gevonden tussen de twee groepen. Hypothese 6b2 dient aldus verworpen te worden. Dit komt overeen met bevindingen van het onderzoek van Melissen en Teirlinck (2004).

Hypothese 6c1: Meisjes op de middelbare school hanteren een passiever reactiepatroon dan jongens op de middelbare school.

Hypothese 6c2: Jongens op de middelbare school hanteren een actiever reactiepatroon dan meisjes op de middelbare school.

Bij passieve coping is er een significant verschil gevonden tussen jongens en meisjes op de middelbare school. De meisjes laten hogere scores zien op passieve coping. Bij problemen hebben meisjes blijkbaar meer de neiging om zich piekerend terug te trekken en de dingen somber in te zien. De resultaten van dit onderzoek komen overeen met eerdere bevindingen van Dumont, Leclerc en Pronovost (2000), waarin ook gevonden werd dat meisjes gebruik maken van passieve copingstrategieën, zoals zich zorgen maken en zichzelf de schuld geven. Voor het persoonlijkheidskenmerk actieve coping, is er tussen de jongens en de meisjes op de middelbare school geen verschil gevonden.

6.2. Toekomstoriëntatie en risicogedrag

Hypothese 7a: Toekomstoriëntatie hangt negatief samen met alle vormen van risicogedrag.

Hypothese 7a dient verworpen te worden op basis van dit onderzoek. Er is noch voor jongens en meisjes op de middelbare school, noch voor risicojongens een negatieve correlatie gevonden tussen toekomstoriëntatie en alle vormen van risicogedrag. Dit komt overeen met de onderzoeksresultaten van Melissen en Teirlinck (2004).

Hypothese 7b: Risicojongens hebben een negatievere toekomstoriëntatie dan jongens op de middelbare school.

Uitgaande van dit onderzoek, dient hypothese 7b verworpen te worden. Er is geen verschil gevonden tussen jongens op de middelbare school en risicojongens. Dit is in strijd met eerdere bevindingen zoals vermeld door Angenent (1991). Hij toonde aan dat risicojongeren een negatiever toekomstperspectief hebben dan schoolgaande jongeren. Dit resultaat komt echter wel overeen met onderzoek van Melissen en Teirlinck (2004). Zij vonden eveneens geen verschil.

Hypothese 7c: Er is geen verschil in toekomstoriëntatie tussen jongens en meisjes op de middelbare school.

In dit onderzoek is wat betreft toekomstoriëntatie ook geen verschil gevonden tussen jongens en meisjes op de middelbare school.

Bij al deze resultaten kan trouwens opgemerkt worden dat geen van de groepen een negatieve toekomstoriëntatie had. De gemiddelden laten een positieve kijk op de toekomst zien. Dus ondanks de hoge werkeloosheid en de slechte kansen op de arbeidsmarkt hebben de jongeren op Curaçao vertrouwen in de toekomst. Men dient rekening te houden met het feit dat in dit onderzoek een beperkt meetinstrument gebruikt is. Er is slechts gebruik gemaakt van een klein aantal vragen. De toekomstvragenlijst heeft meerdere facetten. Hiervoor wordt verwezen naar het onderzoek van Emmen (2003). Naar de samenhang tussen toekomstoriëntatie en risicogedrag is nog maar heel weinig onderzoek gedaan. Wellicht kan door toekomstig onderzoek meer duidelijkheid worden verkregen over dit resultaat.

6.3. Youth Self Report en risicogedrag

Wat teruggetrokken gedrag betreft, vertonen de risicojongens meer teruggetrokken gedrag dan schoolgaande jongens. Dit rijmt niet met hun profiel. Te verwachten valt dat deze jongens brutaler zouden zijn en dat ze niet bang zijn om iets te doen of te zeggen. Wat hiermee samen kan hangen is het feit dat risicojongens ook meer angstig/depressief gedrag vertonen. Als iemand depressief is, heeft hij ook vaker de neiging om weg te kruipen en zich nergens mee en met niemand te bemoeien. Het kan zijn dat het teruggetrokken gedrag hieruit voortkomt. De jongens verblijven intern, missen hun eigen familie en vrienden. Hun toekomst is tamelijk onzeker. Hierdoor zouden ze bang kunnen zijn, bang voor het onbekende. En dit kan weer leiden tot depressie, wat op zijn beurt dan weer leidt tot het teruggetrokken gedrag.

Indien we kijken naar agressie, is er in dit onderzoek geen significant verschil gevonden op de factor geslacht. De beide groepen scoren gemiddeld op agressie. Dit resultaat komt overeen met het resultaat van het onderzoek van Dumont, Leclerc en Pronovost (2000). Zij vinden in hun onderzoek ook geen verschil tussen jongens en meisjes.

Tevens blijkt uit het onderzoek dat meisjes meer internaliserende problematiek vertonen. In het onderzoek scoren de meisjes hoger dan de jongens op de factoren teruggetrokken gedrag en angstig depressief gedrag. Dit komt overeen met bevindingen van Luijpers, Overbeek en Meeus (2001) en van Dumont, Leclerc en Pronovost (2000). Jongens blijken volgens Luijpers, Overbeek en Meeus (2001) meer externaliserende problematiek te hebben. Externaliserende problemen betreffen onder meer crimineel gedrag, wapenbezit, drankmisbruik, drugsgebruik, roken en spijbelen. In onderzoek van Dumont et al. (2000) is dit resultaat eveneens gevonden. Uit dit onderzoek blijkt dat jongens inderdaad significant hoger scoren wat betreft spijbelen, riskant gedrag in het verkeer en delinquent gedrag.

Bij sommige correlaties (de 'a' hypothesen) is echter niet te zeggen naar welke kant het verband is. Leidt een slechte gedragshouding tot drugsgebruik of leidt het drugsgebruik tot een slechte gedragshouding? Door toekomstig onderzoek zou hier eventueel meer informatie over verkregen kunnen worden.

6.4. Risicogedrag bij Curaçaose jongeren

Aangezien het thema risicogedrag nogal een gevoelig onderwerp betreft, kan het zijn dat de vragen niet helemaal naar waarheid zijn beantwoord. Dit kan op verschillende manieren gebeuren. Aan de ene kant door het vertoonde risicogedrag, bijvoorbeeld uit stoerheid, te overdrijven. Aan de andere kant kan het vertoonde risicogedrag, bijvoorbeeld uit schaamte, afgevlakt worden. Over het algemeen echter, lijkt het erop dat de vragenlijst serieus en eerlijk is ingevuld.

Met betrekking tot risicogedrag in het algemeen, zijn veel van de vragen voornamelijk voor de risicjongens niet in te vullen. Dit aangezien deze vragen van toepassing zijn op de afgelopen week of maand. Dat is de periode dat ze intern verbleven en dus niet de mogelijkheid hebben gehad om deel te nemen aan bijvoorbeeld het verkeer. De risicjongens hebben deze vragen echter wel ingevuld met aantallen die voor hen op dat moment, het moment van hun intern verblijf, van toepassing waren. Hierdoor het lijkt alsof ze evenveel en soms zelfs minder risicogedrag vertonen dan schoolgaande jongens.

Uit de resultaten valt af te leiden dat de jongens over het algemeen meer risicogedrag vertonen dan meisjes. Jongens blijken met name hoger te scoren op de factoren riskant verkeersgedrag, spijbelen en delinquent gedrag. Deze gegevens komen overeen met de bevindingen van Heijkants en Snijder (1999). Het feit dat jongens vaker delinquent gedrag vertonen blijkt ook uit onderzoek van Hawkins (1996) en Van der Ploeg en Scholte (1998). De verschillen op de factoren middelengebruik, onveilig vrijen en gokken zijn voor jongens en meisjes niet significant.

Bij de variabele verkeersgedrag kan de volgende aantekening gemaakt worden. Sommige vragen zullen op Curaçao niet zozeer van toepassing zijn, aangezien sommige dingen die in Nederland wel verplicht zijn, dit op Curaçao niet zijn. Een voorbeeld hiervan is het bezitten van een verzekering of rijbewijs voor een scooter.

Uit de t-toets tussen de jongens op de middelbare school en de risicjongens blijkt dat de risicjongens significant hoger scoren bij delinquent gedrag en bij riskant verkeersgedrag. Volgens de resultaten is er voor de variabele spijbelen geen significant verschil voor de factor risico. Jongens op de middelbare school spijbelen evenveel als risicjongens. Maar gezien het feit dat veel van de risicjongens een opleiding volgen op de GOG of in het internaat volgens

een strak schema, dat spijbelen niet toelaat, kunnen de conclusies voor deze groepen achterwege blijven.

Wat betreft gokken wordt in het onderzoek geen verschil gevonden tussen jongens en meisjes. Dit staat lijnrecht tegenover het resultaat van onderzoek van Van de Laar, Mulder, Paijmans en Tielen (2004). Zij vonden dat jongens twee keer zo vaak gokken als meisjes. Zeker op Curaçao was de verwachting dat er veel gegokt zou worden, omdat men bijna overal op straat loten-verkooppunten tegenkomt. De loterijen zijn heel laagdrempelig. Elke dag is er een trekking en de loten zijn al te koop voor 50 cent.

6.5. Achtergrondfactoren in relatie tot risicogedrag

Naast persoonlijkheidskenmerken spelen ook verschillende achtergrondfactoren een rol bij het vertonen van risicogedrag. In het onderzoek zijn vijf achtergrondfactoren meegenomen te weten: leeftijd, schooltype, gezinssamenstelling, arbeidsparticipatie van de ouders en afkomst.

6.5.1. Leeftijd

Indien gekeken wordt naar leeftijd, is te zien dat bij delinquent gedrag het gemiddelde vanaf twaalf tot en met zestien jaar steeds omhoog gaat met de leeftijd. Daarna neemt het geleidelijk weer af. Dit resultaat komt overeen met literatuur (zie Inleiding). Dit zelfde patroon is te zien bij het risicogedrag spijbelen.

Bij onveilig vrijen is te zien, dat naarmate de jongeren ouder worden, ze ook vaker zonder voorbehoedsmiddel vrijen. Een verklaring hiervoor is dat de jongeren tussen de 12 en 15 jaar, nog niet seksueel actief zijn. Hierdoor scoren ze een '0' op de vraag of ze vrijen zonder voorbehoedsmiddel. Deze '0' betekent bij deze groep eigenlijk dat ze nog nooit hebben gevreeën en dus niet dat ze nog nooit zonder voorbehoedsmiddel hebben gevreeën. In de toekomst wordt aangeraden om van te voren in de vragenlijst specifiek de vraag op te nemen, die vraagt of de jongere wel of niet seksueel actief is. Bij een 'ja' antwoord volgt de vraag hoe vaak de jongere een voorbehoedsmiddel gebruikt. Bij een 'nee' antwoord slaat de jongere de volgende vraag over.

Bij verkeersgedrag is er een trend waar te nemen dat het gedrag riskanter wordt naarmate de jongere ouder wordt. Een verklaring hiervoor kan zijn dat op oudere leeftijd een jongere meer keuze heeft wat betreft het vervoermiddel. De jongeren hebben niet alleen een scooter, maar ook mogelijk een auto tot hun beschikking, waardoor het risico van riskant verkeersgedrag kan toenemen.

Voor de risicogedragingen gokken en middelengebruik blijft het gemiddelde, als gekeken wordt naar leeftijd, constant. Hieruit kan, in dit onderzoek, geconcludeerd worden dat leeftijd geen invloed heeft op gokken en middelengebruik.

6.5.2. Schooltype

Over het algemeen blijkt dat hoe lager het schooltype, hoe meer risicogedrag vertoond wordt door de jongeren. Dit komt overeen met eerder onderzoek van Nijboer en Dijksterhuis (1983) en Junger-Tas en Kruissink (1987) in Luijpers, Overbeek en Meeus (2001). In deze onderzoeken werd aangetoond dat lichtere vormen van delinquent gedrag gepaard gaan met een lager schoolniveau. Voor de risicogedragingen riskant verkeersgedrag en gokken, blijkt dat VSBO welzijn/zorg/administratie en VSBO techniek leerlingen gemiddeld duidelijk hoger scoren dan de leerlingen op andere schooltypes. Zij vertonen dus meer riskant verkeersgedrag en gokken vaker. Daarnaast is voor middelengebruik een trend waar te nemen dat leerlingen van VSBO techniek meer drugs gebruiken dan leerlingen op andere schooltypes. De leerlingen van VSBO zorg/welzijn/administratie hebben een hoger gemiddelde als gekeken wordt naar onveilig vrijen.

In tegenstelling tot de vorige resultaten van risicogedrag, blijkt dat op het VSBO zorg/welzijn/administratie en VSBO TKL (voormalig MAVO) het minst wordt gespijbeld. Dit komt waarschijnlijk door het strengere schoolbeleid. Opvallend genoeg is er in het onderzoek voor delinquentie geen verschil gevonden in de gemiddelden van de verschillende schooltypes.

6.5.3. Gezinssamenstelling

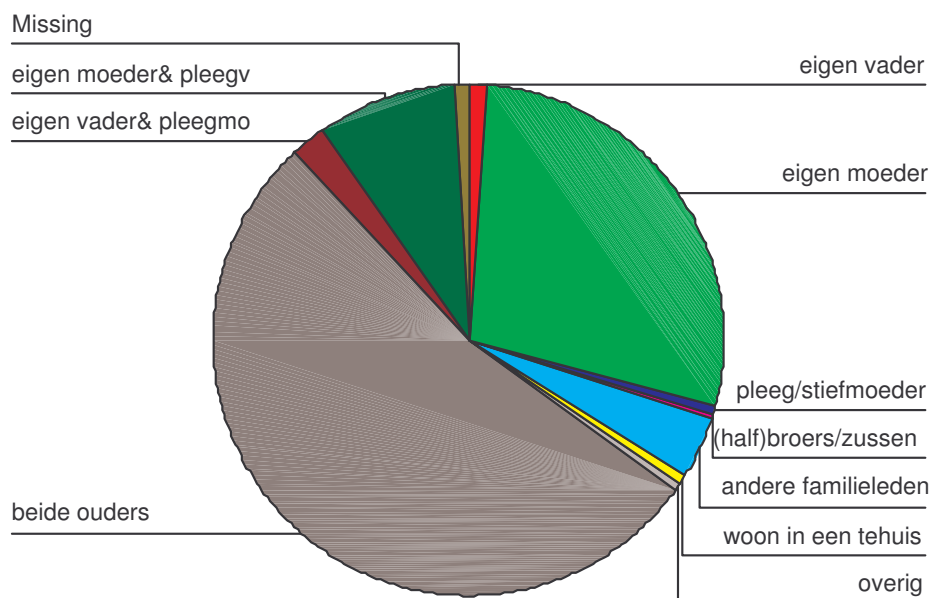
Er is veel onderzoek gedaan naar de effecten van het uiteenvallen van een gezin en het opvoeden van éénoudergezinnen. In figuur 6.1 op de volgende bladzijde, is te zien dat slechts 53.3% van de onderzochte jongeren bij beide biologische ouders woont. Niet ieder éénoudergezin is het gevolg van echtscheiding of verlating. Maar liefst 28% van de jongeren geeft aan dat hun moeder het gezinshoofd is. Dit hoge percentage kan het gevolg zijn van veel ongehuwde tienermoeders. Jonge tienermoeders hebben vaak een lagere opleiding genoten en een laag inkomen. Vanwege hun slechtere financiële positie komen ze vaak terecht in de armere wijken waar vaak crimineel gedrag voorkomt. Uit onderzoek is gebleken dat in gezinnen waar de moeder er alleen voor staat, risicogedrag het meest voorkomt (Junger-Tas, Cruyff, Van der Looij-Janssen en Reelick, 2003). Uit dit onderzoek kwam naar voren dat meisjes betreffende het aantal delicten het hoogst scoorden als ze alleen door hun

moeder werden opgevoed. Jongens scoorden het hoogst als ze door hun moeder en een stief/pleegvader werden opgevoed.

Naast vrouwen spelen mannen een belangrijke rol door hun afwezigheid. Deze mannen vinden het niet erg om kinderen bij meerdere vrouwen te krijgen, omdat het al meerdere generaties in de maatschappij voorkomt. Dit wordt zelfs enigszins beschouwd als bewijs van mannelijkheid. Dit kan enigszins verklaard worden als een erfenis uit de slaventijd, waarbij de sterkste slaven kinderen moesten verwekken bij meerdere vrouwen. Dat de rol van de vader belangrijk is, wordt ondersteund door onderzoek waaruit blijkt dat de rol van de vader als opvoeder en zijn relatie met de jongere van belang is bij de ontwikkeling van pro-sociaal dan wel delinquent gedrag (Johnson, 1987 in Junger-Tas et al., 2003).

gezinssamenstelling

Figuur 6.1: Gezinssamenstelling.

Uit de resultaten van de t-toets is te zien dat voornamelijk jongeren die uit een éénooudergezin komen, met alleen de moeder aan het hoofd en/of de aanwezigheid van een stiefvader, een significante samenhang hebben met verschillende vormen van risicogedrag. Uit de t-toets is gebleken dat jongeren die opgevoed worden door beide biologische ouders, significant minder

delinquent gedrag vertonen dan jongeren die alleen door hun moeder worden opgevoed. Dit komt overeen met onderzoek van Junger-Tas et al. (2003). Daar werd gevonden dat jongeren die met beide biologische ouders wonen minder roken, drinken, gokken en ook minder softdrugs gebruiken.

Daarnaast scoren in dit onderzoek jongeren die alleen door hun moeder worden opgevoed significant hoger op de zelfwaarderingschaal beroepscompetentie. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat éénverdieners, vaak alleenstaande moeders, het financieel moeilijker hebben, waardoor de kinderen van deze huishoudens vaker een bijbaan moeten nemen of vaker moeten helpen in en rond het huis, waardoor ze zich meer beroepscompetent voelen.

Uit de t-toets blijkt dat jongeren die door hun moeder worden opgevoed, significant hoger scoren dan jongeren die door hun biologische ouders worden opgevoed, wat betreft de zelfwaarderingschaal relatie met ouders. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de moeder, door het ontbreken van een partner, sneller naar haar eigen kinderen gaat voor steun en vertrouwen.

Verder blijkt dat jongeren, die met hun moeder en een stief/pleegvader wonen, op drie van de tien schalen van zelfwaardering verschillen in vergelijking met jongeren die bij hun biologische ouders wonen. Jongeren die door hun biologische ouders worden opgevoed, scoren significant hoger voor sociale acceptatie en vriendschap dan kinderen die opgevoed worden in een éénoudergezin. Een mogelijke verklaring hiervoor kan liggen in het feit, dat aangezien de biologische vader niet aanwezig is, deze jongeren het gevoel hebben dat ze verlaten zijn. Ze hebben moeite, of zijn niet in staat, om zich te binden en hechte relaties aan te gaan. Ze zijn bang dat de ander ze op een dag zal verlaten.

6.5.4. Arbeidsparticipatie van ouders

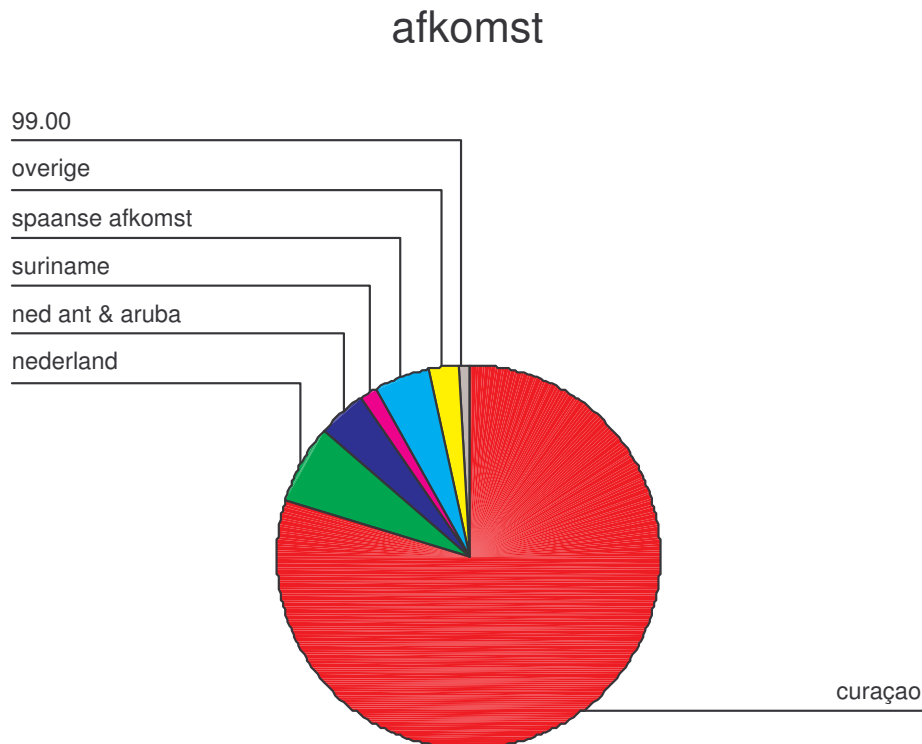
Uit het onderzoek blijkt dat de arbeidsparticipatie van ouders geen invloed heeft op het risicogedrag van de jongeren. Er zijn geen significante verschillen gevonden

6.5.5. Afkomst

Er zijn geen significante verschillen te vinden aangaande delinquentie en persoonlijkheidsfactoren als gekeken wordt naar afkomst van de jongeren. Opmerkelijk is dat Nederlandse jongeren op Curaçao een significant hogere externe locus of control hebben dan Curaçaose jongeren.

In onderstaand figuur wordt de afkomst weergegeven van de jongeren.

Figuur 6.2: Afkomst.

6.6. Conclusie

Naar aanleiding van de voorafgaande resultaten zijn de volgende algemene uitspraken te doen over jongeren op Curaçao. Jongeren in het algemeen vertonen een hoge mate van zelfhandhavingsagressie. Dat wil zeggen dat ze vaker overgaan tot verbaal of fysiek geweld als ze voor zichzelf moeten opkomen. Voornamelijk de jongens die vaak probleemgedrag vertonen, (zowel schoolgaande als risicojongens) vertonen een hoge mate van zelfhandhavingsagressie. Dit is terug te zien in de hoge mate van geweldsdelicten op Curaçao. Al van jongs af aan zijn ze gewend agressief gedrag te vertonen als verdedigingsmiddel.

De globale zelfwaardering van Curaçaose meisjes is bepalend voor het feit of ze wel of niet probleemgedrag vertonen. Bij meisjes is te zien dat een hogere mate van zelfwaardering vaak gepaard gaat met minder probleemgedrag. Echter deze relatie kan ook omgekeerd zijn. Het niet vertonen van probleemgedrag kan leiden tot een hogere zelfwaardering.

Tegen de verwachting in, zijn er bij impulsiviteit geen significante verschillen gevonden tussen de groepen. Dit kan komen doordat het begrip ‘impulsiviteit’ op Curaçao een andere betekenis heeft dan wat het volgens de Nederlandse normen heeft. Het begrip zelfhandhavingsagressie (“Als iemand je in de reden valt, wordt je dan wel eens grof?” , “Als iemand je tegenwerkt, sla je de ander dan wel eens?”) vertoont volgens Curaçaose normen veel overeenkomsten met impulsiviteit. De zelfhandhavingsagressie vragen sluiten ook beter aan bij hun belevingswereld. Dit kan een verklaring zijn voor het feit dat er geen significante verschillen zijn gevonden voor impulsiviteit.

6.7. Aanbevelingen

Bij vervolgonderzoek wordt aangeraden om vraag 14 van de risicovragenlijst te verduidelijken (zie bijlage 2). Veel jongeren interpreteren deze vraag als: “Heb je ooit met iemand geveeën zonder condoom?”. Ze vergeten de andere voorbehoedsmiddelen, zoals de pil. Hierdoor kan de score voor deze vraag als minder betrouwbaar gezien worden. Tevens is het aan te raden om de lengte van de vragenlijst te herzien. Voor sommige jongeren is het moeilijk om hun concentratie voor een langere tijd vast te houden. Hierdoor zijn de antwoorden op de laatste items wellicht minder betrouwbaar.

Om bij vervolgonderzoek beter te kunnen generaliseren, is het aan te raden om een grotere groep risicojongeren te hebben. Om deelname van deze groep jongeren te motiveren, kan men denken aan een beloningssysteem, waarbij er sprake is van bijvoorbeeld strafvermindering of het toekennen van privileges.

Aangezien de meeste jongeren op Curaçao de Nederlandse taal niet als moedertaal hebben, zou een vertaling van de vragenlijst in het Papiaments de afname vergemakkelijken. Het zou minder tijd in beslag nemen en je voorkomt dat de jongeren, indien ze een vraag niet helemaal snappen, zomaar wat invullen omdat ze niet de moeite nemen om de onderzoeker te vragen om een vertaling.

Naar de samenhang tussen zelfhandhavingsagressie en de verschillende vormen van risicogedrag is echter nog maar weinig onderzoek verricht. In toekomstig onderzoek kan mogelijk meer duidelijkheid verkregen worden over dit verband.

Ook naar de samenhang tussen toekomstoriëntatie en risicogedrag is nog maar heel weinig onderzoek gedaan. Wellicht kan door toekomstig onderzoek meer duidelijkheid worden verkregen over deze relatie.

Referenties

Aken, M.A.G. van, & Heutinck, C. (1998). Persoonlijkheid tijdens de basisschoolleeftijd als voorloper van probleemgedrag in de late adolescentie. In M. Junger, & J. Donkers (Red), *Daders en slachtoffers en andere tegenslag* (pp. 109-132). Amsterdam: University Press.

Angenent, H. (1991). *Achtergronden van jeugdcriminaliteit*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Angenent, H. (1993). *Opvoeding en persoonlijkheidsontwikkeling*. Nijkerk: Uitgeverij Intro.

Angenent, H.L.W. (1974). *Opvoeding, persoonlijkheid en gezinsverhouding in verband met criminaliteit*. Proefschrift Sociale Wetenschappen. Groningen: Tjeenk Willink.

Arnett, J.J. (1996). Sensation seeking, aggressiveness, and adolescent reckless behaviour. *Personality and individual differences*, 20 (6), 693-702.

Bakker, J. (2004). *Potentiële risicogroep voor onveilig vrijen wordt steeds jonger*. Opgehaald op 2 november 2004 van http://www.rivm.nl/vtv/data/kompas/determinanten/exogeen/seksueel_gedrag/sexgedrag_omvang.htm

Beke, B.M.W.A., & Kleiman, M. (1990). *Recreatie, recreatiegedrag en recreatiecriminaliteit in Nederland*. Utrecht: uitgeverij SWP.

Beke, B.M.W.A., Ferwerda, H., Laan, P. van der, & Wijk, A. van (1998). *De dunne draad tussen doorgaan en stoppen: allochtone jongeren en criminaliteit*. Utrecht: SWP.

Bérénos, F.J.M. (1996). *GOG, op weg naar...* Willemstad: Gouvernements Opvoedings Gesticht.

Boer, E. de, Careman, J., Heijnen, J.F.A.A.M., & Swinkels, H.F.M. (1996). *Risikant gedrag bij scholieren in het Stadsgewest 's-Hertogenbosch*. GGD Stadsgewest 's-Hertogenbosch.

- Brinks, M. (2004). *Jongeren vrijen onveilig*. Opgehaald op 3 november 2004 van <http://krant.telegraaf.nl/krant/vrouw/teksten/vrouw.reportages.onveiligvrijen.html>
- Brown, R., & Marcoulides, G.A. (1996). A cross-cultural comparison of the Brown locus of control scale. *Educational and psychological measurement*, 56 (5), 858-863.
- Buss, A.H., & Plomin, R. (1984). *Temperament: early developing personality traits*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Carver, C.S., & Scheier, M.F. (2000). *Perspectives on personality (4th edition)*. Boston: Allyn and Bacon.
- Cattell, R.B. (1965). *The scientific analysis of personality*. Harmondsworth: Penguin.
- CBS (2003). *Jeugd 2003, cijfers en feiten*. Uitgever: Centraal Bureau voor de Statistiek. Opgehaald op 26 september 2004 van <http://www.cbs.nl/nl/publicaties/recent-verschenen/jeugd/jeugd-2003.htm>
- CBS census (2001). Central Bureau of Statistics Netherlands Antilles. *Fourth population and housing census Netherlands Antilles* [CD-ROM]. Beschikbaar: Central Bureau of Statistics Netherlands Antilles
- Dumont, M., Leclerc, D. & Pronovost, J. (2000). Psychopathological profiles and coping strategies at adolescence. *European review of applied psychology*, 50 (1), 70-79.
- Eigeman, M., & Elissen, E. (1993). *Zelfconcept en toekomstoriëntatie van delinquente jongens*. Doctoraalscriptie toegepaste sociale psychologie. Tilburg: Katholieke Universiteit Brabant.
- Emmen, J. (2003). *Later als je groot bent.....* Doctoraalscriptie Kinder- en Jeugdpsychologie. Tilburg: Universiteit van Tilburg.
- Evers, A., van Vliet-Mulder, J.C., & Groot, C.J. (2000). *Documentatie van tests en testresearch in Nederland*. Zaandijk: Heijnis.

Eysenk, H.J. (1996). Personality and crime: Where do we stand? *Psychology, Crime and Law*, 2, (3), 143-152.

Feij, J.A. (1978). *Temperament: onderzoek naar de betekenis van extraversie, emotionaliteit, impulsiviteit en spanningsbehoefte*. Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam. Amsterdam: Academische pers.

Feij, J.A. (1984). *Adolescenten Temperament Lijst (ATL)*. Lisse: Swets & Zeitlinger.

FMA (1999). Fundashon pa maneho di adikshon. *Biba liber di adikshon*. Curaçao: Willemstad.

Hawkins, D.J. (1996). *Delinquency and crime: current theories*. Cambridge: Cambridge University Press.

Heiden-Attema, N., & van der; Bol, M.W. (2000). *Moeilijke jeugd: risico- en protectieve factoren en de ontwikkeling van delinquent gedrag in een groep risicojongeren*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.

Heijkants, A.A.H., & Snijder, B. (1999). *Risicogedrag van jongeren en persoonlijkheid*. Doctoraalscriptie Kinder- en Jeugdpsychologie. Tilburg: Universiteit van Tilburg.

Huize Rose Pelletier. *Jaarverslag 2002*. Curaçao: Willemstad.

Huizing, D. (2004). *Schizofrenie*. Opgehaald op 8 september 2004 van <http://home-12.tiscali.nl/~dhuizing/schizofrenie/schizofrenie.html>

Jansen, W., & Feltzer, M. (2002) Follow-up en belevingsonderzoek bij jeugdigen uit een behandelingstehuis. *Tijdschrift voor orthopedagogiek*, 41, 332-345.

Jellinek Preventie en Consultancy (1997a). *Hasj en weed, de informatie*. Amsterdam: Raddraaier.

Jellinek Preventie en Consultancy (1997b). *Ecstasy, de informatie*. Amsterdam: Raddraaier.

Jellinek Preventie en Consultancy (1997c). *Heroïne en methadon, de informatie*. Amsterdam: Raddraaier.

Jellinek Preventie en Consultancy (1997d). *Cocaïne, de informatie*. Amsterdam: Raddraaier.

Junger, M., & Polder, W. (1991). *Achtergronden van delinquent gedrag onder jongens uit etnische minderheden*. Gouda: Quint Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.

Junger, M., Vinken, H., Laan, A van der, Diepstraten, I., & Akker, P. van den (1998). *Jongeren en risicogedrag: definities, trends en factoren*. Rijswijk: Ministerie van VWS.

Junger-Tas, J., Cruyff, M.J.L.F., Van de Looij-Jansen, P.M. & Reelick, F. (2003). *Etnische minderheden en het belang van binding*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Klooster, E.M., Van Hoek, A.J.E., & C.A. van 't Hoff (1999). *Allochtonen en strafbeleving*. Uitgever: Ministerie van Justitie.

Kromhout, M., & San, M. van (2003). *Schimmige werelden. Nieuwe etnische groepen en jeugdcriminaliteit*. Meppel: Boom juridische uitgevers.

Laar, A. van de, Mulder, M., Pajmans, I., & Tielen, H. (2004). *Vrije tijd en gokken*. Opgehaald op 26 oktober 2004 van <http://www.ggdzhn.nl/pool/1/documents/Factsheet%20Vrije%20tijd%20en%20gokken%20120504.pdf>

Lazarus, R.S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer.

Leeflang, O. (2004). *Sociale dienstplicht: van kansarm tot kansrijk*. Curaçao: Willemstad.

Loeber, R., Slot, W., & Sergeant, J.A. (2001). *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Lohman, B. J., & Jarvis, P. A. (2000). Adolescent stressors, coping strategies, and psychological health studied in the family context. *Journal of youth and adolescence*, 29 (1), 15-43.

Luijpers, B. (2004). *Delinquentie onder jongeren*. Opgehaald op 5 november 2004 van <http://ublad.warande.uu.nl/ubladen/31/34/06delinquentie.html>

Luijpers, E.T.H. (2003). *Intentie tot exploratie, sociale binding en delinquent gedrag van Nederlandse jongeren*. Proefschrift Universiteit Utrecht. Utrecht: Universiteit van Utrecht.

Luijpers, E.T.H., Overbeek, G.J., & Meeus, W. (2001). *Risicogedrag van adolescenten 2: prevalentie, persistentie en samenhang*. Assen: Van Gorcum.

Melissen, D.A.H.C. & Teirlinck, D.J.A. (2004). *Risicogedrag en persoonlijkheid & toekomstoriëntatie*. Doctoraalscriptie Kinder- en Jeugdpsychologie. Tilburg: Universiteit van Tilburg.

Meulen, M. van der (1993). Zelfbeeld en psychisch functioneren. *Kind en Adolescent*, 3, 115-126.

Mieremet, M.E.C. (1998). *Zelfbeeld en psychisch functioneren van Nederlandse en allochtone jongeren*. Doctoraalscriptie Kinder- en Jeugdpsychologie. Tilburg: Universiteit van Tilburg.

Ministerie van Binnenlandse Zaken/ CRIEM nota (1997) in Van Dijk, J.J.M., Sagel-Grande, H.I., Toornvliet, L.G. (1998). *Actuele criminologie*. Lelystad: Koninklijke Vermande.

Nederlands Politie Instituut (2004). *Jeugdcriminaliteit*. Opgehaald op 10 september 2004 van <http://www.politie.nl/Overige/PolitieABC/Criminaliteit/jeugdcriminaliteit.asp>

Olah, A. (1995). Coping strategies among adolescents: a cross-cultural study. *Journal of adolescence*, 18 (4), 491.

- Oostwegel, R.J. (1993). *Zelfwaardering: het probleem van een laag eigen beeld*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Ploeg, J.D. van der, & Scholte, E.M. (1990). *Lastposten of slachtoffers van de samenleving*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Ploeg, J. van der (1998). *Had me dat eerder verteld*. Utrecht: SWP.
- RIVM (2004). *Wereld Aids Dag*. Opgehaald op 8 december 2004 van <http://www.rivm.nl/volksgezondheid/infectieziekten/soa/HIV-AIDS.jsp>
- Rotter, J.B. (1972). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. In J.B. Rotter, J.E. Chance, & E.J. Phares (Eds.), *Application of a social learning theory of personality* (p. 260-295). New York: Holt, Reinhard & Winston.
- Schoonus, M. (1998). *Zelfbeeld en riskante gewoonten van jongeren*. Doctoraalscriptie Kinder- en Jeugdpsychologie. Tilburg: Universiteit van Tilburg.
- Schreurs, P.J.G., Willinge, G. van de, Brosschot, J.F., Tellegen, B., & Graus, G.H.M. (1993). *De Utrechtse Coping Lijst: UCL. Omgaan met problemen en gebeurtenissen. Herziene handleiding*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Snijder, A. (2003). Jong en crimineel. *Algemeen Dagblad Caribbean*. Nr.10 pag.7.
- Stam, H., Mensink, C., & Zwart, W.M. de (1998). *Jeugd en riskant gedrag 1997: Roken, drinken, drugsgebruik en gokken in het voortgezet speciaal onderwijs en spijbelopvangprojecten*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Stichting Kinderoorden Brakkeput. *Jaarverslag 2000*. Curaçao: Willemstad.
- Tedeschi, J.T. (1997). Asocial interactionist interpretation of the motives for youth violence. In D.W. Osgood (Ed.), *Motivation and Delinquency: Volume 44 of the Nebraska Symposium on Motivation* (pp. 179-222). Lincoln: University of Nebraska Press.
- Tilburgse boefjes naar ordeschool (2004, 23 oktober). *Limburgs Dagblad*.

Trimbos-instituut (1998). *Wat iedereen over drugs zou moeten weten. Kenmerken van diverse middelen*. Utrecht.

Trimbos-instituut (2004a). *Drugs en verslaving: Alcohol. Gebruik onder jongeren*. Opgehaald op 15 oktober 2004 van <http://www.trimbos.nl/default4831.html>

Trimbos-instituut (2004b). *Drugs en verslaving: Tabak. Gebruik onder jongeren*. Opgehaald op 15 oktober 2004 van <http://www.trimbos.nl/default4975.html>

Trimbos-instituut (2004c). *Drugs en verslaving: Cannabis. Gebruik algemeen*. Opgehaald op 3 november 2004 van <http://www.trimbos.nl/default4847.html?back=1>

Trimbos-instituut (2004d). *Drugs en verslaving: Cannabis. Gebruik onder jongeren*. Opgehaald op 3 november 2004 van <http://www.trimbos.nl/default4853.html>

Trimbos-instituut (2004e). *Drugs en verslaving: Ecstasy. Gebruik onder jongeren*. Opgehaald op 3 november 2004 van <http://www.trimbos.nl/default4939.html>

Trimbos-instituut (2004f). *Drugs en verslaving: Cocaïne. Gebruik onder jongeren*. Opgehaald op 16 oktober 2004 van <http://www.trimbos.nl/default4902.html>

Trimbos-instituut (2004g). *Drugs en verslaving: Heroïne. Wie gebruiken het?* Opgehaald op 16 oktober 2004 van <http://www.trimbos.nl/default1419.html>

Twisk, D. (2004). *Jongeren zijn echt een risicogroep in het verkeer*. Opgehaald op 20 oktober 2004 van <http://scholieren.nrc.nl/weekkrant/2002/15/3.shtml>

Veerman, J.W., & Swennenhuis, P.B. (1997). Nederlandse Harterschalen voor het vaststellen van het zelfconcept van kinderen en adolescenten. *Tijdschrift voor orthopedagogiek*, 36, 15-29.

Visser, M. (1993). *Cognitive characteristics of teacher defined impulsivity*. Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam.

Zuckerman, M (1979). *Sensation seeking: Beyond the optimal level of arousal*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Bijlage 1: Brief voor scholen op Curaçao

Geachte Heer, Mevrouw,

In het kader van onze studie Kinder- en Jeugdpsychologie aan de Universiteit van Tilburg, zijn we bezig met een afstudeeronderzoek, dat gericht is op schoolgaande jeugd en jongeren van het Gouvernements Opvoedings Gesticht (GOG) van 12 tot en met 18 jaar. Dit onderzoek maakt deel uit van een samenwerkingsproject van de Federatie Antilliaanse Jeugdzorg (FAJ) en de Universiteit van Tilburg (UvT). Hierbij wordt een vergelijking gemaakt tussen Curaçaose jongeren, Antilliaanse jongeren in Nederland en Nederlandse jongeren in Nederland.

De centrale vraag van dit onderzoek is of risicogedrag te voorspellen is aan de hand van verschillende persoonlijkheidskenmerken. Onder risicogedrag wordt hier onder andere grensoverschrijdend gedrag, middelengebruik, gokken en onveilig rijden verstaan.

Naast het meten van risicogedrag zullen ook verschillende persoonlijkheidsfactoren gemeten worden. Het onderzoek wordt begeleid door Dr. M.J.A. Feltzer (UvT) en Drs. E. Hellings (FAJ). Er zal bij het onderzoek gebruik worden gemaakt van een aantal vragenlijsten. Uiteraard zullen alle gegevens met de grootste zorgvuldigheid worden behandeld en zal de anonimiteit van de leerlingen gewaarborgd zijn. De afname van de vragenlijst gebeurt klassikaal onder leiding van de onderzoekers zelf en zal maximaal 1.5 uur per klas in beslag nemen.

We stellen het zeer op prijs als u bereid bent aan dit onderzoek mee te werken. We zullen van 2 mei tot 2 augustus op Curaçao verblijven. Vanzelfsprekend zullen we in het begin van ons verblijf op Curaçao naar uw school toekomen om een toelichting te geven over het onderzoek en de te gebruiken vragenlijsten. Mevrouw Drs. Elly Hellings van de FAJ zal op korte termijn contact met u opnemen om uw reactie te vernemen.

Met vriendelijke groeten,

Tamara Gumbs en Cecile van Geffen.

Bijlage 2: Vragenlijst

Hallo!

Deze vragenlijst wordt afgenomen in verband met een onderzoek naar de relatie tussen persoonlijkheid en zelfbeeld en bepaalde gewoonten die jongeren hebben, zoals roken, drinken, gokken en drugsgebruik.

De vragenlijst bestaat uit 4 onderdelen, die allemaal anoniem zijn, dat wil zeggen dat je nergens je naam hoeft in te vullen en dat wij je naam dus ook niet weten. Het is voor het onderzoek heel belangrijk dat je **alle vragen invult** en dat je ze ook **eerlijk** beantwoordt.

Het kan voorkomen dat een bepaald antwoord niet helemaal op jou van toepassing is. Kies dan het antwoord dat voor jou het meest in de buurt komt.

Voor ieder onderdeel is er een instructie met voorbeeldvragen om uit te leggen hoe de vragen ingevuld moeten worden. Lees dus iedere uitleg en vraag goed door voor je hem beantwoordt.

LET OP: je mag per vraag maar 1 antwoord geven, tenzij dit anders is aangegeven.

Na het invullen van de vragenlijst controleer je of je geen vragen hebt overgeslagen.

Alvast bedankt voor je medewerking!

Deel 1

In dit onderdeel staan een aantal vragen die over jouw achtergrond gaan.

Er zijn twee soorten vragen. Van elke soort vraag wordt er hieronder een voorbeeld gegeven.

Voorbeeld 1:

Hoe oud ben je?

Ik ben jaar.

-in dit voorbeeld wordt er naar je leeftijd gevraagd en deze vul je dus op de stippellijn in. Als je bijvoorbeeld 14 bent, dan vul je dit in.

Voorbeeld 2:

Heeft je vader, pleeg-, stiefvader of vriend moeder (diegene bij wie je op dit moment thuis woont) momenteel werk?

☐ *ja*

☐ *nee*

☐ *bij mij thuis is geen vader*

-in dit voorbeeld wordt er gevraagd of je vader, pleeg-, stiefvader of vriend van je moeder werk heeft. Kruis 'ja' aan als hij werk heeft, kruis 'nee' aan als hij geen werk heeft en als er bij jou thuis geen vader, pleeg-, stiefvader of vriend van je moeder is, kruis dan het laatste antwoord aan: 'bij mij thuis is geen vader'.

1. Hoe oud ben je?

Ik ben jaar.

2. Ben je een jongen of een meisje?

☐ jongen

☐ meisje

3. In welke wijk woon je?

Ik woon in

4. Waar ben je geboren?

Ik ben in geboren.

5. Waar is je vader geboren?

Mijn vader is ingeboren.

6. Waar is je moeder geboren?

Mijn moeder is ingeboren.

7. Wie wonen er bij jou thuis?

(je mag hier meer antwoorden geven)

- ☐ mijn eigen vader
- ☐ mijn eigen moeder
- ☐ mijn pleeg-, stiefmoeder, vriendin van mijn vader
- ☐ mijn pleeg-, stiefvader, vriend van mijn moeder
- ☐ één of meer (half)broers en/of (half)zussen
- ☐ andere familieleden (bijv. oom, oma)
- ☐ ik woon in een tehuis
- ☐ niemand, ik woon alleen
- ☐ anders, namelijk:

8. Heeft je vader, pleeg-, stiefvader of vriend moeder (diegene bij wie je op dit moment thuis woont) momenteel werk?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ bij mij thuis is geen vader

9. Heeft je moeder, pleeg-, stiefmoeder of vriendin vader (diegene bij wie je op dit moment thuis woont) momenteel werk?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ bij mij thuis is geen moeder

10. Op welk schooltype zit je? (VWO, HAVO, VSBO)

Ik zit op het/de

11. In welke klas zit je?

Ik zit in klas

12. Ben je in het voortgezet onderwijs wel eens blijven zitten?

- ☐ nee
- ☐ 1 keer
- ☐ 2 keer
- ☐ meer dan 2 keer

Deel 2

In dit onderdeel staan een aantal zinnen die over eigenschappen van mensen gaan, dus ook over eigenschappen van jou.

Er staat bijvoorbeeld:

's Avonds ben ik op mijn best *Waar* *Onwaar*
Wanneer je van jezelf vindt dat je 's avonds op je best bent omcirkel je 'waar', wanneer je vindt dat dit niet het geval is omcirkel je 'onwaar'.

1. Ik houd van werk dat je precies en geduldig moet doen.	waar	onwaar
2. Als iemand je in de rede valt als je iets belangrijks aan het vertellen bent, word je dan wel eens grof?	waar	onwaar
3. Ik doe zelden mee aan gevaarlijke dingen: ik ben geen waaghals.	waar	onwaar
4. Ik zou best eens willen meemaken hoe het is om drugs te gebruiken.	waar	onwaar
5. Als iemand je probeert te kwetsen, weet je dan goed van je af te bijten?	waar	onwaar
6. Als iemand je onjuist behandelt, scheld je hem dan wel eens uit?	waar	onwaar
7. Ik houd van wilde feesten, waarbij alles kan en je je niet hoeft in te houden.	waar	onwaar
8. Ik zeg alleen maar hoe ik iets vind als ik er heel zeker van ben.	waar	onwaar
9. Ik ben het liefst op een plek, waar van alles gebeurt.	waar	onwaar
10. Als iemand de baas over je wilt spelen, ga je dan ruzie maken?	waar	onwaar
11. Ik zou aan een sport als waterskiën willen doen.	waar	onwaar
12. Ik houd ervan risico's te nemen, alleen al om de opwindende dat geeft.	waar	onwaar
13. Ik ben meestal erg kalm.	waar	onwaar

14. Ik zou graag eens een parachutesprong willen maken.	waar	onwaar
15. Ik zou wel eens hasj willen gebruiken.	waar	onwaar
16. Bij mij moet alles allemaal wat te precies en te netjes.	waar	onwaar
17. Als je je bedreigd voelt, weet je je dan te verdedigen, ook al moet je hard optreden?	waar	onwaar
18. Ik durf in een pretpark of op een kermis niet in de achtbaan te gaan.	waar	onwaar
19. Ik vind het lekker om bier (of wijn) te drinken.	waar	onwaar
20. Het lijkt me heerlijk om zeer snel van een steile berghelling af te skiën.	waar	onwaar
21. Ik werk het liefst in een ruimte die zo stil mogelijk is.	waar	onwaar
22. Ik ga wel eens naar autoraces kijken, of zou dit graag doen.	waar	onwaar
23. Ik ga eigenlijk het liefst om met niet-alledaagse mensen, zoals kunstenaars, hippies of punkers.	waar	onwaar
24. Ik neem meestal een beslissing als ik de voor- en nadelen goed heb bekeken.	waar	onwaar
25. Ik rook iedere dag minstens twee sigaretten.	waar	onwaar
26. Ben je iemand die terugslaat als je geslagen wordt?	waar	onwaar
27. Ik wil graag regelmaat en hou van vaste gewoontes.	waar	onwaar
28. Ik zou nooit ver van de kust af durven zwemmen.	waar	onwaar
29. Als iemand in een winkel voordringt, geef je hem dan een duw?	waar	onwaar
30. Meestal ga ik pas iets doen als ik zeker weet dat het niet kan mislukken.	waar	onwaar
31. Als je van iemand minder krijgt dan waar je recht op hebt, zet je hem dat dan betaald?	waar	onwaar
32. Als iemand je tegenwerkt, sla je de ander dan wel eens?	waar	onwaar

33. Ik houd ervan nieuwe en opwindende ervaringen en indrukken te hebben, ook al zijn die riskant.	waar	onwaar
34. Ik verlies bijna nooit mijn zelfbeheersing.	waar	onwaar
35. Als het zou kunnen zou ik willen leren (zweef)vliegen.	waar	onwaar
36. Als iemand je zit te treiteren, kom je dan voor jezelf op, desnoods met geweld?	waar	onwaar
37. Als ik iets doe, maak ik mij er bijna nooit druk om of dat wel mag.	waar	onwaar

Deel 3

Op de volgende bladzijden staan een aantal uitspraken, die in meer of mindere mate op jou van toepassing kunnen zijn.

Achter elke uitspraak staan vijf cijfers, namelijk: 1, 2, 3, 4 en 5.

De cijfers hebben de volgende betekenis:

- 1: daar ben ik het **helemaal mee eens**
- 2: daar ben ik het **tamelijk mee eens**
- 3: ik weet het niet
- 4: daar ben ik het **tamelijk mee oneens**
- 5: daar ben ik het **helemaal mee oneens**

Door een cirkel om een van deze cijfers te zetten, kun je aangeven wat jij van elke uitspraak vindt, dat wil zeggen of deze uitspraak wel of niet op jou van toepassing is.

Er staat bijvoorbeeld:

Datgene wat ik bereik is meestal puur geluk. 1 2 3 4 5

- Wanneer je vindt dat alles wat je bereikt hebt puur geluk is, dan omcirkel je de 1.
- Wanneer je vindt dat veel, maar niet alles wat je bereikt hebt, puur geluk is, omcirkel dan het getal 2.
- Wanneer je vindt dat ongeveer de helft van wat je bereikt hebt puur geluk is, en ongeveer de andere helft niet, omcirkel dan de 3.
- Wanneer je vindt dat het meeste van wat je bereikt hebt niet door puur geluk komt, maar door iets anders, omcirkel dan de 4.
- Wanneer je vindt dat alles wat je bereikt hebt niet door puur geluk komt, maar door iets anders, omcirkel dan het getal 5.

	helemaal mee eens	tamelijk mee eens	weet niet	tamelijk mee oneens	helemaal mee oneens
1. Ik ben meestal in staat om datgene wat voor mij belangrijk is te beschermen.	1	2	3	4	5
2. Het heeft geen zin om van tevoren plannen te maken, want veel zaken zijn toch een kwestie van voor- of tegenspoed.	1	2	3	4	5
3. Het geloof zal me door moeilijke tijden heen helpen.	1	2	3	4	5
4. Dingen die ik doe zijn alleen belangrijk als ik daarmee mensen met macht tevreden stel.	1	2	3	4	5

	helemaal mee eens	tamelijk mee eens	weet niet	tamelijk mee oneens	helemaal mee oneens
5.Wanneer ik bereik wat ik wil is het omdat ik er hard voor gewerkt heb.	1	2	3	4	5
6.Mijn leven wordt voor een groot gedeelte bepaald door het lot.	1	2	3	4	5
7.Ik heb heel vaak pech waardoor mijn plannen in de war worden gestuurd.	1	2	3	4	5
8.Mijn leven wordt grotendeels bepaald door toevallige gebeurtenissen.	1	2	3	4	5
9.Datgene wat ik bereik is meestal puur geluk.	1	2	3	4	5
10.Regels en gewoonten die al eeuwen bestaan, zijn erg belangrijk voor de manier waarop ik leef.	1	2	3	4	5
11.Om mijn plannen te realiseren zorg ik ervoor dat mijn plannen aansluiten bij de personen die ik belangrijk vind.	1	2	3	4	5
12.Als ik plannen maak weet ik bijna zeker dat ik ze ook uitvoer.	1	2	3	4	5
13.Ik heb vaak ontdekt dat wat er gebeurt toch wel gebeurt, of ik me ermee bemoei of niet.	1	2	3	4	5
14.Het aantal vrienden dat ik heb hangt af van hoe aardig ik ben.	1	2	3	4	5
15.Als je iets wilt bereiken gaat het niet om wat je zelf kan, maar gaat het erom dat je de juiste mensen kent.	1	2	3	4	5
16.Om te krijgen wat ik wil moet ik slijmen bij mensen die boven me staan.	1	2	3	4	5
17.Ik ben goed in staat te bepalen wat er met mijn leven gebeurt.	1	2	3	4	5

	helemaal mee eens	tamelijk mee eens	weet niet	tamelijk mee oneens	helemaal mee oneens
18.Ongelukken gebeuren niet zomaar, het ligt vaak aan mijzelf.	1	2	3	4	5
19.Als belangrijke mensen mij niet mogen, dan maak ik waarschijnlijk weinig vrienden.	1	2	3	4	5
20.Mijn leven wordt bepaald door hoe ik mij gedraag.	1	2	3	4	5
21.Mijn vrienden bepalen vaak wat ik doe.	1	2	3	4	5
22.Meestal heb ik controle over wat er in mijn leven gebeurt.	1	2	3	4	5

Deel 4

In dit onderdeel staat bijvoorbeeld:

*Heb je in de afgelopen **maand** hasj of marihuana gebruikt (joint of space cake of wiet thee)?
Ik heb de afgelopen maand ongeveer keer hasj of marihuana gebruikt*

-Als je nog nooit hasj of marihuana gebruikt hebt, zet dan op de stippellijn een kruisje.
Ik heb de afgelopen maand ongeveer .. ☐ keer hasj of marihuana gebruikt

-Heb je wel eens hasj of marihuana gebruikt, maar niet in de afgelopen maand, vul dan op de stippellijn het getal 0 in.
*Ik heb de afgelopen maand ongeveer ...**0**..... keer hasj of marihuana gebruikt*

-Heb je de afgelopen maand wel hasj of marihuana gebruikt, bijvoorbeeld 5 keer, vul dan op de stippellijn het getal 5 in.
*Ik heb de afgelopen maand ongeveer ...**5**..... keer hasj of marihuana gebruikt*

1. Heb je in de afgelopen **week** gerookt?
Ik heb de afgelopen week ongeveer sigaretten gerookt
2. Heb je in de afgelopen **week** alcohol gedronken?
Ik heb de afgelopen week ongeveer glazen alcohol gedronken
3. Hoe vaak ben je in de afgelopen **maand** dronken of aangeschoten geweest?
Ik ben de afgelopen maand ongeveer keer dronken of aangeschoten geweest
4. Heb je in de afgelopen **maand** hasj of marihuana gebruikt?
Ik heb de afgelopen maand ongeveer keer hasj of marihuana gebruikt
5. Heb je in het afgelopen **jaar** cocaïne gebruikt?
Ik heb het afgelopen jaar ongeveer keer cocaïne gebruikt
6. Heb je in het afgelopen **jaar** base gebruikt?
Ik heb het afgelopen jaar ongeveer keer base gebruikt
7. Heb je in het afgelopen **jaar** XTC gebruikt?
Ik heb het afgelopen jaar ongeveer keer XTC gebruikt
8. Heb je wel eens andere drugs gebruikt dan die hierboven genoemd zijn?
Als dit zo is vul dan hieronder in welke drug(s) dit is (zijn).
.....
.....
9. Hoe vaak heb je in het afgelopen **jaar** andere drugs gebruikt?
Ik heb het afgelopen jaar ongeveer keer andere drugs gebruikt

10. Hoe vaak heb je de afgelopen **week** te hard gereden op een scooter, auto of ander motorvoertuig?

(dit geldt ook voor een scooter, auto of ander motorvoertuig waar je op rijdt, maar die niet van jou is)

Ik heb de afgelopen week ongeveer keer meer dan 20 km per uur te hard gereden op een scooter, auto of ander motorvoertuig.

11. Hoe vaak heb je in de afgelopen **maand** geen helm op gehad op die voertuigen waarop het wel verplicht is om een helm op te hebben? (zoals op een scooter)

Ik heb de afgelopen maand ongeveer keer geen helm op gehad op die voertuigen waarop het wel verplicht is om een helm op te hebben

12. Heb je in de afgelopen **maand** na het drinken van alcohol een scooter, auto of ander motorvoertuig bestuurd?

Ik heb de afgelopen maand ongeveer keer na het drinken van alcohol een scooter, auto of ander motorvoertuig bestuurd

13. Heb je in het afgelopen **jaar** voertuigen, zoals een auto, motor of scooter bestuurd zonder rijbewijs en/of verzekering?

Ik heb het afgelopen jaar ongeveer keer zonder rijbewijs en/of verzekering een voertuig, zoals een auto, motor of scooter bestuurd.

14. Heb je **ooit** (in heel je leven) met iemand gevreeën (met iemand naar bed geweest, geneukt), zonder dat je een condoom of een ander voorbehoedmiddel gebruikt hebt?

Ik heb ongeveer keer géén condoom of een ander voorbehoedmiddel gebruikt

15. Heb je in de afgelopen **maand** op een gokkast (fruitautomaat) gespeeld?

Ik heb de afgelopen maand ongeveer keer op een gokkast gespeeld

16. Hoeveel geld heb je in de afgelopen **maand** ongeveer in een gokkast (fruitautomaat) gegoooid?

Ik heb de afgelopen maand ongeveer gulden in een gokkast gegoooid

17. Heb je in de afgelopen **maand** gewed of gekaart om geld en/of goederen?

Ik heb de afgelopen maand ongeveer keer om geld en/of goederen gewed of gekaart

18. Heb je in de afgelopen **maand** loten gekocht?

Ik heb de afgelopen maand ongeveer loten gekocht

19. Heb je in de afgelopen **maand** 1 of meer lesuren gespijbeld?

Ik heb de afgelopen maand ongeveer uren gespijbeld

20. Heb je in het afgelopen **jaar** prijskaartjes verwisseld in een winkel?

(zodat je bij de kassa minder hoeft te betalen)

Ik heb het afgelopen jaar ongeveer keer prijskaartjes in een winkel verwisseld

21. Heb je in het afgelopen **jaar** iets uit een winkel gestolen?
Ik heb het afgelopen jaar ongeveer keer iets uit een winkel gestolen
22. Heb je **ooit** (in heel je leven) een brommer/scooter/snorfiets gestolen?
Ik heb ongeveer keer een brommer/scooter/snorfiets gestolen
23. Heb je **ooit** (in heel je leven) ergens ingebroken?
(in een huis, sport kantine, clubhuis, winkel, auto, enz)
Ik heb ongeveer keer ergens ingebroken
24. Heb je **ooit** (in heel je leven) iets gekocht waarvan je wist dat het gestolen was?
Ik heb ongeveer keer iets gekocht waarvan ik wist dat het gestolen was
25. Heb je **ooit** (in heel je leven) iets verkocht waarvan je wist dat het gestolen was?
(gestolen drugs niet meegeteld)
Ik heb ongeveer..... keer iets verkocht waarvan ik wist dat het gestolen was
26. Heb je **ooit** (in heel je leven) drugs verkocht?
Ik heb ongeveer keer drugs verkocht
27. Heb je **ooit** (in heel je leven) opzettelijk iets vernield?
(hiermee worden eigendommen van anderen dan jezelf bedoeld)
Ik heb ongeveer keer iets opzettelijk vernield
28. Heb je **ooit** (in heel je leven) graffiti gespoten?
Ik heb ongeveer keer graffiti gespoten
29. Heb je **ooit** (in heel je leven) gevochten?
Ik heb ongeveer keer gevochten
30. Heb je **ooit** (in heel je leven) iemand bedreigd?
Ik heb jaar ongeveer keer iemand bedreigd
31. Heb je **ooit** (in heel je leven) een mes/wapen op zak gehad, naar school, discotheek, bioscoop etc.?
Ik heb ongeveer keer een mes/wapen op zak gehad

WAAR LIJK IK OP ?

=====

INSTRUCTIES:

Zoals je kan zien bovenaan deze bladzijde waar staat 'waar lijk ik op', gaat dit onderzoek over jou. Deze vragenlijst bestaat uit zinnen waarbij je kunt invullen waar je op lijkt, wat voor iemand je bent. Omdat dit een onderzoek is en geen test, zijn er geen goede of slechte antwoorden: het gaat om jouw mening. Je moet dus aankruisen wat voor jou geldt.

Omdat mensen vaak heel verschillend zijn, zal elk van jullie waarschijnlijk weer iets anders invullen bij elke vraag. Het is belangrijk dat je voor jezelf werkt want het gaat om jouw eigen mening: jij weet zelf het beste waar je op lijkt, wat voor iemand je bent.

Laat ik eerst uitleggen hoe je de vragenlijst moet invullen. Hier onder staat een voorbeeld: vraag a. Ik lees hem hardop voor en jullie kunnen meelezen.

heel veel [] [] een beetje	a. Sommige jongeren vinden het leuk om naar de bioscoop te gaan,	MAAR	andere jongeren vinden het niet leuk om naar de bioscoop te gaan.	[] [] een beetje heel veel
------------------------------------	--	------	--	------------------------------------

Let op: Je moet de zin dus altijd eerst helemaal lezen, links en rechts van het woordje 'MAAR'! Deze zin gaat over twee soorten jongeren en je moet nu aankruisen op welke van de twee jij het meest lijkt:

1. Eerst moet je beslissen of jij meer op de jongeren aan de linkerkant lijkt die het leuk vinden om naar de bioscoop te gaan, of dat je meer lijkt op de jongeren aan de rechterkant die het niet leuk vinden om naar de bioscoop te gaan. Je hoeft nog niets in te vullen, alleen kiezen tussen de linker- of de rechterkant.
2. Daarna moet je kiezen of je er een beetje op lijkt of heel veel. Als je er een beetje op lijkt, zet je een kruisje in het hokje waar boven staat 'een beetje'. Als je er helemaal op lijkt, dan zet je een kruisje in het hokje waar boven staat 'heel veel'.

Bij elke zin kruis je dus telkens maar 1 hokje aan, soms aan de linker- en soms aan de rechterkant van de zin, maar nooit aan allebei de kanten.

Dit was een voorbeeldzin, de zinnen op de volgende bladzijden gaan allemaal op dezelfde manier.

!!! LET OP DAT JE GEEN ZINNEN OVERSLAAT !!!

!!! BIJ ELKE ZIN MAAR 1 KRUISJE ZETTEN !!!

- 1 -

HIER LIJK IK OP
=====heel veel
een beetjeeen beetje
heel veel

[] []		[] []
1. Sommige jongeren hebben <u>niet zo</u>	MAAR	andere jongeren hebben <u>veel</u> moeite
veel moeite met hun huiswerk,		met hun huiswerk.
[] []		[] []
2. Sommige jongeren vinden het <u>moei-</u>	MAAR	andere jongeren vinden dat vrij
<u>lijk</u> om vrienden te maken,		<u>makkelijk</u> .
[] []		[] []
3. Sommige jongeren zijn <u>goed</u> in sport,	MAAR	andere jongeren vinden dat ze <u>niet</u>
		erg goed zijn in sport.
[] []		[] []
4. Sommige jongeren zijn <u>niet</u> tevreden	MAAR	andere jongeren zijn <u>wel</u> tevreden met
met hoe ze er uitzien,		hoe ze er uitzien.
[] []		[] []
5. Sommige jongeren vinden dat ze een	MAAR	andere jongeren vinden dat ze een
bijbaantje al <u>wel</u> aankunnen,		bijbaantje nog <u>niet</u> aankunnen.
[] []		[] []
6. Sommige jongeren krijgen <u>makkelijk</u>	MAAR	andere jongeren krijgen <u>niet zo makke-</u>
verkering,		lijk verkering.
[] []		[] []
7. Sommige jongeren doen meestal wat	MAAR	andere jongeren doen vaak <u>niet</u> wat
goed is,		wat goed is.
[] []		[] []
8. Sommige jongeren vinden het <u>makke-</u>	MAAR	andere jongeren vinden het <u>moeilijk</u> echt
<u>lijk</u> echt goede vrienden te maken,		goede vrienden te maken.
[] []		[] []
9. Sommige jongeren vinden dat ze zich	MAAR	andere jongeren zouden zich <u>anders</u>
<u>goed</u> gedragen als ze bij hun ouders		willen gedragen als ze bij hun ouders
zijn,		zijn.
[] []		[] []
10. Sommige jongeren zijn <u>gesteld</u> in zichzelf,	MAAR	andere jongeren zijn <u>te</u> tevreden met
		zichzelf.

- 2 -

heel veel
een beetjeeen beetje
heel veel

[] []

11. Sommige jongeren zijn in weinig schoolvakken goed,

MAAR

[] []

andere jongeren zijn goed in veel schoolvakken.

[] []

12. Sommige jongeren hebben veel vrienden/vriendinnen,

MAAR

[] []

andere jongeren hebben weinig vrienden/vriendinnen.

[] []

13. Sommige jongeren denken dat ze altijd goed zijn in iets nieuws bij sport,

MAAR

[] []

andere jongeren denken dat ze niet zo goed zijn in iets nieuws bij sport.

[] []

14. Sommige jongeren zouden willen dat hun lichaam anders was,

MAAR

[] []

andere jongeren zijn tevreden met hun lichaam zoals het is.

[] []

15. Sommige jongeren vinden dat ze niet handig genoeg zijn om een bijbaantje goed te doen,

MAAR

[] []

andere jongeren vinden dat ze wel handig genoeg zijn om een bijbaantje goed te doen.

[] []

16. Op sommige jongeren zijn veel jongens of meisjes verliefd;

MAAR

[] []

op andere jongeren zijn niet veel jongens of meisjes verliefd.

[] []

17. Sommige jongeren doen vaak dingen waardoor ze in de problemen komen,

MAAR

[] []

andere jongeren doen meestal geen dingen waardoor ze in de problemen komen.

[] []

18. Sommige jongeren hebben wel een goede vriend/vriendin aan wie ze een geheim kunnen vertellen,

MAAR

[] []

andere jongeren hebben geen goede vriend/vriendin aan wie ze een geheim kunnen vertellen.

[] []

19. Sommige jongeren vinden het moeilijk om gewoon te doen als ze bij hun ouders zijn,

MAAR

[] []

andere jongeren vinden het makkelijk om gewoon te doen als ze bij hun ouders zijn.

[] []

20. Sommige jongeren zijn niet tevreden met de manier waarop ze leven,

MAAR

[] []

andere jongeren zijn wel tevreden met de manier waarop ze leven.

[] []

21. Sommige jongeren begrijpen nieuwe lessen direkt,

MAAR

[] []

andere jongeren hebben moeite om nieuwe lessen te begrijpen.

- 3 -

heel veel
een beetjeeen beetje
heel veel

[] []

22. Sommige jongeren worden door bijna
niemand aardig gevonden, MAAR

[] []

andere jongeren worden door bijna iedereen
aardig gevonden.

[] []

23. Sommige jongeren vinden dat ze beter
in sport zijn dan hun leeftijdgenoten, MAAR

[] []

andere jongeren vinden dat ze niet beter
in sport zijn dan hun leeftijdgenoten.

[] []

24. Sommige jongeren zouden willen dat
hun uiterlijk anders was, MAAR

[] []

andere jongeren zijn tevreden met hun
uiterlijk zoals het is.

[] []

25. Sommige jongeren vinden dat ze oud
genoeg zijn om een bijbaantje aan
te kunnen, MAAR

[] []

andere jongeren vinden dat ze niet oud
genoeg zijn om een bijbaantje aan te kunnen.

[] []

26. Sommige jongeren worden op feestjes
vaak gevraagd om te schuifelen/Slow
dance MAAR

[] []

andere jongeren worden op feestjes niet
zo vaak gevraagd om te schuifelen/Slow dance

[] []

27. Sommige jongeren zijn echt tevreden
over hun gedrag, MAAR

[] []

andere jongeren zijn niet zo tevreden
over hun gedrag.

[] []

28. Sommige jongeren hebben geen echt goede
vriend/vriendin om samen dingen mee
te doen, MAAR

[] []

andere jongeren hebben wel een echt goede
vriend/vriendin om samen dingen mee te
doen.

[] []

29. Sommige jongeren voelen zich op hun
gemak omdat ze zichzelf kunnen zijn als
ze bij hun ouders zijn, MAAR

[] []

andere jongeren vinden het moeilijk om
zichzelf te zijn als ze bij hun ouders
zijn.

[] []

30. Sommige jongeren zijn meestal
tevreden met zichzelf, MAAR

[] []

andere jongeren zijn meestal niet tevre-
den met zichzelf.

[] []

31. Sommige jongeren zijn niet zo goed
op school, MAAR

[] []

andere jongeren zijn goed op school.

32. Sommige jongeren zijn populair bij
hun leeftijdgenoten, MAAR

andere jongeren zijn niet populair bij
hun leeftijdgenoten.

- 4 -

heel veel
een beetjeeen beetje
heel veel

[] []

33. Sommige jongeren zijn niet goed in
nieuwe veldspelen,

MAAR

[] []

andere jongeren zijn wel goed in nieuwe
veldspelen.

[] []

34. Sommige jongeren vinden dat ze er
goed uitzien,

MAAR

[] []

andere jongeren vinden dat ze er niet
zo goed uitzien.

[] []

35. Sommige jongeren vinden dat ze het
werk voor hun bijbaantje niet zo
goed doen,

MAAR

[] []

andere jongeren vinden dat ze werk
voor hun bijbaantje erg goed doen.

[] []

36. Sommige jongeren krijgen veel aan-
dacht van het andere geslacht,

MAAR

[] []

andere jongeren krijgen niet veel aan-
dacht van het andere geslacht.

[] []

37. Sommige jongeren doen dingen waarvan
ze weten dat ze die niet zouden
moeten doen,

MAAR

[] []

andere jongeren doen bijna nooit dingen
waarvan ze weten dat ze die niet zouden
moeten doen.

[] []

38. Sommige jongeren vinden het moeilijk
vrienden te maken die ze echt kunnen
vertrouwen,

MAAR

[] []

andere jongeren vinden het makkelijk om
vrienden te maken die ze echt kunnen
vertrouwen.

[] []

39. Sommige jongeren vinden dat ze niet
met hun ouders op kunnen schieten.

MAAR

[] []

andere jongeren kunnen juist goed met hun
ouders opschieten.

[] []

40. Sommige jongeren zijn blij met het
soort mens dat ze zijn,

MAAR

[] []

andere jongeren zouden vaak willen dat ze
iemand anders waren.

[] []

41. Sommige jongeren weten het antwoord op
een vraag van de leraar meestal wel.

MAAR

[] []

andere jongeren weten het antwoord op een
vraag van de leraar meestal niet.

[] []

42. Sommige jongeren hebben het gevoel dat
ze door hun leeftijdgenoten geaccepteerd
worden,

MAAR

[] []

andere jongeren hebben het gevoel dat ze
niet door hun leeftijdgenoten geaccepteerd
worden.

[] []

43. Sommige jongeren vinden niet dat ze
goed zijn in gym,

MAAR

[] []

andere jongeren vinden wel dat ze goed zijn
in gym.

heel veel
een beetje

[] []

44. Sommige jongeren vinden hun uiterlijk echt leuk, MAAR

[] []

45. Sommige jongeren vinden dat ze een betaald baantje goed aankunnen, MAAR

[] []

46. Sommige jongeren denken dat zij niet zo leuk zijn om verkering mee te krijgen. MAAR

[] []

47. Sommige jongeren doen meestal wat van hen verwacht wordt, MAAR

[] []

48. Sommige jongeren hebben geen vriend/vriendin die ze genoeg vertrouwen om persoonlijke dingen aan te vertellen, MAAR

[] []

49. Sommige jongeren hebben het gevoel dat hun ouders hen begrijpen, MAAR

[] []

50. Sommige jongeren zijn gelukkig dat ze zijn zoals ze zijn, MAAR

een beetje
heel veel

[] []

- andere jongeren zouden willen dat ze er anders uitzagen.

[] []

- andere jongeren vragen zich af of ze hun baantje wel zo goed doen als zou moeten.

[] []

- andere jongeren denken dat zij wel leuk zijn om verkering mee te krijgen.

[] []

- andere jongeren doen vaak niet wat er van hen verwacht wordt.

[] []

- andere jongeren hebben wel een goede vriend/vriendin aan wie ze persoonlijke dingen kunnen vertellen.

[] []

- andere jongeren hebben het gevoel dat hun ouders hen niet begrijpen.

[] []

- andere jongeren zouden anders willen zijn.

UCL

Hieronder staan een aantal beschrijvingen die aangeven wat men zoal kan denken of doen als er problemen zijn. **Wil je achter iedere zin aangeven hoe vaak je in het algemeen op de beschreven manier reageert.** Je kunt dit doen door bij iedere zin in een van de rondjes in te kleuren. Er zijn geen goede of foute antwoorden. Wil je s.v.p. geen zinnen overslaan.

	zelden			zeer
	of nooit	soms	vaak	vaak
1. Direct ingrijpen als er moeilijkheden zijn	0	0	0	0
2. Je volledig afzonderen van anderen	0	0	0	0
3. Piekeren over het verleden	0	0	0	0
4. Kalm blijven in moeilijke situaties	0	0	0	0
5. Verschillende mogelijkheden bedenken om een probleem op te lossen	0	0	0	0
6. Je geheel en al in beslag laten nemen door problemen	0	0	0	0
7. De zaken eerst op een rij zetten	0	0	0	0
8. Problemen als een uitdaging zien	0	0	0	0
9. De zaken somber inzien	0	0	0	0
10. Een probleem van alle kanten bekijken	0	0	0	0
11. Rustgevende middelen gebruiken als je je gespannen voelt of nerveus bent	0	0	0	0
12. Wegvluchten in fantasieën	0	0	0	0
13. Doelgericht te werk gaan om een probleem op te lossen	0	0	0	0
14. Je niet in staat voelen om iets te doen	0	0	0	0

Hieronder staat een lijst met vragen die slaan op hoe je **nu** bent of ooit binnen **de afgelopen 6 maanden** bent geweest. Wil je iedere vraag goed lezen en iedere vraag beantwoorden?

Wil je dan bij iedere vraag een rondje om één van de cijfers zetten en wel: om de **2** als je vindt dat de vraag **duidelijk of vaak** op jou van toepassing is. Een cirkeltje om de **1** als de vraag **een beetje of soms** van toepassing is. Als de vraag **helemaal niet** op jou van toepassing is, zet dan een cirkeltje om de **0**. Bij iedere vraag steeds één cirkeltje zetten.

0= helemaal niet van toepassing 1=een beetje/soms van toepassing 2=duidelijk/ vaak van toepassing

0	1	2	1. Ik maak vaak ruzie.
0	1	2	2. Ik schep op, of doe stoer.
0	1	2	3. Ik voel me eenzaam.
0	1	2	4. Ik huil veel.
0	1	2	5. Ik ben gemeen voor anderen.
0	1	2	6. Ik probeer mijzelf opzettelijk te verwonden of doe zelfmoordpogingen.
0	1	2	7. Ik probeer veel aandacht te krijgen.
0	1	2	8. Ik verniel mijn eigen spullen.
0	1	2	9. Ik verniel de spullen van anderen.
0	1	2	10. Ik ben ongehoorzaam op school.
0	1	2	11. Ik ben jaloers op anderen.
0	1	2	12. Ik ben bang dat ik misschien iets slecht zou kunnen doen of denken.
0	1	2	13. Ik vind dat ik perfect moet zijn.
0	1	2	14. Ik heb het gevoel dat niemand van mij houdt.
0	1	2	15. Ik heb het gevoel dat anderen de pik op mij hebben, het op mij gemunt hebben.
0	1	2	16. Ik voel me waardeloos of minderwaardig.
0	1	2	17. Ik vecht veel.

- 0 1 2 18. Ik ben liever alleen dan met anderen.
- 0 1 2 19. Ik ben zenuwachtig of gespannen.
- 0 1 2 20. Ik ben te angstig of bang.
- 0 1 2 21. Ik heb last van duizeligheid.
- 0 1 2 22. Ik heb te veel last van schuldgevoel.
- 0 1 2 23. Ik voel me oververmoeid.
24. Lichamelijke problemen zonder bekende medische oorzaak:
- 0 1 2 a. pijnen (**geen hoofdpijn**)
- 0 1 2 b. hoofdpijn
- 0 1 2 c. misselijkheid
- 0 1 2 d. oogproblemen (geef aan):
.....
- 0 1 2
.....
- 0 1 2 e. huiduitslag of andere huidaandoeningen
- 0 1 2 f. maagpijn, buikpijn of buikkrampen
- 0 1 2 g. overgeven
- 0 1 2 25. Ik val anderen lichamelijk aan.
- 0 1 2 26. Ik weiger om te praten.
- 0 1 2 27. Ik schreeuw of gil veel.
- 0 1 2 28. Ik ben gesloten; anderen weten niet goed wat er in me omgaat.
- 0 1 2 29. Ik schaam me snel, voel me snel opgelaten.
- 0 1 2 30. Ik doe raar of 'gek' om aandacht te trekken.
- 0 1 2 31. Ik ben verlegen.
- 0 1 2 32. Ik ben koppig.
- 0 1 2 33. Mijn stemming/gevoelens veranderen plotseling.

- 0 1 2 34 Ik ben achterdochtig.
- 0 1 2 35 Ik denk erover een eind te maken aan mijn leven.
- 0 1 2 36 Ik praat te veel.
- 0 1 2 37 Ik plaag anderen veel.
- 0 1 2 38 Ik ben snel driftig.
- 0 1 2 39 Ik dreig andere mensen pijn te doen.
- 0 1 2 40 Ik heb niet veel energie.
- 0 1 2 41 Ik ben ongelukkig, verdrietig of gedeprimeerd.
- 0 1 2 42 Ik maak meer lawaai dan andere jongens of meisjes.
- 0 1 2 43 Ik probeer zo weinig mogelijk met anderen te maken te hebben.
- 0 1 2 44 Ik pieker veel, maak me veel zorgen.

Toekomst

Hieronder volgen een paar vragen over hoe jij je toekomst ziet. Zet om het antwoord dat het meest op jou van toepassing is een cirkeltje.

- 1) Heb je doelen op lange termijn waar je naar streeft (Met andere woorden heb je een duidelijk beeld van wat je later wil gaan doen of worden?)

Zeg je: mijn doelen zijn

1. Heel erg duidelijk
2. Vrij duidelijk
3. Een beetje duidelijk
4. Nauwelijks duidelijk
5. Helemaal niet duidelijk

- 2) Heb je er vertrouwen in dat je jouw doelen gaat bereiken?

Zeg je: ik heb er

1. Heel veel vertrouwen in
2. Vrij veel vertrouwen in
3. Een beetje vertrouwen in
4. Nauwelijks vertrouwen in
5. Helemaal geen vertrouwen in

- 3) Hoe denk je over jouw leven in de toekomstige wereld?

Zeg je: ik denk er

1. Heel positief over
2. Vrij positief over
3. Een beetje positief over
4. Nauwelijks positief over
5. Helemaal niet positief over

- 4) Ik ben bang als ik over de toekomst nadenk.

Zeg je: dat past

1. Helemaal bij mij
2. Vrij goed bij mij
3. Een beetje bij mij
4. Nauwelijks bij mij
5. Helemaal niet bij mij

Bedankt voor je medewerking!

